

Duška Popović

Dijana Laković

Riječ po riječ

Crnogorski jezik za peti razred osnovne škole
PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
PODGORICA, 2011.

dr Dušanka Popović
Dijana Laković

Riječ po riječ

Crnogorski jezik za peti razred osnovne škole
PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE

Izdavač: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica

Glavna i odgovorna urednica:
Nađa Durković

Urednica: Nađa Durković

Recenzenti: dr Adnan Čirgić
mr Sanja Vojinović
Maja Ivanković
Nađa Luteršek
Ljiljana Adžić

Lektura i korektura: Goran Popović

Idejno rješenje korica: Ozren Miždalo

Priprema za štampu: Rajko Jelovac

Tehnički urednik: Rajko Radulović

Za izdavača: Nebojša Dragović

Štampa: Mon Press - Podgorica

Tiraž: 500

CIP - Каталогизacija у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње
ISBN 978-86-303-1586-2
COBISS.CG-ID 18401040

Национални савјет за образовање, рјешењем број 16-3448 од 30. 6. 2011. године, одобрио је овај уџбенички комплет за употребу у основној школи.

Sadržaj

1. O strukturi i konceptu udžbeničkog kompleta	5
2 Sposobnost sporazumijevanja	7
3. Slušanje, čitanje i analiza neumjetničkog teksta	9
4. Stvaranje tekstova	12
4.1. Pripovijedanje.....	13
4.2. Prepričavanje	17
5. Provjeravanje i ocjenjivanje sposobnosti sporazumijevanja.....	20
6. Prijedlog rada s udžbeničkim kompletom.....	22
6.1. Prva cjelina <i>Zdravo društvo! Što ima novo?</i>	22
6.2. Druga cjelina <i>Čuješ li, priroda diše!</i>	27
6.3. Treća cjelina <i>Građevine i ljudi</i>	35
6.4. Četvrta cjelina <i>Pišem ti, pišeš mi</i>	42
6.5. Peta cjelina <i>Putokazi</i>	48
Literatura	55
Dodaci	
Nastavni listići.....	57
Rješenja nastavnih listića.....	95
Rješenja zadataka iz radne sveske.....	100

1. O strukturi i konceptu udžbeničkog kompleta

Udžbenik *Riječ po riječ* za nastavu crnogorskoga jezika za peti razred nudi mogućnost realizacije ciljeva predviđenih obrazovnim programom škole za taj razred i time podržava pristup nastavi crnogorskoga jezika za koji smo se opredijelili u okviru aktuelne obrazovne reforme¹. U savremenom pristupu nastavi jezika, kako smo naglasili u priručnicima za prvi ciklus devetogodišnje osnovne škole, insistira se na razvoju sve četiri komponente jezika, odnosno aktivnosti sporazumijevanja: slušanja, govora, čitanja i pisanja.

Takav pristup nastavi jezika treba učenicima/učenicama² da omogući da iz osnovne škole izađu kao pažljivi slušaoci i čitaoci te dobri govornici, koji znaju i žele javno da nastupe, znaju da vode zvanične i nezvanične razgovore i upućuju iste takve čestitke i pozivnice, čitaju i funkcionalno koriste različite vrste javnih obavještenja (red vožnje, TV program, cjenovnik, jelovnik, vremensku prognozu, reklame i sl.). Takođe, znaju da slušaju i čitaju neumjetničke tekstove koji se odnose na prirodnu i društvenu sredinu, razumiju ih i analiziraju (nalaze ključne pojmove i važne podatke), čitaju (tumače) i izrađuju tabele i grafikone i vladaju strategijom čitanja neumjetničkog teksta, razvijajući vještinu učenja čitanjem.

Izučavanje jezika kao sistema i korišćenje metajezika³ na ovom uzrastu logični je nastavak započetog u prethodnim razredima, ali je i dalje u drugom planu.

U *Udžbeniku* i *Radnoj svesci* postoji pet cjelina u koje su raspoređeni ciljevi predviđeni predmetnim programom. U svakoj od njih učenici čitaju i analiziraju neumjetničke tekstove različitih vrsta, pa i onda kad nakon toga slijedi upoznavanje određene gramatičke kategorije ili pravopisnoga pravila.

U **prvoj cjelini** *Zdravo društvo! Što ima novo?* ponavljaju se vrste rečenica, kao i služba riječi u rečenici, te upoznaju glagolske odredbe kao dio rečenice; zatim, zvaničan i nezvaničan razgovor i javna obavještenja kao vrstu neumjetničkog teksta s kojom se svakodnevno sriječemo.

Druga cjelina *Čuješ li, priroda diše!* uglavnom je posvećena čitanju i analizi neumjetničkih tekstova (o biljkama, životinjama i dr.). Učenici će, prije svega, čitati neumjetnički tekst nastavljajući s uvježbavanjem vještine čitanja takvog teksta. Takođe, analiziraće neumjetničke naučno-popularne tekstove pronalazeći u njima ključne pojmove i najvažnije podatke. Razvijajući vještinu čitanja neumjetničkoga teksta, kako smo istakli i u prethodnim priručnicima za nastavu jezika, učenici istovremeno uče kako se uči. Sljedeći korak je stvaranje sličnih tekstova, čemu prethodi izrada misaonoga obrasca kao svojevrsnoga plana za govorni nastup ili pisani rad.

S obzirom na to da je neumjetnički naučno-popularni tekst informativnog karaktera, da sadrži relevantne podatke o pojedinostima društvene i prirodne sredine, on je, prije svega,

¹ Nastavni predmet Crnogorski jezik i književnost. Predmetni program za I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII i IX razred osnovne škole, Podgorica 2011.

² U daljem tekstu *učenici*

³ *Metajezik* – lingvistika, kao i druge nauke, upotrebljava taj termin u smislu jezika višeg stepena koji služi za opisanje predmeta izučavanja: u ovom slučaju predmet izučavanja je sam jezik, odnosno različiti jezički primjeri, intuicije i sve drugo što sačinjava naše jezičko iskustvo [Kristal, D. (1988): *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*, Nolit, Beograd, str. 149].

objektivan i stvaran. Rad na neumjetničkom tekstu ima zadatak da učenike, između ostalog, osposobi za samostalno učenje i samostalno traženje informacija. Zato učenici na časovima jezika vježbaju korišćenje udžbenika i drugih važnih izvora znanja (enciklopedija, časopisa i sl.).

U okviru ove cjeline učenici će ponoviti vrste riječi (imenice – vlastite i zajedničke, glagole – radnja, stanje i zbivanje, pridjeve – opisne, prisvojne i gradivne). Naučiće da imenice mogu biti i zbirne i gradivne, da imaju tri roda i dva broja, da se pridjev slaže u rodu i broju sa imenicom uz koju stoji i da se opisni pridjevi mogu porediti (komparacija).

Treća cjelina *Građevine i ljudi* sadrži različite neumjetničke tekstove (opis kraja, neki crnogorski gradovi i njihove građevine, opis igre i dr.). Što se gramatičkih pojmova tiče, učenici će ponoviti glagole i pravopisno pravilo o pisanju naziva sela, gradova i država. Naučiće da se glagoli mijenjaju po vremenima, pa razlikujemo posebne glagolske oblike za označavanje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, zatim kako se pravilno pišu glagolski oblici za budućnost, prisvojni pridjevi nastali od vlastitih imena i nazivi ustanova. I u ovoj cjelini učenici će vježbati da slušaju, čitaju, analiziraju i stvaraju neumjetnički tekst.

Četvrta cjelina *Pišem ti, pišeš mi* posvećena je vještini razlikovanja i pisanja privatnog i javnog pisma, razlikovanju zvaničnog i nezvaničnog pozdrava, zvanične i nezvanične čestitke i pozivnice. Takođe, i kome se upućuju, u kakvim okolnostima nastaju ove vrste neumjetničkih tekstova, što je namjera pošiljaoca i što se očekuje od onoga kome je tekst namijenjen.

Što se gramatičkih pojmova tiče, učenici će upoznati novu vrstu riječi – lične zamjenice, te pravilno pisanje zamjenica Vi i Vaš kada se odnose na jednu osobu (u obraćanju iz poštovanja).

U **petoj cjelini** *Putokazi* učenici će biti u prilici da ponove što je to standardni jezik, te gdje i kada se dogodi da koristimo i neke nestandardne oblike. Upoznaće anketu kao novu vrstu neumjetničkog teksta, a brojeve kao novu vrstu riječi. U oblasti pravopisa naučiće pravilno pisanje brojeva, naziva književnih djela, časopisa i novina, kao i naziva ustanova, organizacija i preduzeća. Čitaće i analizirati neumjetnički tekst.

Kako se sposobnost sporazumijevanja razvija kroz tekstove raznih vrsta, nastojale smo da izabrani tekstovi budu zanimljivi i korisni u svakodnevnom životu. Takođe, da svojom tematikom izazivaju interesovanje učenika, da budu uzorni – sa svim karakteristikama određene tekstovne vrste, te da podstiču učenike na kritičko mišljenje.

U prvom dijelu Priručnika razmatrali smo teme koje smatramo važnim za oblast jezika, kao i neke oko kojih postoje izvjesne dileme i nedoumice u samoj nastavi. U drugom dijelu *Priručnika* nalaze se pripreme za svako poglavlje iz Udžbenika. To su pripreme za čiju realizaciju je, najčešće, potrebno više časova, što ćete i sami procijeniti. Ne sadrže metode i oblike rada – to prepuštamo vama. Dat je osnovni cilj u skladu sa obrazovnim programom, kao i operativni ciljevi koji se mogu realizovati ili uvježbavati tokom rada na određenom sadržaju. S obzirom na to da smo navele aktivnosti učenika, jasno je da učenici sa nastavnikom/nastavnicom⁴, u skladu sa pristupom koji je u osnovi promjena u obrazovanju, grade svoje znanje kroz sopstvenu aktivnost, i da su u centru nastavnog procesa. Takođe, uz gotovo svaku pripremu, ili za svako poglavlje, ponuđen je po jedan radni list koji pruža mogućnost proširivanja i primjene stečenog znanja.

Kako ćete rasporediti ciljeve tokom nastavne godine, takođe odlučujete vi. Raspored dat u *Udžbeniku* samo je jedna od ideja. Nemojte zaboraviti da planirate ravnomjerno razvijanje sve četiri aktivnosti sporazumijevanja – slušanje, govor, čitanje i pisanje, pa nastojte da prilikom planiranja odvojite za svaku aktivnost 25% od ukupnog broja časova iz obje oblasti ovog predmeta. Planirajte časove na kojima će učenici imati prilike da tekstove prihvataju slušanjem, kao i da govorno nastupaju u svom odjeljenju.

⁴ U daljem tekstu *nastavnik*.

2. Sposobnost sporazumijevanja

Osnovni cilj savremenog proučavanja jezika je razvijanje sposobnosti sporazumijevanja učenika, tj. sposobnosti prihvatanja i stvaranja tekstova raznih vrsta, uz poštovanje njihovih odlika, okolnosti i namjene.

Sposobnost sporazumijevanja se u literaturi definiše kao sposobnost kritičkog prihvatanja, te stvaranja odgovarajućih, razumljivih, pravilnih i funkcionalnih tekstova raznih vrsta⁵.

Sposobnost sporazumijevanja razvija se radom na tekstovima različitih vrsta. U programu osnovne škole navedene su vrste tekstova koje učenici čitaju (čestitka, pozivnica, opis biljke i dr.), dok njihova tema, odnosno sadržina nije propisana. Tekstove možete izabrati sami i pri tome se rukovoditi primjerenošću teme uzrastu učenika, njegovim sazajnim i sposobnostima sporazumijevanja, kao i interesovanju. Tekst koji odaberete treba da sadrži sve odlike te vrste teksta, da bude primjeren uzrastu i pisan korektnim jezikom i stilom. Tekstovi koje učenik čita treba da budu izvorni – oni sa kojima se susrijeće u svakodnevnom životu. Ukoliko ih je neophodno jezički popraviti, onda to i uradite, ali sačuvajte vjerodostojne podatke. Rukovodeći se navedenim, birale smo tekstove za ovaj *Udžbenik*.

Za bilo koju vrstu sporazumijevanja neophodan je onaj ko šalje poruku i onaj ko je prima, u kontekstu o kojem govorimo – onaj ko tekst stvara i onaj ko ga prihvata. Zato su za ovu sposobnost važni sljedeći činiooci:

- motivisanost za prihvatanje/stvaranje teksta,
- stvarno znanje primaoca/stvaraoca,
- jezička sposobnost primaoca/stvaraoca,
- pragmatička sposobnost primaoca/stvaraoca,
- metajezička sposobnost primaoca/stvaraoca.

Motivacija kao činilac sposobnosti sporazumijevanja zasniva se na činjenici da je to svjesna aktivnost, da ljudi tekstove prihvataju sa određenim ciljem – saznati nešto novo, naći određeni ili ispraviti pogrešan podatak i sl. Takođe, stvaraju ih sa određenom namjerom – uticati na onoga kome je tekst namijenjen, poručiti mu ili čestitati nešto, pozvati nekoga na određeni događaj, procijeniti nešto... Ukratko, prihvatanje i stvaranje tekstova neće biti problem kada se čovjek za to odluči, te ako ima želju za sporazumijevanjem – ako je motivisan. Zato je motivisanost za prihvatanje, odnosno stvaranje tekstova prvi činilac sposobnosti sporazumijevanja.

Tekstovi koje čitamo ili slušamo i stvaramo govore o nečemu. Ako o temi tuđeg ili svoga teksta imamo dobro predznanje, onda brže i funkcionalnije prihvataemo, odnosno stvaramo tekst. Zato je drugi činilac sposobnosti sporazumijevanja *stvarno znanje* primaoca, odnosno stvaraoca teksta, kao rezultat njegovih iskustava, interesovanja, njegove sazajne sposobnosti (tj. sposobnosti opažanja, razumijevanja, upotrebe i dr.).

Jezička sposobnost je treći važan činilac sporazumijevanja. Ukoliko čovjek dobro vlada

⁵ Kapko, D.; Cajhen, N.; Drusany, N.; Križaj Ortar, M.; Bešter Turk, M.: *Gradim te imam slovenski jezik 5, priručnik za učitelje*, Rokus, Ljubljana, 2005, 25.

jezikom na kojem prihvata i stvara tekstove, onda se ova sposobnost razvija brže i efikasnije. Jezička sposobnost obuhvata *sposobnost imenovanja, pripovijedanja, pravilnog govora i pravopisnu sposobnost*. Za onoga ko prihvata tekst sposobnost imenovanja podrazumijeva sposobnost razumijevanja značenja riječi, dok je za onoga ko ga stvara to sposobnost imenovanja bića, stvari, njihovih osobina, aktivnosti i sl. Za stvaraoca teksta *pripovjedačka sposobnost* je izražavanje odnosa i veza među rečenicama, dok je za onoga ko tekst prihvata sposobnost razumijevanja tih veza. *Sposobnost pravilnog govora* označava ovladavanje pravilima takvog govora i povezana je sa pravopisnom sposobnošću i ovladavanjem pravopisnim pravilima datog jezika.

Veoma je važno da stvaralac i primalac teksta promišljaju o okolnostima u kojima je tekst nastao, odnosno čemu služi, i kako da se na njega odazovu – to je *pragmatična sposobnost* i primaoca i stvaraoca teksta (ako je primalac razumio tekst na željeni način, stvaralac je oblikovao odgovarajući tekst).

Teorijsko znanje o načinu prihvatanja tekstova (aktivnostima, fazama), o vrstama tekstova, o samom jeziku – *metajezička je sposobnost*. To je sposobnost jezičkog imenovanja vrsta sporazumijevanja, tekstova, riječi i rečenica, sposobnost razlikovanja vrsta riječi, rečenica, službe riječi, pravopisnih pravila datog jezika itd. Ova sposobnost omogućava funkcionalnije sporazumijevanje, jer pretpostavlja usvajanje standardnog jezika. Takođe, zahtijeva razvijeno apstraktno mišljenje, pa se preporučuje njeno lagano i diferencirano uvođenje.

3. Slušanje/čitanje i analiza neumjetničkog teksta

Sposobnost sporazumijevanja u školi razvija se sistematično kroz razvijanje njenih elemenata, kako bi učenici bolje razumjeli tekstove koje slušaju ili čitaju, te stvarali što kvalitetnije i pravilnije tekstove. Razvijanje sposobnosti sporazumijevanja uključuje razvijanje imenovanja, pravilnog govora, pripovijedanja, pravopisa, praktične i metajezičke sposobnosti.

Kako smo već naveli, sposobnost sporazumijevanja razvija se tokom rada na tekstovima raznih vrsta. Ove tekstove učenici slušaju ili čitaju, analiziraju, a zatim stvaraju slične. Što se tiče rada na neumjetničkom tekstu koji govori o prirodnoj i društvenoj sredini i najčešće je naučno-popularni, preporučujemo sljedeće korake:

- motivacija za čitanje/slušanje teksta,
- podsticanje predznanja učenika i njihovih iskustava o temi,
- čitanje teksta (učenici, po potrebi i nastavnik),
- objašnjavanje manje poznatih pojmova (nove pojmove učenici zapisuju),
- analiza teksta (od djelova teksta ka cjelini i nazad ka djelovima; pasusi; izrada pojmovne mape; aktivnosti usmjerene na osnovnu temu teksta – prirodnu ili društvenu pojavu),
- saopštavanje i obrazlaganje sopstvenog mišljenja o tekstu,
- sakupljanje i sređivanje informacija povezanih sa osnovnom temom teksta uz korišćenje različitih izvora znanja (knjige, enciklopedije, rječnici),
- usmeno i pisano prepričavanje teksta (u skladu sa procjenom nastavnika).

Vaši zahtjevi i pitanja treba da budu primjereni uzrastu učenika.

Sve ove aktivnosti možemo svrstati u tri veće grupe – one koje se odvijaju *prije* čitanja ili slušanja, *tokom* čitanja ili slušanja i *nakon* čitanja ili slušanja teksta.

U skladu sa navedenim činiocima sposobnosti sporazumijevanja, učenike je neophodno, prije svega, kao i za druge aktivnosti, motivisati – povesti razgovor o temi teksta, iskustvima učenika u vezi s temom, njihovom predznanju, te ako procijenite da je neophodno, i prije čitanja objasniti neke manje poznate riječi. (*Da li si nekada nekome uputio pozivnicu? Kada? Kako si to uradio? Što je bio povod? Navedi neke događaje na koje pozivamo prijatelje ili širi krug ljudi*).

Tokom slušanja ili čitanja učenike treba uputiti da pažnju usmjere na tekst i pokušaju da zapamte što više podataka. Učenici ovog uzrasta ne moraju tokom slušanja ili čitanja zapisivati podatke iz teksta.

Nakon čitanja ili slušanja teksta slijedi njegova analiza. Poslije analize učenici formiraju svoj stav o tekstu, odnosno svoj doživljaj teksta.

Rad na tekstu odvija se kroz više tipova analiza⁶ tokom kojih učenici prepoznaju razne vrste podataka. To su:

- *namjenska analiza teksta* – namjera poručioaca (*npr.: Zašto je čestitka napisana?*);

⁶ Bešter Turk, M. (2003): *Obaravnava zapisanega neumetnostnega besedila pri pouke slovenščine kot materinščine*, V: M. Ivšek (ur.). *Pogovor o prebranem besedilu*. Zbornik bralnega društva Slovenije. Ljubljana; Filozofska fakulteta.

- *sadržajna analiza* – tema, ključni pojmovi i značajni podaci i odnos među njima, povezanost sa manje važnim podacima (*npr.: Kojoj vrsti biljaka pripada lipa? Kako izgleda drvo lipe? Koje djelove ima? O čemu se govori u tekstu? Izdvoj tačan odgovor. a) O zvijezdama; b) O planetama; b) O svemiru.*);
- *pragmatična analiza* – kontekstualne okolnosti: emocionalno stanje i međusobni odnos stvaraoca i primaoca teksta, mjesto i vrijeme nastanka teksta (*npr.: Kome su upućene čestitke? Povodom čega? Ko ih je uputio? Kada je tekst napisan?*);
- *analiza riječi i rečenica* u tekstu – uočavaju da je tekst sastavljen od riječi koje su povezane u rečenice, rečenice u pasuse, a pasusi u tekst; značenje i upotreba riječi, izbor riječi, kombinovanje riječi, variranje iskaza, pojačavanje i ublažavanje izraza (*npr. Da li ti je poznata riječ vulkan? Što ona znači? Prepiši tekst tako da rečenice budu pravilno poredane.*);
- *materijalna analiza* teksta u okviru koje učenici prepoznaju upotrebnu vrijednost dobijenih podataka, odnosno kako to što smo saznali možemo iskoristiti u svakodnevnom životu (*npr.: Kako se koristi cvijet lipe? Kada se bere? Što bi pitao onoga ko proizvodi čaj?*);
- *vrijednosna analiza teksta* (procjenjivanje teksta) u okviru koje učenici govore ili pišu što misle o tekstu – npr. o njegovoj temi, sadržaju, sastavu i obliku teksta, razumljivosti, istinitosti, zanimljivosti, funkcionalnosti, jezičkoj pravilnosti itd. – i svoje mišljenje obrazlažu (navode zašto tako misle);
- *metajezička analiza teksta* – svojstva teksta koja upoznaju tokom rješavanja gore navedenih zadataka, učenici na kraju upotpune i povežu – na osnovnoškolskom uzrastu tako što, npr., ponuđenu stručnu interpretaciju primjerenu sazajnim mogućnostima uzrasta, dopunjavaju određenim riječima (*Npr.: Kada opisujemo biljku, prvo kažemo ili napišemo kojoj _____ pripada, koje _____ ima, i kako se _____.*).

Metajezička analiza često je nadgradnja drugih vrsta analize. Na primjer, ako smo nakon čitanja izvinjenja što nijesmo došli na proslavu od učenika tražili da zaokruže tačan odgovor u sljedećem zadatku: *Tekst je: a) zahvalnica, b) izvinjenje, v) pozivnica*, onda je ovaj zadatak metajezička analiza kao nadgradnja namjenske analize; ako smo govorili o pismima i tražimo od učenika da ih prepoznaju kao zvanična ili nezvanična, lična ili javna, onda je to metajezička analiza kao nadgradnja pragmatične analize; ako nakon uočavanja redoslijeda rečenica u opisu tražimo od učenika da iz teksta prepisuju pridjeve, onda je to metajezička analiza kao nadgradnja analizi riječi i rečenica u tekstu itd.

Kako će zadaci koji pripadaju različitim vrstama analiza biti raspoređeni, zavisi od konkretnog teksta, od njegove vrste. Pri tome, treba voditi računa da, u skladu s aktuelnim pristupom nastavi jezika, metajezička analiza ne smije biti na prvom mjestu.

Sve navedene aktivnosti ne mogu se uvijek realizovati na tekstovima odabranim za analizu. Tako je pragmatičku analizu lako realizovati na tekstovima kao što su razgovor, čestitka, pozivnica i sl. Vrijednosna analiza pogodna je nakon obrade, kada učenici na osnovu svega što su radili mogu relativno lako da vrednuju tekst sa različitih stanovišta – korisnosti, tačnosti, upotrebljivosti, značaja za njih lično i sl. Metajezička analiza prigodnija je u višim razredima osnovne škole.

Navedene vrste analize zahtijevaju različite aktivnosti: razlikovanje, izbor, povezivanje, dopunjavanje, uočavanje i ispravljanje grešaka, postavljanje pitanja, procjenjivanje i vrednovanje i sl. Kroz njih će se pokrenuti mnogi misaoni procesi, npr. zapamćivanje i procjenjivanje podataka, zaključivanje na osnovu podataka iz teksta, vrednovanje i upotreba podataka u novim situacijama.

Učenici ne analiziraju tekst samo nakon slušanja ili čitanja, već i dok slušaju ili čitaju. Tako upoznaju strategije razumijevanja neumjetničkih tekstova, što znači da razmišljaju o tome što su radili tokom slušanja ili čitanja teksta i kako da zapamte što više podataka. U tekstu prepoznaju podteme, odnosno ključne pojmove i s njima povezane važne podatke i oblikuju ih u pojmovnu mapu. Učenje strategije slušanja ili čitanja neumjetničkog teksta zahtijeva postupnost, i zato se učenici vode kroz ovaj proces tokom čitavog školovanja, i u svim predmetima, ne samo tokom nastave crnogorskoga jezika.

4. Stvaranje tekstova

Učenici govore i pišu tekstove raznih vrsta kako bi razvijali sposobnost stvaranja odgovarajućih, razumljivih, pravilnih i funkcionalnih tekstova, uočavali i razvijali strategije stvaranja i upoznali i koristili načela sporazumijevanja.

I prilikom stvaranja teksta važne su aktivnosti koje se realizuju prije, tokom i nakon stvaranja.

Prije nego što počnu da stvaraju tekst, učenici će izabrati vrstu i temu teksta (ili će im je predložiti nastavnik). Vrsta teksta obično se bira u skladu sa prethodno slušanim ili čitanim tekstom. Nakon toga razgovaraju o onome što znaju o temi, što ih posebno zanima, o čemu bi bilo važno govoriti ili pisati.

Nakon toga, uz pomoć nastavnika ili samostalno, naprave misaoni obrazac u koji unesu ključne riječi (npr. za opis kraja: mjesto, stanovništvo, javne zgrade), a zatim i važne podatke. Na osnovu toga razmišljaju u kojim izvorima znanja mogu pronaći podatke koji im nedostaju, saznati više o onima koje su nabrojali, ili provjeriti svoje predznanje. U misaonom obrascu brojevima treba označiti redoslijed izlaganja o ključnim pojmovima i važnim podacima koji im pripadaju. Ukoliko vrsta teksta zahtijeva, razmišljaju o uvodu i zaključku. Na osnovu ovog misaonog obrasca učenici mogu da naprave osnovnu verziju svog teksta na kojoj će dalje raditi.

Sljedeći korak je da osnovnu verziju teksta pretvore u širi tekst i procijene ga sa stanovišta sadržine, rasporeda podataka, razumljivosti, povezanosti teme teksta i naslova, adekvatnog leksičkog sastava, jasnosti i povezanosti rečenica, korišćenja riječi (standardni jezik), efikasnosti uvoda i zaključka, cjelovitosti i zaokruženosti teksta. U tekstu je neophodno prepoznati i ispraviti greške, te prepisati ga čitko. Ukoliko se učenik priprema za govorni nastup, onda tekst mora pročitati nekoliko puta kako bi ga dobro zapamtio.

Učenici procjenjuju svoje i tuđe tekstove, tako što ih čitaju ili slušaju, a zatim procjenjuju na isti način na koji su procjenjivali nacrt teksta (kada je u pitanju zapisani tekst). Kada procjenjuju govorni nastup, onda uočavaju i da li učenik govori dovoljno glasno, živahno i razložno, da li prirodno naglašava važne djelove, kakvo mu je držanje tijela, da li stoji na odgovarajućem mjestu, da li mu je mimika prirodna, gleda li u slušaocce i sl. Dobro je da podstaknete učenike da razmišljaju o tome kako se stvara tekst, tj. kako su se pripremali za pisanje ili govorni nastup, kako su procijenili svoj tekst itd. Sposobnost stvaranja teksta sigurno će unaprijediti opisivanjem aktivnosti kroz koje su prošli.

Metodičari ove oblasti navode veliki broj oblika govornih i pisanih vježbi, odnosno mogućnosti stvaranja usmenog i pisanog teksta, tako da ih, veoma često, nije ni moguće strogo klasifikovati, tj. obuhvatiti čvrstom i jasnom podjelom⁷. Teme o kojima je pogodno pisati

⁷ Николић, М. (1988): *Методика наставе српскохрватског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 526; Илић, П. (1998): *Методика наставе – српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*, Змај, 569; Ћор, М. (1975): *Писмене вјежбе и саставци у млађим разредима основне школе*, II издање, Загреб.

na osnovnoškolskom uzrastu, tj. njihova sadržina, često su takve da zahtijevaju objedinjavanje pripovijedanja i opisivanja, izvještavanja i raspravljanja, združivanje produktivne i reproduktivne djelatnosti, zapažanja i maštanja, te spajanje stvarnog i imaginarnog svijeta.

Pisane sastave, a prema njima i odgovarajuće govorne vježbe prema vrsti tematike, načinima kazivanja i namjeni obavještenja, Nikolić dijeli u četiri vodeća stilska oblika: pripovijedanje (u vidovima pričanja i prepričavanja), opisivanje, izvještavanje i raspravljanje⁸. Ilić daje sljedeću podjelu: pričanje, opisivanje, izvještavanje, informativni sastavi, poslovni sastavi, književnonaučni sastavi⁹. Čop dijeli pismene sastave na tri osnovne vrste: vezane pismene vježbe i sastavi (prepisivanje i diktati), poluvezane pismene vježbe i sastavi (prepričavanje i opisivanje, poslovni i informativni pismeni sastavi) i slobodni pismeni sastavi¹⁰.

No, bez obzira za koju se podjelu odlučimo i kako ih nazivamo, govorni nastupi na osnovu pripremljenog teksta i pismeni sastavi su, u stvari, jasan odraz svega što se radilo tokom nastave jezika i književnosti. Oni pokazuju stepen u kom su učenici ovladali pravilnim jezičkim izrazom i primjenom pravopisnih pravila, sposobnošću komponovanja jezičkog materijala, razumijevanjem i poznavanjem teme o kojoj se govori ili piše. Sva vježbanja realizovana tokom rada na tekstovima različitih vrsta (i umjetničkih i neumjetničkih) – jezička, pravopisna, stilska – u funkciji su stvaranja pisanih sastava, i imaju ulogu pripremnih radnji za uspješno pisanje.

U ovom *Priručniku* zadržaćemo se na dva oblika usmenog i pismenog izražavanja – *prepričavanju i pripovijedanju*. Razlog za to je važnost sticanja vještine prepričavanja u odnosu na razvoj vještine kako se uči, kao i važnost ovladavanja vještinom pripovijedanja, odnosno pričanja.

U nastavi jezika, kako je već poznato, vježbe prepričavanja i pripovijedanja organizuju se na osnovu neumjetničkih, najčešće naučno-popularnih tekstova koji predstavljaju sadržajno, kompozicijski i stilsko-jezički vrijedne primjere pismenog izraza. Oni svojim oblikom i načinom izlaganja sadržaja najbolje uvode učenike u zakonitosti pismenog izražavanja. Učenici na konkretnim primjerima, neposredno i očigledno, usvajaju osnovne principe komponovanja pisanih radova. Gotovo svaki tekst je očigledni primjer na kojem učenici slikovito uočavaju teorijske zahtjeve koje postavlja nastava pismenosti. Pored toga, tekstovi pružaju obilje riječi i izraza, te mnogo primjera prostih, proširenih i složenih rečenica koje mogu poslužiti kao primjer za vlastiti izraz.

4.1. Pripovijedanje

Pripovjedni tekst prikazuje cjelovit događaj, nešto što se dogodilo nama ili drugim ljudima. Zato su glagoli u njemu u prošlom vremenu. Kako se svaki događaj sastoji iz više malih događaja koji su međusobno vremenski povezani, oni u tekstu treba da budu pravilno raspoređeni.

Ciljevi koje treba postići prilikom rada na pripovjednom tekstu su sljedeći:

- razvijanje vještine čitanja pripovjednog teksta,
- razumijevanje pročitanog pripovjednog teksta,
- pravilno razvrstavanje aktivnosti istoga događaja u pripovjednom tekstu,
- uočavanje i prepoznavanje uloge sastavnih djelova pripovjednoga teksta, imenovanje sastavnih djelova teksta...

⁸ Николић, М., *Исто*, 526.

⁹ Илић, П., *Исто*, 570.

¹⁰ Чоп, М., *Исто*, 26.

Pripovjedni tekstovi o događajima i doživljajima zahtijevaju odgovarajući kompozicijski oblik. Najčešće se sastoji od tri dijela:

1. *uvod* (najava događaja o kojem će se govoriti ili pisati, mjesto događaja kao i kome, kada se to dogodilo);
2. *razrada* (pripovijedanje o samom događaju: detaljnije predstavljanje svega što se dogodilo – sastanak, odlazak, putovanje; zato je razrada najduži dio teksta i često je podijeljena na pasuse);
3. *zaključak* (u njemu se, najčešće, istakne glavna zanimljivost, iznese svoje mišljenje o događaju, utisci, raspoloženje; najavljuje što će se dalje dogoditi i sl.).

U metodikama se pripovijedanje i pričanje obično poistovjećuju, no neki metodičari smatraju da pripovijedanje ima šire značenje, jer obuhvata i pričanje i prepričavanje. Prepričavanje je, najčešće, reprodukcija pročitanog, slušanog ili gledanog, dok je pričanje iznošenje originalnog sadržaja. No, i to bismo mogli prihvatiti samo uslovno, jer da li će svako prepričavanje biti i pripovijedanje, zavisi od vrste teksta koji se prepričava. Teško da opis predjela, biljke, životinje, čovjeka – kada se prepričava, može imati formu pripovijedanja. U teoriji književnosti navodi se da je opis tekst (dio teksta) koji sadrži statičke motive, dok u pripovjednom (narativnom) tekstu dominiraju dinamički motivi.

U praksi se često izraz *pripovijedanje* upotrebljava za svako usmeno izlaganje, dok se *opisivanje* koristi za svako pisano izlaganje. To je pogrešno i takvu upotrebu ova dva izraza treba izbjegavati – pripovijedanje i opisivanje dva su različita oblika stvaranja teksta, i to učenici treba da nauče još na ovom uzrastu. Pogrešno je reći: *Opiši događaj, Opiši što ti se dogodilo...* Pravilno je: *Pripovijedaj o događaju, Ispričaj što ti se dogodilo i sl.* Takođe, ako želimo da učenici opisuju, reći ćemo: *Opiši svog najboljeg druga, Opiši maslinu, Opiši lastu* itd.

Pripovjedni tekstovi iznose događaje na *objektivan* (što više stvarno i bezlično) ili *subjektivan način* (tj. iznosimo svoju naklonjenost/nenaklonjenost u odnosu prema onome što se desilo, prema učesnicima u događaju, krajevima i sl.). Ukoliko se pripovijedanje više bazira na doživljaju onoga što se dogodilo, onda je tekst koji učenik stvara subjektivniji, plod učeničke stvaralačke mašte na osnovu doživljenih sadržaja, u kojem se iznose subjektivni stavovi i emocije. Učenik može maštovito i emocionalno pričati o svojim doživljajima, o događajima, pojavama i zbivanjima. Podlogu za pričanje čini vlastito iskustvo, a izgrađena fabula može biti originalna, subjektivna, izmišljena, ali dovoljno uvjerljiva. U ovakvim pripovjednim sastavima preovladava literarni jezik, često se upotrebljavaju stilska izražajna sredstva: epiteti, poređenja, personifikacije i sl.

Ponekad prema njima zauzimaju vlastiti stav, posebno ako za njih imaju neko značenje. Tada događaj postaje doživljaj, pa su takvi sadržaji pogodni za stvaranje tekstova, posebno na mlađem školskom uzrastu. Posmatranje i pismena obrada događaja i pojava ima znatnu vrijednost za cjelokupni razvoj učenika, tim više ako se povezuje sa realizacijom ciljeva i upoznavanjem sadržaja u nastavi Prirode i društva, Poznavanja prirode i Poznavanja društva.

Tematika za pripovjedne sastave mora biti bliska učenicima. To je najčešće prirodna i društvena sredina koja ih okružuje i koja obiluje mnogim događajima i pojavama. Učenici ih svakodnevno susrijeću ili u njima učestvuju. Teme koje se odnose na događaje i doživljaje pretpostavljaju pripovjedni oblik izražavanja. Npr. *Osvojili smo brdo Goricu, Kako smo se sankali...*

Dijete je neposredno vezano za svoju okolinu i život društvene sredine: ljude koje srijeće, predmete kojima se služi, aktivnosti koje obavlja. Iako je njegovo iskustvo ponekad oskudno, krnje i nepotpuno i mnoge događaje i pojave dijete ne razumije potpuno, ipak ono predstavlja vrijednu materiju za obradu u nastavi pismenosti. Dijete se uvodi u pravilnije i dublje shvatanje života i postupno razvija svoj usmeni i pisani izraz. Zato je potrebno izbjegavati rijetke ili ne-

dovoljno poznate sadržaje, a treba birati teme iz svakodnevnog života, za koje je nastavnik unaprijed siguran da će ih učenici s uspjehom uraditi.

Pripovjedni tekstovi i pripovijedanje su oblik pisanog teksta sa kojim se učenici najčešće srijeću, te s njim imaju i najviše iskustva. Takvi tekstovi su npr. pripovijetke, legende, bajke, basne, romani, vijesti. Učenici najradije stvaraju takve tekstove, ali nailaze i na određene teškoće, kao npr.:

- vremenski raspored aktivnosti u proteklom događaju;
- osmišljavanje uvoda i zaključka (tekstovi im često imaju samo razradu);
- ne prepoznaju kada bi trebalo početi novi odjeljak, pa zato razradu ne rastavljaju na odjeljke ili ih, pak, ima previše;
- radije pripovijedaju subjektivno nego objektivno i sl.

Radom na pripovjednim tekstovima nastavnik razvija pripovjedačku sposobnost učenika. On podstiče učenike na uočavanje kompozicije takvih tekstova – uvoda, glavnog dijela i zaključka, na razmišljanje o sadržini ovih djelova, kao i na razmišljanje o razdvajanju razrade na odjeljke, te o vremenskom rasporedu aktivnosti. Takođe, realizacijom gore navedenih analiza učenici uočavaju upotrebu riječi i rečenica u pripovjednom tekstu, vremena u kojem se najčešće pripovijeda i sl. Nakon toga zahtijeva od učenika da ove strategije primijene pri stvaranju svog pripovjednog teksta.

KAKO STVORITI PRIPOVJEDNI TEKST

O ČEMU PRIPOVIJEDAM?	O nekom događaju.
O KOJEM DOGAĐAJU PRIPOVIJEDAM?	O događaju koji se desio u prošlosti.
IZ KOLIKO SE DJELOVA SASTOJI TEKST?	Iz tri osnovna dijela: uvod, razrada i zaključak.
O ČEMU PRIPOVIJEDAM U UVODU?	Naglasim o čemu ću pripovijedati, kome; mjesto događaja i kada se događaj desio.
O ČEMU PRIPOVIJEDAM U RAZRADI?	O tome što se dogodilo.
O ČEMU PRIPOVIJEDAM U ZAKLJUČKU?	Izrazim svoje mišljenje o događaju, najavim nastavak događaja...

4.1.1. Faze u stvaranju pripovjednog teksta

Ciljevi koje treba ostvariti tokom stvaranja pripovjednog teksta su: razumijevanje odnosa između teme teksta, važnih podataka među njima, kao i okolnosti u kojima je tekst nastao, uočavanje i analiza toka stvaranja teksta, ovladavanje fazama stvaranja teksta i njihovo usvajanje, uočavanje značaja i odabir negovornih djelova teksta (grafikoni, tabele...), ili zvučnih (ako se tekst usmeno pripovijeda), zaključivanje o njihovoj ulozi i prosuđivanje o tome koliko odgovaraju datim okolnostima, vježbanje govornog nastupa ili pisanja pripovjednog teksta, uočavanje značaja i primjena čitkosti i urednosti teksta, vježbanje procjenjivanja svog i tuđeg teksta, vježbanje saopštavanja i argumentovanja sopstvenog mišljenja.

Kako bi stvorili odgovarajući, razumljiv, pravilan i funkcionalan tekst, učenike treba naučiti da planiraju svoje aktivnosti po odgovarajućim fazama. To mogu biti:

1. *Pronalaženje ili invencija.* Pripovjedač razmišlja o tome što bi želio da ispriča čitaocu ili slušaocu, tj. o čemu će pričati i što će o tome reći. Nakon toga će zapisati dispozićijske tačke, odn. misaoni obrazac sa ključnim pojmovima i važnim podacima. Pritome koristi sopstveno iskustvo, enciklopedije, priručnike i druge izvore informacija.

2. *Izrada nacrt teksta.* Pripovjedač razmišlja o napisanim dispozicijskim tačkama, tj. misaonom obrascu: kako rasporediti sabranu građu (tj. ključne pojmove i, u okviru njih, važne podatke). Kada rasporedi podatke, dobio je nacrt budućeg teksta. Nakon toga razmišlja kako da počne tekst (što će biti u uvodu) i kako da ga završi (što će se naći u zaključku), i to zapisuje. Nastavnik treba da naglasi učenicima *da uvod, razradu i zaključak ima pripovjedni tekst*, dok opis ne treba da ima tu strukturu.
3. *Stvaranje teksta ili elokucija.* Nacrt koji je pripremio u drugoj fazi pripovjedač pretvara u tekst. Pritom upotrebljava svoju sposobnost imenovanja, stvaranja rečenica i pravopisnu sposobnost, tj. imenuje pojmove, povezuje ih u rečenice, rečenice u rečenične veze, a njih u tekst. Važno je da riječi i rečenice odgovaraju okolnostima. Tako nastaje osnovni tekst.
4. *Ispravljanje osnovnog teksta.* Pripovjedač više puta pročita svoj tekst; pri tome se uživi u ulogu čitaoca i iz te uloge procjenjuje da li tekst odgovara namjeni, da li je razumljiv, pravilan i funkcionalan. Prepoznaje greške i otklanja ih ili označava. Svoj tekst daje nekom drugom da pročita (drugu, nastavniku) i razgovara o sadržini teksta.¹¹
5. *Uređivanje ispravljenog teksta.* Pripovjedač proširuje i ispravlja svoj tekst – prvo sadržinu, zatim i pravopisne i gramatičke greške. Nakon toga prepisuje ili prekucava ispravljenu verziju teksta; ako piše, vodi računa o čitljivosti (rukopisu) i estetici sastava. Ukoliko je planiran govorni nastup i predstavljanje teksta na taj način, uradiće vidljiv podsjetnik (glavne tačke, skica), razmišlja o upotrebi netekstualnih djelova teksta (tabele, sheme, grafikoni). Pročitace svoj tekst nekoliko puta kako bi ga što bolje zapamtio i što jasnije, zanimljivije i bolje predstavio slušaocima.

Poznato je da učenici imaju velike teškoće sa stvaranjem tekstova bilo da se spremaju da govore ili da pišu. Najčešće kažu da ne znaju kako da počnu, a zatim kako da nastave i kako da ga završe. Zato traže pomoć odraslih, a često i odustanu, pa tekst napišu roditelji umjesto njih. Takav tekst učenike ne zanima, obično ga ne pročitaju, ne razmišljaju o njemu, čak ne žele ni da ga prepisu, jer im se čini da je to izgubljeno vrijeme.

Način da se prevaziđe ovaj problem je dobra priprema učenika za stvaranje govornog ili pisanog teksta. Ukoliko se ovaj korak obavi kako treba, učenici će sigurno i samostalno prilaziti izradi sopstvenog teksta, iako će im pomoć tokom rada i dalje biti potrebna. Učenicima treba reći da je stvaranje teksta slično svakodnevnim aktivnostima i da se moramo, kao i za sve druge poslove, i za ovaj dobro pripremiti. Bilo bi logično da i za ovu, kao i za neke druge aktivnosti, napravimo plan realizacije pojedinih koraka, upravo po fazama koje smo prethodno naveli. Poželjno je da nastavnik razgovara sa učenicima o tome kako planiramo izradu teksta, koji su to koraci, što u određenim fazama radimo i zašto je to potrebno.

U prvoj i drugoj fazi učenici odlučuju o čemu će pisati, što će o tome reći, izrađuju misaoni obrazac i navikavaju se da koriste različite izvore znanja. U drugoj fazi razmišljaju o smislenom rasporedu ključnih pojmova (tj. o pasusima), te o smislenom rasporedu važnih podataka (odnosno rečenicama unutar pasusa). Razmišljaju o uvodu i zaključku.

Kada savladaju drugu fazu, prelaze na treću i četvrtu. Pri realizaciji treće faze uočavaju kako je povezana sa prvim dvjema (tj. koliko je lakše pisati tekst koji ima urađen nacrt), a pri realizaciji četvrte faze treba ih uputiti na to da čitaju svoj tekst iz druge perspektive, tj. ne sa stanovišta pripovjedača (iz te uloge neće uočiti svoje greške, svakako ne one koje se

¹¹ Preporučujemo da i dalje koristite pristup izradi teksta opisan kao *radionica za pisanje* u *Čigri slova i glasova 3, Priručniku za nastavnike* str. 12 (Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2006), kao i pitanja za razgovor sa učenicima tokom pisanja, str. 37, s tim što ćete ih prilagođavati uzrastu i karakteristikama teksta koji djeca pišu. Što se tiče atmosfere za stvaranje teksta, nastojte i dalje da obezbijedite upravo onakvu kakva je opisana u istom *Priručniku* na str. 12 i 13.

tiču primjerenosti, razumljivosti i funkcionalnosti teksta), već sa stanovišta čitaoca ili slušaoca (razmišljaju o tome da li je tekst razumljiv drugoj osobi, da li je djelo primjereno namjeri koju je pisac imao, i da li ima odgovarajuću funkciju); uputiti ih da sarađuju sa drugovima iz odjeljenja (pokažu svoje djelo školskom drugu, čitaju djelo svog druga i prepoznaju njegove propuste u smislu kompozicije, sadržaja i pravopisa). Tokom ispravke uočenih grešaka treba da vježbaju korišćenje rječnika i pravopisa kako bi ih sami otklanjali.

Svako stvaranje završava se petom fazom – nastavnik će naglasiti učenicima da tekst ne pišemo za sebe, već za drugoga, zato mu moramo isporučiti lijepo oblikovan, uređen i čitko napisan tekst. Ako se tekst govorno predstavlja, onda treba gledati u slušaoca, govoriti jednostavno (tj. ne čitati tekst), glasno, razumljivo, lagano i što prirodnije.

Ako se učenici za govorne nastupe pripremaju kod kuće ili ako tekst pišu kod kuće, savjetujemo da nastavnik upozna roditelje sa fazama izrade teksta, jer većina njih o tome nema dovoljno znanja, pa učenicima ne mogu da pomognu na pravi način.

4.2. Prepričavanje

U skladu sa prethodno navedenim podjelama, prepričavanje svrstavamo u vezane pisane ili usmene sastave. To je vježba tokom koje stvaralac ne prikazuje događaj/postupak/odlike životinja, biljaka ili predmeta, već svojim riječima izlaže sadržinu pročitano, slušano ili gledano teksta.

Prepričavanje kao govorna ili pisana aktivnost obezbjeđuje realizaciju više ciljeva nastave jezika:

- razvijanje vještine čitanja,
- razumijevanje pročitano teksta,
- ovladavanje strategijama izmjena teksta i učenja iz teksta,
- razvijanje vještine sažetog ili detaljnog pisanog ili usmenog prepričavanja teksta,
- razvijanje vještine govornog nastupanja,
- procjenjivanje prepričavanja i obrazlaganje svog mišljenja,
- poznavanje vrsta prepričavanja i njihovog značaja.

Tokom prepričavanja učenici vjerno i svojim riječima prepričavaju sadržaj teksta koji su slušali ili čitali. Uspjeh prepričavanja zavisi od izbora teksta, kao i pripreme učenika za ovu aktivnost. Prepričavati se mogu naučno-popularni, kao i literarni tekstovi. Za vježbe prepričavanja ne treba birati ni prekratke ni predugačke tekstove. Ukoliko su suviše kratki, učenici će ih naučiti napamet i gotovo doslovno ispričati. Ako su predugi, učenici će tokom prepričavanja izgubiti logičku nit i smisao za formalno-jezički stranu. Pogodni su oni tekstovi koji se odlikuju konkretnim i zanimljivim sadržajima, sa jasnom strukturom, pisani razumljivim jezikom i jednostavnim rečenicama. Smatramo da u *Udžbeniku* postoje tekstovi koji zadovoljavaju navedene uslove, te da na njima možete organizovati ovu vrstu aktivnosti.

Mnogi tekstovi omogućavaju spontanu i slobodnu usmenu ili pisanu interpretaciju sadržaja. Zato se u svakodnevnoj školskoj praksi pisani sastavi na osnovu neumjetničkih tekstova realizuju od prvog do devetog razreda. Naravno da će se, zavisno od uzrasta, koristiti različiti oblici vježbanja i pred učenike postavljati različiti zahtjevi. Najjednostavniji su oblik prepričavanja (usmenog ili pisanog) odgovori na pitanja (drugi razred). Postepeno se prelazi na slobodnije oblike reproduktivnog i stvaralačkog prepričavanja.

Za ovu govornu, odnosno pisanu aktivnost učenike je potrebno pripremiti, kako se prepričavanje ne bi svelo na puku reprodukciju, tj. kako se učenici ne bi kruto držali originala,

doslovno prepisivali rečenice, pisali nepovezano, ispuštali djelove teksta, zavisili od pomoći odraslih i sl. Nepripremljeni za prepričavanje, učenici obično početak teksta navode opširno i vjerno originalu, a sve što slijedi je siromašno i površno. To se događa kada, zbog slabe pripreme, učenici ne razumiju sadržaj teksta koji prepričavaju (ili neke njegove djelove), ili nije su imali dovoljno vremena da zapamte najvažnije podatke i uoče kompoziciju teksta, te im nedostaju riječi, misli i rečenice.

Da bi uspješno prepričao tekst, učenik ga mora prvo pažljivo (jednom ili više puta) čitati, slušati ili gledati i dobro ga razumjeti, tj. prepoznati ključne pojmove i njihovu vremen-sku, uzročno-posljedičnu i drugu povezanost; zatim, dobro poznavati sadržaj u cjelini i pojedini-
nostima, imati plan, znati i razumjeti jezičke izraze i sve ostalo što može doprinijeti uspjehu. Učenike treba savjetovati da pišu kratko i povezano, i da pritome važnijim pojedinostima daju više mjesta.

Za prepričavanje se mogu koristiti već obrađeni tekstovi, kao i oni koji se u tu svrhu posebno obrađuju. U prvom slučaju prepričavanje nije glavni cilj, već dopunski rad, pa se za njega pretežno upotrebljavaju tekstovi sa jasno uočljivim sadržajnim pojedinostima. Međutim, postavi li se kao osnovni zadatak govorni nastup ili pisani tekst, potrebno je prethodno obra-diti tekst i izvršiti priremu za rad. Preporučujemo da tekst obradite po svim etapama kako smo naveli u poglavlju tri, kako bi se stvorila osnova za dobar pisani sastav. Priprema se realizuje u skladu s osnovnim zahtjevima obrade tekstova i pripremanja učenika za pisane radove.

Tuđi tekst može se prepričati na dva načina:

- sažeto (prepričamo samo važne podatke),
- detaljno (prepričamo važne podatke i za njih vezane pojedinosti).

Zato govorimo o dvije osnovne vrste prepričavanja: sažetom i detaljnom.

U metodikama se navode različiti oblici prepričavanja, ali se oni obično odnose na prepričavanje umjetničkih tekstova. Tako Čop navodi sljedeću klasifikaciju: reproduktivno prepričavanje, prepričavanje s izmjenom lica i u drugom glagolskom vremenu, prepričavanje s promjenom stanovišta, prepričavanje pojedinih epizoda u tekstu i sl.¹² Ilić predlaže zanim-ljivije oblike prepričavanja od reproduktivnog, predlažući da učenici prepričaju umjetnički tekst tako što će ispričati samo najvažnije događaje, odnosno sažeto prepričaju tekst, zatim uz prepričavanje posebno zanimljivih događaja sopstvenom kreacijom proširuju te događaje, iza-beru po sopstvenom sudu najinteresantniji događaj i prepričaju samo njega, nastavljaju priču, napišu kako se nekome nešto slično dogodilo – prepričavaju tekst po analogiji i sl.¹³

I kod drugih metodičara javljaju se slični tipovi prepričavanja, čije oblike preporučujemo za rad na umjetničkom tekstu. Neki od njih, naravno, mogu se uspješno primijeniti i na neumjetničkim tekstovima, ali ovdje želimo usmjeriti pažnju nastavnika na činjenicu *da u ok-viru nastave jezika prepričavanjem, u stvari, učimo djecu da kvalitetno saopšte ono što su putem slušanja ili čitanja naučili*. Učenje prepričavanja teksta je takođe korišćenje strategija prihvata-nja teksta, odnosno, korišćenje strategija učenja iz teksta.

Sposobnost prepričavanja tuđih tekstova važan je činilac sposobnosti sporazumijevanja. Mnoga znanja stičemo upravo čitanjem tuđih tekstova. U nastavi drugih predmeta i u životu uopšte autori tekstova u izvorima znanja koje koristimo su drugi ljudi. Tako smo u školi, a i u svakodnevnom životu, često u situaciji da predstavimo tuđe tekstove, koje smo čitali ili slušali. Tada nastojimo da prenesemo samo ključne pojmove i važne podatke, te njihovu logičnu pove-zanost. Kada smo u mogućnosti, tokom slušanja ili čitanja, da bismo ih bolje zapamtili, pravimo zapise (npr. u obliku dispozicijskih tačaka, pojmovne mape, tabele itd.). U situaciji koja od nas

¹² Čop, M.: *Isto*, 100.

¹³ Илић, П.: *Исџо*, 564 – 569.

to zahtijeva, predstavimo sadržinu teksta drugima, odnosno stvoriti svoj tekst na osnovu prvobitno pročitanoг tuđeg teksta, tj. prepričaćemo tekst.

Kada organizuje prepričavanje ove vrste tekstova, nastavnik mora znati da odrasli imaju drugačiju strategiju uzimanja podataka nego što je imaju djeca. Odrasli prihvataju tekstove u cjelini, tj. globalno (iz sredine pojmovne mape, prema njenim ivicama). Učenici, međutim, to čine više parcijalno (sa ivice pojmovne mape prema njegovom središtu). Funkcionalnija je cjelovita strategija prihvatanja teksta, odnosno učenja iz teksta.

Odrasli će odmah uočiti o kojim je tačkama teme govorio stvaralac, nabrojati pod teme, tj. ključne pojmove. Recimo: *Pisac je predstavio izgled slona, ishranu, kako se razmnožava, način života, mlade...* Znaće i što je o navedenim podtemama ispričao: *Slon ima glavu, na glavi surlu i kljove, veliko tijelo pokriveno debelom kožom, četiri jake noge...*

Učenici će prije svega nabrojati o čemu je sve autor teksta pričao: *Slon ima glavu, tijelo, noge...* Obično to bude sve, ukoliko ih nastavnik ne usmjeri ka povezivanju važnih podataka sa odgovarajućim ključnim pojmovima, odnosno podtemama. Na primjer, pita: *Što pisac teksta kaže o slonu kada opisuje glavu, tijelo, noge?* Učenici će te pojedinosti svrstati oko ključnog podataka i reći: *Izgled.*

Zatim, kako bi učenike usmjerio da nakon čitanja teksta uoče ključne pojmove, odnosno pod teme, nastavnik će pitati: *O čemu govori prvi odjeljak?*, pa sljedeće: *Što o tome kaže?*

Na ovaj način nastavnik pomaže učeniku u razvijanju sposobnosti funkcionalnog prihvatanja teksta. Tako učenike podstiče ka sljedećim koracima:

1. Čitanje cijelog teksta i nakon čitanja razgovor o temi teksta: *O čemu se u tekstu govori?*
2. Čitanje odjeljaka i odgovaranje na pitanja: *O čemu se govori u pasusu? Što se o tome kaže?*
3. Unošenje podataka u pojmovnu mapu.
4. Stvaranje teksta uz pomoć pojmovne mape, tj. prepričavanje slušanog ili pročitanoг teksta.

Kad učenici budu razumjeli i prihvatili te korake, oni će ih sami primjenjivati: pročitće tekst, napraviti misaoni obarazac, a zatim prepričati tekst. Tu strategiju će lako upotrebljavati prilikom učenja iz zapisanih tekstova (npr. iz udžbenika), pa i pri učenju iz slušanih tekstova.

Nastavnici treba da znaju da prepričavanje nije laka aktivnost i da učenici imaju prilično problema sa ovom vrstom stvaranja teksta. Najčešći razlog za to je to što je stvaranje teksta prepričavanjem vezano za tuđi tekst, pa prepoznavanje logičnih veza između podataka iziskuje poseban napor. Zato učenici obično prikazuju podatke bez prethodne selekcije ili doslovno govore tuđe riječi, tj. nauče ih napamet ili ih prepisuju. Takođe, umjesto da izlažu sadržinu teksta, učenici često iznose svoje mišljenje o tekstu (i tako daju ocjenu teksta), pričaju o svojim iskustvima sa tim ili nekim sličnim tekstom (tako stvaraju doživljajni tekst), a nerijetko slušanom ili čitanom tekstu dodaju nove podatke (i tako stvaraju drugačiji tekst).

PREPRIČAVANJE TEKSTA

Potrebno je:

- razumjeti tekst koji se prepričava,
- u njemu prepoznati važne podatke (pomažemo se pitanjima: *O čemu govori odjeljak? Što o tome kaže?*),
- paziti na to da podatke razvrstamo tako kako su dati u tekstu koji prepričavamo.

Vrste prepričavanja:

- sažeto (prepričamo samo važne podatke),
- detaljno (prepričamo važne podatke i za njih vezane pojedinosti).

5. Provjeravanje i ocjenjivanje sposobnosti sporazumijevanja

Nastavnik provjerava i ocjenjuje sposobnost sporazumijevanja tako što na novim, nepoznatim primjerima provjerava/ocjenjuje:

- razumijevanje teksta,
- stvaranje teksta,
- razvijenost sastavnih djelova teksta.

Provjeravanje/ocjenjivanje *razumijevanja teksta* podrazumijeva:

- prepoznavanje okolnosti u kojima je tekst nastao,
- prepoznavanje namjere stvaraoca teksta,
- prepoznavanje teme,
- prepoznavanje podtema (ključnih riječi),
- prepoznavanje važnih podataka,
- prepoznavanje značenjske dimenzije teksta,
- upotrebu podataka u novim okolnostima,
- nastavljanje teksta/kraja,
- značenje u tekstu,
- preoblikovanje teksta,
- procjenjivanje negovornih djelova i obrazlaganje procjene.

Prilikom provjeravanja/ocjenjivanja *stvaranja teksta* vrednujemo:

- razumljivost teksta (tj. smislenost, suvislost, zaokruženost),
- koliko tekst odgovara okolnostima u kojima je nastao,
- koliko tekst odgovara datoj vrsti teksta,
- jezičku pravilnost teksta (pravilne riječi, rečenice, poštovanje pravopisnih pravila, pravilan govor/pismo),
- uključenost negovornih djelova (tabela, grafikona, piktograma i sl.),
- poštovanje faza stvaranja (npr. izrada i ispravka nacрта teksta, čitak i tačan prepis itd.).

Prilikom provjeravanja/ocjenjivanja *sposobnosti imenovanja* vrednujemo:

- prepoznavanje značenja riječi,
- upotrebljavanje riječi istog oblika, a različitog značenja u različitim rečenicama,
- traženje riječi sa istim i suprotnim značenjem,
- stvaranje složenica,
- pretvaranje složenice u skup riječi,
- zamjenu fraza jednostavnim vezama riječi i obrnuto,
- uklanjanje grešaka u imenovanju.

Prilikom provjeravanja/ocjenjivanja *pripovjedne sposobnosti* vrednujemo:

- stvaranje rečenica,
- razvrstavanje rečenica (pravilan raspored),
- združivanje rečenica.

Pri provjeravanju/ocjenjivanju *pravopisne sposobnosti* vrednujemo primjenu naučenih pravopisnih pravila, kao i uspješno samostalno otklanjanje pravopisnih grešaka.

Prilikom provjeravanja/ocjenjivanja *pragmatičke sposobnosti* vrednujemo:

- razlikovanje okolnosti nastanka teksta na osnovu datih riječi, izreka, razgovora,
- upotrebu izraza i riječi koje odgovaraju datim okolnostima.

Prilikom provjeravanja/ocjenjivanja *metajezičke sposobnosti* vrednujemo:

- uklanjanje slovni i pravopisnih grešaka u tekstu i objašnjenje ispravki,
- razumijevanje jezičkih termina,
- imenovanje vrste teksta odgovarajućim nazivom,
- poznavanje odlika određene vrste teksta,
- prepoznavanje vrsta riječi i objašnjenje rješenja,
- razlikovanje vrsta riječi,
- razlikovanje vrste teksta.

Prilikom provjeravanja/ocjenjivanja sposobnosti sporazumijevanja nastavnik treba da vodi računa o tome da od učenika ne zahtijeva ponavljanje pravila i saopštavanje definicija obrađenih pojmova.¹⁴

Preporučujemo da nakon završenog rada na određenoj oblasti ili nakon časa omogućite učenicima da procijene koliko su bili uspješni, odnosno da samovrednuju svoj rad. Za to vam mogu poslužiti sljedeća pitanja, koja će biti dostupna svakom učeniku:

Što je bio cilj učenja?

Što si naučio o tome?

Što si radio?

Što si uradio bez teškoće?

Sa čim si imao problema?

Što bi popravio?

Kako si sarađivao sa drugovima?

Kako si sarađivao sa nastavnikom?

Samoprocjenu sopstvene aktivnosti trebalo bi da uradi i nastavnik. Analiza planiranog i urađenog sigurno će biti korisna aktivnost koja će omogućiti efikasno planiranje narednih koraka. Pitanja o kojima može razmišljati nastavnik su sljedeća:

Što se događalo tokom časa?

Što sam uradio najbolje?

Da li sam uradio sve što sam planirao?

Što nijesam uspio da uradim? Obrazložiti.

Da li su učenici radili po mojim uputstvima?

Da li sam imao problema?

Da li sam ostvario sve planirane ciljeve?

Što su moji učenici tokom časa dobili?

Dr Dušanka Popović

¹⁴ Bešter Turk, M.; Kapko, D.; Cajhen, N. i dr. : *Gradim te imam slovenski jezik 5, priručnik za učitelje*, Rokus, Ljubljana, 2005.

6. Prijedlog rada s udžbeničkim kompletom

6.1. Zdravo društvo! Što ima novo?

6.1.1. Rečenice po značenju, sastavu i obliku

Cilj: U tekstu prepoznaju i imenuju prostu, proširenu i složenu, izjavnu, upitnu i uzvičnu rečenicu, potvrđan i odričan oblik rečenice (tekst **Tajna iz Loh Nesa**).

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitan tekst (znaju da odrede temu, ključne pojmove, pronađu važne podatke),
- razvijaju vještinu razlikovanja rečenica po sastavu, značenju i obliku,
- osposobljavaju se za upotrebu datih vrsta rečenica u svakodnevnom govoru i pisanju,
- razvijaju pravopisne sposobnosti – pravilno upotrebljavaju interpunkcijske znake: tačku, upitnik i uzvičnik.

Aktivnosti učenika:

- razgovaraju o neobičnim bićima iz legendi i bajki,
- čitaju tekst *Tajna iz Loh Nesa*, Udžbenik, str. 9,
- razgovaraju o sadržini teksta,
- pričaju o potrazi za Nesi, opisuju Nesi,
- analiziraju rečenice na str. 10 – uočavaju rečenice po sastavu i značenju,
- čitaju rečenice koje potvrđuju da Nesi postoji i one koje to poriču,
- uočavaju potvrđan i odričan oblik rečenica,
- zaključuju koje vrste rečenica postoje na osnovu različitih kriterijuma,
- čitaju pravilo na str. 10,
- samostalno rješavaju zadatke od 1. do 5. u Radnoj svesci, str. 4 i 5,
- bilježe domaći zadatak: riješiti zadatak br. 6, Radna sveska, str. 5,
- ponavljaju i vježbaju na ostalim zadacima u Radnoj svesci i radnom listu.

Rečenice po značenju, sastavu i obliku

Koristeći riječi: **Darko, pas, kiša, ulica, cvili, hoda, ugleda, klizava, pokisli** napiši tekst od osam povezanih rečenica. Tekst treba da sadrži sve vrste rečenica po značenju, sastavu i obliku. Daj mu naslov.

6.1.2. Služba riječi u rečenici

Cilj: U tekstovima prepoznaju i imenuju subjekat i predikat i riječi koje ih određuju.

Operativni ciljevi:

- uočavaju subjekat, predikat i riječi koje ih određuju,
- znaju da povežu vrstu riječi sa službom koju vrše u rečenici,
- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitan tekst (prepoznavanje teme, ključnih pojmova, važnih podataka).

Aktivnosti učenika:

- analiziraju rečenicu u Udžbeniku, str. 11, određuju službu riječi u rečenici,
- uočavaju riječi koje više govore o predikatu,
- razgovaraju o tome po čemu te riječi određuju predikat (mjesto, vrijeme i način),
- analiziraju rečenicu na dnu stranice 11; uočavaju koja vrsta riječi vrši službu predikata,
- analiziraju rečenice na str. 12 Udžbenika i uočavaju predikat,
- razgovaraju o tome koje vrste riječi vrše službu predikata,
- zaključuju da službu predikata, osim glagola, mogu vršiti i druge vrste riječi,
- u rečenici na istoj strani Udžbenika uočavaju subjekat i predikat i riječi koje ih određuju,
- zaključuju da subjekat i riječi koje ga određuju čine subjekatski skup riječi, a predikat i riječi koje ga određuju predikatski skup riječi,
- čitaju tekst *Vjeron prijatelj brižno te čuva*, Udžbenik, str. 13,
- razgovaraju o kućnim ljubimcima i kako je to povezano s osobinama ljudi,
- na primjerima iz teksta uočavaju razliku između riječi koje određuju imenicu i riječi koje određuju glagol,
- rješavaju zadatke ispod teksta, str. 14,
- rješavaju zadatke u Radnoj svesci (individualno, u paru ili grupi).

1. Napiši rečenicu u kojoj će riječ **planina** biti u službi:

a) subjekta

b) glagolske odredbe za mjesto

c) objekta

2. Napiši rečenicu u kojoj će riječ **jutro** biti u službi subjekta.

3. Napiši rečenicu u kojoj će riječ **brzo** pripadati:

a) subjekatskom skupu riječi

b) predikatskom skupu riječi

6.1.3. Zvaničan i nezvaničan razgovor

Cilj: *Slušaju snimljene/čitane razgovore i sami pripremaju slične.*

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu slušanja/čitavanja neumjetničkog teksta,
- razumiju slušani/pročitani tekst (prepoznaju teme, ključne pojmove, važne podatke),
- razvijaju vještinu razlikovanja zvaničnog i nezvaničnog razgovora,
- povezuju sadržinu teksta sa misaonim obrascem,
- vrednuju uljudnost sagovornika u obje vrste razgovora,
- znaju da obrazlože svoje mišljenje,
- razvijaju vještinu obavljanja takvih razgovora.

Aktivnosti učenika:

- čitaju razgovore A (U parku) i B (Na biletarnici), Udžbenik, str. 15,
- razgovaraju o sadržini jednog i drugog razgovora,
- utvrđuju temu, sagovornike, njihovu uljudnost i način na koji su se pozdravili,
- upoređuju razgovor A i razgovor B,
- zaključuju koji razgovor je zvaničan, a koji nezvaničan,
- čitaju telefonske razgovore, Udžbenik, str 16,
- razgovaraju o sadržini pročitano: temi jednog i drugog razgovora, sagovornicima, uljudnosti sagovornika i dr.,
- upoređuju telefonske razgovore,
- zaključuju koji od njih je zvaničan, a koji nezvaničan i svoje mišljenje obrazlažu,

- čitaju objašnjenje ispod teksta, str. 17,
- u paru u tabelu unose odlike zvaničnog i nezvaničnog razgovora,
- samostalno rješavaju 1, 2, 3. i 4. zadatak u Radnoj svesci, str. 10 i 11,
- saopštavaju i analiziraju rješenja,
- bilježe zadatak za domaći rad: 5. i 6. zadatak, Radna sveska, str. 12 i 13.
- vježbaju obavljanje zvaničnih i nezvaničnih razgovora telefoniranjem.

Nastavni list br. 3

Nakon slušanja zvaničnog i nezvaničnog razgovora sa CD-a odgovaraju na pitanja sa nastavnog lista.

Razgovor br. 1

- Zdravo, Staša! Otkud ti ovdje?
- Čao, Damjane! Dobila sam na nagradnoj igri knjigu, pa sam došla da je podignem. A ti?
- Gostujem u Jutarnjem programu. Pozvali su me zbog osvojenog prvog mjesta na takmičenju u atletici.
- Ooo, čestitam! Držim ti palčeve da bude dobro!
- Hvala ti. Vidimo se! Čao!

Razgovor br. 2

- Meteorološka stanica. Izvolite.
- Dobar dan. Ovđe Marija Šćepanović, učenica Osnovne škole „Radojica Perović“. U školi smo dobili zadatak da napišemo rad o meteorolozima i meteorološkoj stanici. Možete li nam pomoći nekim podacima?
- Da, naravno. Mislim da bi bilo dobro da nas pošetite.
- To bi bilo odlično! Kada možemo doći?
- Samo malo... Da li vam odgovara u četvrtak u 11h?
- Da, doći ćemo u četvrtak. Hvala Vam.
- Biće nam drago da vam pomognemo. Vidimo se u četvrtak!
- Doviđenja.

1. Između koga se vodi prvi razgovor?

2. Ko učestvuje u drugom razgovoru?

3. Podvuci odgovarajuću riječ.

Prvi razgovor je zvaničan/nezvaničan.

Drugi razgovor je zvaničan/nezvaničan.

4. Napiši temu:

a) prvog razgovora _____

b) drugog razgovora _____

6.1.4. Javna obavještenja

Cilj: *Upoznaju osnovne odlike stručnih i publicističkih tekstova i osposobljavaju se da samostalno pišu slične tekstove.*

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitan tekst (prepoznavanje teme, ključnih pojmova, važnih podataka),
- razvijaju vještinu selektivnog čitanja,
- razvijaju vještinu upoređivanja i povezivanja podataka,
- prepoznaju namjenu teksta,
- uočavaju pragmatičke dimenzije javnih tekstova,
- osposobljavaju se za korišćenje tih tekstova u svakodnevnom životu,
- vježbaju „čitanje“, tumače netekstualne djelove ovih tekstova – piktograme,
- bogate rječnik.

Aktivnosti učenika:

- razgovaraju o prijateljstvu,
- čitaju tekst *Drug u gostima* na str. 20 u Udžbeniku,
- razgovaraju o sadržini (odgovaraju na pitanja ispod teksta),
- uočavaju javna obavještenja: *TV program, jelovnik, red vožnje, vremensku prognozu*,
- pričaju o svojim iskustvima sa ovakvim tekstovima: kada i na kojim mjestima su ih koristili, koja im je namjena, kako ih možemo pronaći,
- čitaju javno obavještenje: *TV program*,
- u TV programu traže određeni podatak (*U koliko sati možemo pratiti vijesti na IN televiziji?*),
- govore mišljenje o tekstu i obrazlažu ga,
- iskazuju svoje mišljenje o svakodnevnom gledanju televizije i obrazlažu ga,
- upoznaju se sa značajem i upotrebom jelovnika,
- posmatraju nekoliko jelovnika i upoređuju ih,
- u jelovniku pronalaze određene podatke (*Što možemo naručiti u restoranu?*),
- u paru pripremaju dijalog u restoranu i izvode ga vodeći računa o uljudnom ponašanju i korišćenju odgovarajućih izraza lijepog ponašanja,
- procjenjuju razgovore koje slušaju i svoje mišljenje obrazlažu,
- upoznaju se sa značajem reda vožnje za putnike,
- u voznom redu traže određeni podatak (*Kada polazi jutarnji voz za Bar?*),
- upoređuju različite redove vožnje (autobusi, avioni, vozovi, različite agencije i dr.),
- izrađuju plan putovanja u skladu sa voznim redom, pritome pravilno pišu nazive gradova i država,
- upoznaju se sa načinima predstavljanja vremenske prognoze (novine, radio, TV); prepoznaju odakle je preuzeta vremenska prognoza u Udžbeniku,
- u vremenskoj prognozi traže određene podatke (*Kakvo će vrijeme biti sutra?*), pripremaju govorni nastup na temu vremenske prognoze (izrađuju misaoni uzorak uz pomoć kojeg će predstaviti vremensku prognozu za naredni dan),
- pažljivo slušaju svoje drugove i kritički procjenjuju: glasnost i tečnost govora, razumljivost i jasnost, upotrebu standardnog jezika, korisnost obavještenja,
- rješavaju zadatke u Radnoj svesci, str. 13, 14, 15, 16, 17, 18 i 19.

Napomena: Ukoliko procijenite da je potrebno, različite vrste javnih obavještenja možete odvojiti i raditi na njima tokom više časova.

6.2. Čuješ li, priroda diše

6.2.1. Opis biljke

Cilj: *Upoznaju osnovne odlike stručnih i publicističkih tekstova i osposobljavaju se da samostalno pišu slične (tekst **Mirišljava komšinica, opis biljke**).*

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitani teksti (prepoznaju temu, ključne pojmove, važne podatke, namjenu),
- razvrstavaju ključne pojmove i važne podatke u pojmovnu mapu,
- upoređuju podatke iz teksta sa onima koje su već znali,
- razvijaju vještinu analize teksta,
- razvijaju sposobnost opažanja,
- razvijaju sposobnost stvaranja teksta (nacrt, osnovni tekst, ispravljanje grešaka, konačna verzija),
- razvijaju sposobnosti *imenovanja, pravilnog govora i pravopisnu sposobnost*,
- razvijaju vještinu procjenjivanja teksta i argumentovanja svoga mišljenja.

Aktivnosti učenika:

- razgovaraju o ljekovitim biljkama,
- saopštavaju podatke o lipi koje već znaju (predznanje učenika),
- tiho istraživački čitaju tekst uočavajući ključne pojmove i važne podatke u tekstu,
- objašnjavaju manje poznate riječi, ukoliko ih ima, i slušaju objašnjenja koja daju učenici ili nastavnik,
- razgovaraju o temi teksta, ključnim pojmovima i važnim podacima i objašnjavaju odnos među njima (*O čemu se u tekstu govori? Kojoj vrsti biljaka pripada lipa? Koje djelove ima?* i sl.),
- unose podatke u pojmovnu mapu (Radna sveska, str. 21),
- uočavaju pasuse u tekstu i razgovaraju o njihovoj sadržini,
- uočavaju rečenice u tekstu, njihov redosljed, povezanost i sl.,
- analiziraju korišćene riječi, uočavajući one koje često čuju i one koje se u svakodnevnom govoru rjeđe koriste (lipovka, velelista, malolista, medonosan) te uočavaju sastav tih riječi,
- samostalno rješavaju 1, 2. i 3. zadatak u Radnoj svesci, str. 20 i 21, i pritom koriste tekst iz Udžbenika,
- čitaju odgovore i upoređuju ih sa odgovorima drugih,
- samostalno rade 5. zadatak u Radnoj svesci, str. 21,
- u paru razmjenjuju ono što su uradili, zatim zajedno rješavaju 6. zadatak, Radna sveska str. 22,
- saopštavaju rješenje 6. zadatka,
- procjenjuju zanimljivost teksta i obrazlažu svoje mišljenje,
- razgovaraju o tekstu koji su čitali,
- prepričavaju tekst *Mirišljava komšinica*,
- iznose svoja iskustva u vezi sa kajsijom,
- posmatraju sliku kajsije i opažaju njene odlike: imenuju djelove biljke,
- podatke o biljci sabiraju i uređuju u tabeli ili misaonom obrascu koristeći izvore znanja koji su im na raspolaganju i tako izrađuju nacrt opisa,

- pronalaze pridjeve kojima će najbolje i detaljno opisati oblik, veličinu, boju itd. cvijeta, stabla, listova i podzemnih djelova – korijena,
- na osnovu nacрта opisuju biljku postupno, jasno, razumljivo i detaljno, u skladu sa uputstvima nastavnika i tako izrađuju prvu verziju djela,
- tekst dijele na pasuse, ispravljaju greške (uz pomoć nastavnika, drugova, priručnika),
- osnovu teksta po potrebi dopunjavaju, čitko ga prepisu,
- procjenjuju svoje tekstove.

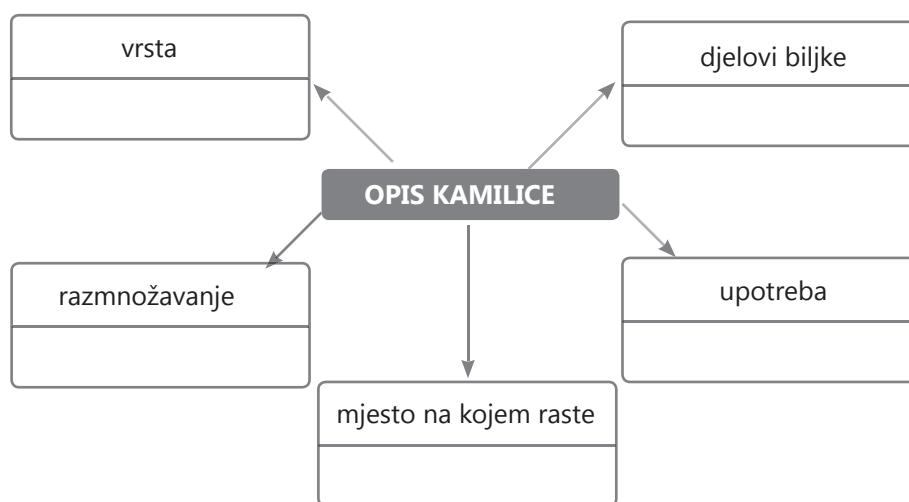
Napomena: Učenicima možete ponuditi da sami izaberu biljku koju će opisati.

Nastavni list br. 4

Pročitaj tekst, a zatim popuni pojmovnu mapu ključnim pojmovima i važnim podacima.

Lijek u polju

Kamilica je jednogodišnja, mala zeljasta biljka. Naraste svega do visine 10 do 30 cm, rjeđe do polovine metra. Korijen joj je tanak i razgranat, listovi sastavljeni, stabljika brazdasta, a cvjetovi su na vrhovima grančica. U sredini cvijet je žut, oivičen bijelim jezičastim cvjetićima. Raste na mjestima izloženim suncu, po poljima i kraj puteva. Kad biljka sazri, cvjetna glavica se sva ospe. Zrna su vrlo sitna i laka. Zato ih vjetar lako raznosi i na taj način sije kamilicu. Bere se krajem aprila i početkom maja. Koriste se cvjetovi biljke.

Koji podaci nedostaju?

Da li naslov odgovara sadržini teksta?

DA NE

Objasni svoje mišljenje.

6.2.2. Čitanje i analiza naučno-popularnog teksta o životinjama

Cilj: Upoznaju osnovne odlike stručnih i publicističkih tekstova i osposobljavaju se da sami pišu slične (tekst *Džinovi džungle*).

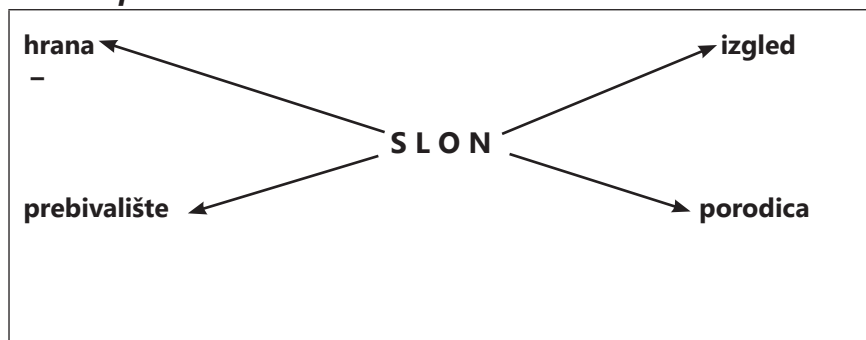
Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razvijaju vještinu selektivnog čitanja,
- razumiju pročitan tekst (prepoznavanje teme, ključnih pojmova, važnih podataka),
- prepoznaju i utvrđuju način na koji je opisana životinja.

Aktivnosti učenika:

- razgovaraju o neobičnim životinjama, govore za koje životinje misle da su neobične i zašto,
- na osnovu sopstvenih predznanja formiraju misaoni obrazac i u njega upisuju ono što već znaju o slonovima,
- tiho istraživački čitaju tekst *Džinovi džungle*, Udžbenik, str. 29,
- analiziraju tekst,
- samostalno rade zadatke ispod teksta koji se odnose na uočavanje cjelina u tekstu,
- saopštavaju rješenja, a zatim analiziraju cjeline i naslove koje su predložili,
- analiziraju misaoni obrazac koji su formirali na početku i provjeravaju podatke koje su upisali u odnosu na one koje su saznali,
- ispravljaju pojedine podatke ukoliko su pogrešni ili dodaju nove,
- prepričavaju tekst na osnovu formiranog misaonog obrasca,
- razgovaraju o opisu životinje.

Pojmovna mapa:

Napomena: Nakon rada na tekstu, slijedi stvaranje sopstvenog teksta – opisa životinje u Radnoj svesci, str. 24.

6.2.3. Rod i broj imenica

Cilj: U tekstovima prepoznaju i imenuju imenice (rod i broj).

Operativni ciljevi:

- prepoznaju vrste riječi u tekstu,
- imenuju vrste riječi koje su dosad učili,
- uočavaju i razumiju da sve imenice mogu imati muški, ženski ili srednji rod,

- uočavaju imenice u tekstu i razvrstavaju ih zavisno od toga kog su roda,
- uočavaju i razumiju da imenice mogu imati dva broja: jedninu i množinu,
- uočavaju imenice u tekstu i razvrstavaju ih zavisno od toga u kojem se broju nalaze.

Aktivnosti učenika:

- na radnom listu čitaju uvodni tekst u kojem su zastupljene sve vrste riječi o kojima su učili (imenice, glagoli i pridjevi),
- razgovaraju o vrstama riječi koje su dosad upoznali,
- u tekstu *Džinovi džungle* podvlače imenice i saopštavaju koje su pronašli,
- analiziraju tabelu u Udžbeniku, str. 30,
- uočavaju rod imenica čovjek, žena, dijete; zatim ostalih imenica u tabeli,
- imenice iz teksta razvrstavaju u odnosu na rod (u pripremljenu tabelu*),
- saopštavaju rješenja, razgovaraju o urađenom,
- rješavaju 1. i 2. zadatak u Radnoj svsci, str. 25 i 26,
- za domaći zadatak rade 3. i 4. zadatak u Radnoj svsci, str. 26 i 27,
- u paru provjeravaju rješenja domaćeg zadatka,
- saopštavaju rješenja do kojih su došli,
- samostalno rješavaju preostale zadatke u Radnoj svsci (5. zadatak, str. 27),
- saopštavaju i objašnjavaju rješenja,
- u grupama rješavaju zadatak u Udžbeniku, str. 31 (ispod naslova BROJ IMENICA); određuju koliko bića, predmeta ili pojava označavaju imenice podvučene u tekstu,
- predstavnici grupa saopštavaju rješenja,
- posmatraju i objašnjavaju tabelu u Udžbeniku na str. 31,
- čitaju zaključak ispod teksta i objašnjavaju rod imenica u crnogorskom jeziku,
- samostalno rade 1. i 2. zadatak u Radnoj svsci, str. 27 i 28,
- saopštavaju svoja rješenja,
- zapisuju domaći zadatak (uraditi 4, 5. i 6. zadatak u Radnoj svsci, str. 29, ispod naslova Rod imenica).

Nastavni list br. 5

Koja imenica ne pripada skupu?

stolice	avion	brodovi
priče	nos	ajkule
stakla	som	sidra
suze	mače	ribari
flaše	ormar	školjka

Obrazloži svoje mišljenje.

6.2.4. Gradivne i zbirne imenice

Cilj: U tekstovima prepoznaju i imenuju gradivne i zbirne imenice (tekstovi *Šaka puna minerala* i *Život u moru pijeska*).

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitani tekst (znaju da odrede temu, pronađu ključne pojmove i važne podatke),
- razvijaju vještinu selektivnog čitanja,
- uočavaju i prepoznaju gradivne i zbirne imenice,
- razumiju osnovne karakteristike tih vrsta imenica,
- razvijaju vještinu razlikovanja vrsta imenica,
- osposobljavaju se za pravilnu upotrebu zbirnih i gradivnih imenica u svakodnevnom govoru.

Aktivnosti učenika:

- razgovaraju o tome kako je nastao pijesak,
- čitaju tekst *Šaka puna minerala*, Udžbenik, str. 34,
- razgovaraju o sadržini teksta,
- na osnovu podsjetnika pričaju o tome kako je nastao pijesak,
- uočavaju u tekstu imenice koje označavaju neku materiju – gradivne imenice,
- nabrajaju gradivne imenice koje znaju,
- čitaju objašnjenje u Udžbeniku, str. 35,
- razgovaraju o specifičnostima kada je broj tih imenica u pitanju,
- nastavljaju razgovor o pijesku govoreći o svojim saznanjima vezanim za pustinju,
- čitaju tekst *Život u moru pijeska*, Udžbenik, str. 35,
- razgovaraju o sadržini teksta,
- uočavaju u tekstu imenice koje označavaju zbir predmeta ili bića – zbirne imenice,
- nabrajaju zbirne imenice koje znaju,
- čitaju objašnjenje u Udžbeniku, str. 36,
- razgovaraju o specifičnostima kada je broj ovih imenica u pitanju,
- razgovaraju o tabeli, Udžbenik, str. 36,
- uvježbavaju naučeno rješavajući zadatke u Radnoj svesci, str. 31, 32 i 33.

6.2.5. Čitanje i analiza naučno–popularnog teksta o prirodnoj pojavi

Cilj: Upoznaju osnovne odlike stručnih i publicističkih tekstova i osposobljavaju se da samostalno pišu slične (tekst *Sunce – naša olujna zvijezda*).

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitani tekst (znaju da odrede temu, pronađu ključne pojmove i važne podatke),
- razvijaju vještinu selektivnog čitanja,
- povezuju sadržinu teksta sa misaonim obrascem.

Aktivnosti učenika:

- razgovaraju o Sunčevom sistemu na osnovu slike,
- saopštavaju što o Suncu znaju i što bi željeli da saznaju (tabela **Z/Ž/N**),
- tiho istraživački čitaju tekst, obraćajući pažnju na nove podatke i manje poznate riječi,
- objašnjavaju i slušaju objašnjenja manje poznatih riječi ukoliko ih ima,
- u paru dijele tekst na cjeline,
- razgovaraju o svakoj cjelini teksta,
- samostalno rade tri zadatka ispod teksta i pisano odgovaraju na pitanja u svojim sveskama,
- saopštavaju rješenja,
- zapisuju domaći zadatak: u tabelu **Z/Ž/N** upisati koje su nove podatke dobili o Suncu.

Z/Ž/N tabela

ZNAM	ŽELIM DA ZNAM	NAUČIO/NAUČILA SAM

6.2.6. Rod i broj pridjeva

Cilj: U tekstovima prepoznaju opisne, gradivne i prisvojne pridjeve, njihov rod i broj i imenuju ih odgovarajućim izrazima.

Operativni ciljevi:

- prepoznaju pridjeve u tekstu,
- razlikuju opisne, gradivne i prisvojne pridjeve,
- razumiju da rod i broj pridjeva zavise od imenice na koju se odnose,
- razvijaju vještinu pravilne upotrebe roda i broja pridjeva u svakodnevnom govoru i pisanju.

Aktivnosti učenika:

- saopštavaju koje su nove podatke saznali o Suncu na prethodnom času (domaći zadatak),
- u paru analiziraju tabelu na str. 38 u Udžbeniku,
- saopštavaju što su uočili u vezi s rodom i brojem pridjeva (povezanost pridjeva i imenica, isti rod i broj imenice i pridjeva),
- čitaju zaključak ispod tabele, str. 38,

- individualno rade zadatak u Udžbeniku na str. 39 (u tekstu *Zvezdice svuda oko nas* pronalaze pridjeve, određuju kojoj vrsti pripadaju i određuju im rod i broj; mogu napraviti odgovarajuću tabelu),
- saopštavaju rješenja,
- bilježe domaći zadatak: uraditi 1, 2, 3, 4. i 5. zadatak iz Radne sveske, str. 37 i 38.

Tabela koja se može koristiti na času:

PRIDJEV	VRSTA	ROD	BROJ
vedrom	opisni	srednji	jednina
plava	opisni	ženski	jednina

Nastavni list br. 6

Iz datog teksta izdvoj pridjeve i odredi im vrstu, rod i broj.

Čigra

Čigra je veličine galeba, ali se od njega razlikuje crvenim kljunom s crnom tačkom na vrhu i crnim perjem nalik na kapicu na glavi. Živi u priobalju, na riječnim i jezerskim obalama. Hrani se malim ljuškarima, ribama, insektima i glistama. Gnijezdi se u zemljanom udubljenju. Ženka snese dva do tri žuta jaja s braon tačkicama, na kojima brižni roditelji leže tri sedmice.

PRIDJEV	VRSTA	ROD	BROJ

6.2.7. Poređenje pridjeva

Cilj: U tekstovima prepoznaju i imenuju različite stepene poređenja pridjeva (pozitiv, komparativ, superlativ).

Operativni ciljevi:

- uočavaju različite stepene pridjeva,
- prepoznaju stepen pojedinog pridjeva,
- uočavaju koja vrsta pridjeva se može porediti,

- razumiju svrhu poređenja pridjeva,
- razumiju način nastanka komparativa i superlativa,
- osposobljavaju se da razlikuju pravilnu od nepravilne komparacije,
- upotrebljavaju oblike komparativa i superlativa u svakodnevnom životu.

Aktivnosti učenika:

- razgovaraju o slikama u Udžbeniku, str. 40 i 41; uočavaju što učenici drže u rukama i kako to voće izgleda,
- uočavaju istaknute riječi u govoru učenika i odgovaraju na pitanja: *Koje su riječi istaknute u prvoj rečenici? Kojoj vrsti riječi pripadaju? Koje riječi su istaknute u drugoj i trećoj rečenici? Što primjećujete kada uporedite riječi u sve tri rečenice?*
- prepoznaju opisne pridjeve; uočavaju da je u svakoj sljedećoj rečenici osobina koja je prisutna u prvoj jače izražena,
- posmatraju plakat na kome je grafički predstavljeno poređenje pridjeva, navode primjere komparativa i superlativa za odgovarajuće opisne pridjeve,
- pokušavaju da odrede komparativ i superlativ pridjevima *kožni* i *bakin* i zaključuju da samo opisni pridjevi mogu da se porede,
- posmatraju tabelu u Udžbeniku na str. 42 i uočavaju pridjeve koji imaju nepravilnu komparaciju; razgovaraju o tome,
- porede stvari po odlikama (stara, starija, najstarija klupa i sl.),
- u paru rješavaju zadatke – pronalaze odgovarajuće oblike komparativa i superlativa, dopunjavaju tekst odgovarajućim stepenima pridjeva i sl. (1, 2, 3, 4. i 5. zadatak, Radna sveska, str. 39 i 40),
- saopštavaju svoje odovore,
- samostalno rješavaju 6, 7, 8. i 9. zadatak, Radna sveska, str. 40 i 41,
- saopštavaju rješenja zadataka i analiziraju ih,
- u grupi pišu kratak tekst koristeći pridjeve: *brz, brži, najbrži; spor, sporiji, najsporiji; spretn, spretniji, najspretniji*; tekst može govoriti o kakvome sportskom događaju,
- čitaju tekst koji su napisali,
- razgovaraju o urađenom, procjenjuju tekstove.

Nastavni list br. 7

1. Dopuni rečenice prvim stepenom poređenja datih pridjeva.

Durmitor je _____ planina od Lovćena. (visok)

Sok od jagode je _____ od soka od jabuke. (gust)

Zrela kruška je _____ od nezrele. (žuta)

Sašina kuća je _____ od Mašine. (daleka)

2. Reklamu prodavnice mobilnih telefona prepisi tako da svi pridjevi budu u obliku superlativa. Prilagodi tekst na mjestima na kojima je potrebno.

Kod nas možete naći kvalitetniju i raznovrsniju ponudu mobilnih aparata nego bilo kod bilo koga drugoga. Brži smo i uslužniji od drugih!

A uz to i najjeftiniji!

Dođite i uvjerite se!

MOBIL ŠOP

6.3. Građevine i ljudi

6.3.1. Glagoli – prošlo, sadašnje i buduće vrijeme

Cilj: U tekstovima prepoznaju prošlo, sadašnje i buduće vrijeme glagola i imenuju ih odgovarajućim izrazima (tekst **Ako volite klikere...**).

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitan tekst (znaju da odrede temu, pronađu ključne pojmove i važne podatke),
- razvijaju vještinu selektivnog čitanja,
- osposobljavaju se da razlikuju vrijeme dešavanja glagolske radnje,
- u tekstu prepoznaju sadašnje, prošlo i buduće vrijeme glagola,
- pravilno upotrebljavaju odgovarajuće oblike glagolskih vremena u svakodnevnom životu.

Aktivnosti učenika:

- govore svoja iskustva o igri klikerima,
- čitaju tekst *Ako volite klikere* u Udžbeniku, na str. 47,
- razgovaraju o sadržini teksta,
- uočavaju ključne pojmove i važne podatke,
- u paru podvlače glagole u tekstu,
- razvrstavaju glagole prema radnji, stanju i zbivanju,
- uočavaju vrijeme vršenja radnje u rečenici,
- uočavaju glagolske oblike za prošlost, sadašnjost i budućnost,
- analiziraju slike u Udžbeniku, str. 49,
- čitaju objašnjenje,
- zaključuju da se glagoli mijenjaju po vremenima i da mogu označavati sadašnje, prošlo i buduće vrijeme,
- razvrstavaju glagolska vremena (prošlo, sadašnje i buduće vrijeme),
- vježbaju naučeno u Radnoj svesci, str. 42, 43 i 44.

U tekstu podvuci rečenicu koja se glagolskim vremenom ne slaže s ostalim rečenicama.

Dok je gledao film, Dejan je zaspao. Sanjao je sebe kao poznatog tenisera. Bio je obučen u bijelo i imao je u ruci reket. Imao je meč sa najboljim američkim teniserom. Pobijedio je i bio je presrećan zbog toga. U snu se Dejan osmjehuje. I kad se probudio, osmijeh mu je bio na licu.

6.3.2. Pravilno pisanje glagolskog oblika za budućnost

Cilj: *Upoznaju i primjenjuju osnovna pravopisna pravila – pravilno pišu glagolski oblik kojim se iskazuje budućnost (tekst **Robosapien**).*

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitani tekst (znaju da odrede temu, pronađu ključne pojmove i važne podatke),
- usvajaju pravila o pisanju glagolskog oblika za budućnost,
- razlikuju pravila u pisanju oblika za budućnost glagola koji se završavaju na *-ti*, odnosno *-ći*,
- razvijaju pravopisnu sposobnost – pišu rečenice sa glagolima u budućem vremenu.

Aktivnosti:

- razgovaraju o mašinama nekad i sad,
- čitaju tekst *Robosapien* u Udžbeniku, str. 52,
- razgovaraju o sadržini teksta,
- u tekstu uočavaju glagole i podvlače oblike budućeg vremena,
- uočavaju različite načina pisanja glagolskog oblika za budućnost u tekstu,
- na osnovu primjera zaključuju kako se pišu glagoli koji se završavaju na *-ti*, a kako glagoli koji se završavaju na *-ći*,
- čitaju pravila u Udžbeniku i analiziraju tabelu na str. 53,
- provjeravaju naučeno i vježbaju rješavajući zadatke u Radnoj svesci, str. 45 i 46.

Dopuni tekst oblicima za budućnost sljedećih glagola:

koristiti, gurnuti, izaći, dizajnirati, biti, okrenuti.

Kola za budućnost

Bicikli i skejtbordovi potpuno _____ iz mode!

Tojotina i-jedinica na električni pogon _____ sasvim nov i udoban način prevoza. Vozač _____ jednostavan ručni upravljač. _____ ga da bi išao naprijed. Da bi se okrenuo lijevo ili desno, _____ ga u odgovarajuću stranu. _____ ga tako da ne zagađuje okolinu.

6.3.3. Čitanje i analiza teksta – opis kraja

Cilj: *Upoznaju osnovne odlike stručnih i publicističkih tekstova i osposobljavaju se da sami pišu slične – opis kraja (tekst **Riječka nahija**).*

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu slušanja/čitanja neumjetničkog teksta,
- razvijaju vještinu „čitanja“ (tumačenja) slikovnih obavještenja i poruka (geografska karta, piktogrami),
- razumiju slušani/pročitani tekst (prepoznavanje teme, ključnih pojmova, važnih podataka),
- razvijaju vještinu selektivnog čitanja,
- uočavaju odlike teksta na osnovu dopunjavanja pojmovne mape,
- razvijaju vještinu traženja podataka u odgovarajućoj literaturi,
- razvijaju vještinu izrade misaonog uzorka za opis određenog kraja,
- stvaraju pisani tekst – opis kraja,
- procjenjuju napisane tekstove i obrazlažu svoje mišljenje,
- razvijaju pravopisnu sposobnost – pravilno upotrebljavaju veliko slovo u pisanju geografskih naziva,
- bogate rječnik.

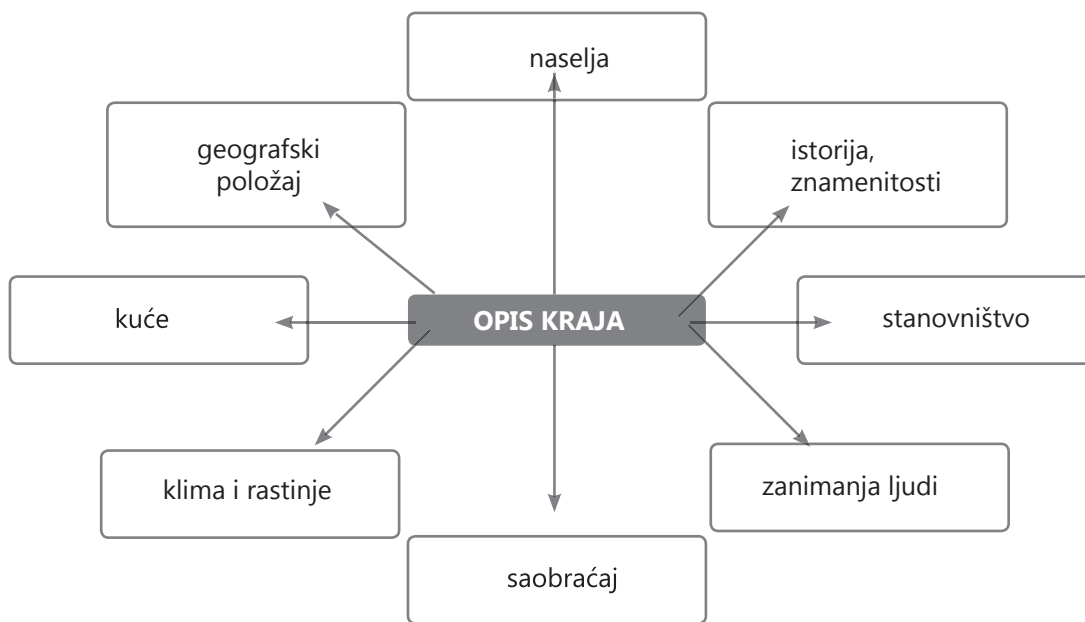
Aktivnosti učenika:

- razgovaraju o mjestu u kojem žive, istorijskim znamenitostima, prirodnim bogatstvima, izgledu mjesta nekada i sad,
- pričaju priču ili legendu koju su imali prilike da čuju, a vezana je za njihovo mjesto ili njihov kraj,
- glasno, a zatim tiho čitaju tekst *Riječka nahija*,
- razgovaraju o sadržini teksta, analiziraju ga,
- stvaraju pojmovnu mapu i u nju unose ključne pojmove i važne podatke iz teksta; uočavaju osobine teksta na osnovu pojmovne mape,

- izrađuju misaoni obrazac za tekst koji će pisati,
- saopštavaju ključne pojmove i što oni podrazumijevaju,
- pronalaze potrebne podatke koristeći izvore znanja koji su im na raspolaganju,
- samostalno pišu tekst o svom kraju i pri tome vode računa o kompoziciji zadatka i naglašavanju pasusa,
- prilikom pisanja poštuju pravopisna pravila – veliko početno slovo u pisanju naziva stanovnika i geografskih naziva (sela, gradova, rijeka, potoka, brda, planina, polja),
- glasno čitaju svoj rad,
- procjenjuju svoj i radove svojih drugara.

Nastavni list br. 10

Koristeći podatke koje su članovi vaše grupe pronašli o predjelu za koji ste se opredijelili, a na osnovu ponuđene sheme, napišite tekst. Dajte mu naslov.

6.3.4. Veliko slovo u pisanju sela, gradova, država

Cilj: Upoznaju i primjenjuju osnovna pravopisna pravila – pravilno upotrebljavaju veliko slovo u pisanju naziva sela, gradova, država (tekst **Poslanstva staroga Cetinja – nekad i sad**).

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitan tekst (prepoznaju temu, ključne pojmove, važne podatke),
- razvijaju pravopisnu sposobnost – pravilno upotrebljavaju veliko slovo u pisanju naziva sela, gradova i država sastavljenih od jedne i više riječi,
- bogate rječnik.

Aktivnosti:

- razgovaraju o riječi *poslanstvo* – što znači, koji se izraz danas koristi i sl.,
- čitaju tekst *Poslanstava staroga Cetinja – nekad i sad*, Udžbenik, str. 55,
- razgovaraju o sadržini teksta,
- govore svoja iskustva o obilascima starih gradova, tvrđava, muzeja i sl.,
- u tekstu pronalaze nazive država, gradova i sela i uočavaju kako su napisani,
- saopštavaju pravila o pisanju naziva država, gradova i sela koja su naučili u prethodnim razredima,
- uočavaju podatke o vremenu kada su sagrađena poslanstva,
- govore kako se pišu datumi,
- u grupama planiraju odlazak na Cetinje, pri tome izrađuju tabelu i u nju upisuju ključne tačke: datum (dan, mjesec i godina) i čas polaska, redosljed obilaska poslanstava i muzeja, zaduženja po grupama, odmor, odlazak u školu, čas povratka; izrađuju i koriste piktograme,
- rješavaju zadatke u Radnoj svesci, str. 48 i 49.

Nastavni list br. 11

Napiši geografske nazive od kojih su nastale navedene riječi vodeći računa o pravilnoj upotrebi veklkog slova.

crnogorski	_____	danilovgradski	_____
bjelopoljski	_____	srednjoevropski	_____
novopazarski	_____	hercegnovski	_____

Posmatraj fotografiju Ruskog poslanstva na Cetinju i opiši ga.

6.3.5. Pisanje prisvojnih pridjeva nastalih od vlastitih imena

Cilj: Upoznaju i primjenjuju osnovna pravopisna pravila – velikim početnim slovom pišu prisvojne pridjeve na *-ov, -ev, -in* koji su izvedeni od vlastitih imena; malim početnim slovom pišu prisvojne pridjeve izvdene od vlastitih imena drugim nastavcima (tekst **Zanatski i trgovački centar Ilira**).

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitani tekst (znaju da odrede temu, pronađu ključne pojmove i važne podatke),
- uočavaju prisvojne pridjeve u tekstu,
- uočavaju i usvajaju pravila o upotrebi velikog odnosno malog slova u pisanju prisvojnih pridjeva,
- vježbaju primjenu jezičkih pravila.

Aktivnosti učenika:

- razgovaraju o primorskim gradovima koje su obišli, što o njima znaju i sl.,
- glasno čitaju tekst *Zanatski i trgovački centar Ilira* (Udžbenik, str. 58),
- razgovaraju o tekstu, analiziraju ga,
- tiho čitaju tekstove *Legende o kraljici Teuti* i *Teutina pećina* (Udžbenik, str. 59 i 60),
- razgovaraju o legendama,
- pričaju legende o kraljici Teuti i govore po čemu je poznata Teutina pećina,
- uočavaju istaknute riječi u tekstu, govore kojoj vrsti riječi pripadaju, od kojih riječi su nastale, kakvim početnim slovom su zapisane i slično,
- čitaju rečenice ispod teksta i razgovaraju o istaknutim riječima,
- uočavaju i govore da se prisvojni pridjevi nastali od vlastitih imenica koji se završavaju na *-ov, -ev, -in* pišu velikim početnim slovom, a ukoliko se završavaju nekim drugim završetkom (*-ski, -ćki, -čki*), malim početnim slovom,
- rješavaju zadatke u Radnoj svesci, str. 50,
- saopštavaju svoja rješenja i analiziraju ih.

Nastavni list br. 12

Od vlastitih imenica koje slijede napravi prisvojne pridjeve vodeći računa o velikom slovu.

Maja _____
Petrovac _____
Slaven _____
Tivat _____
Rade _____
Nikšić _____

6.3.6. Skraćenice

Cilj: *Upoznaju i primjenjuju osnovna pravopisna pravila – pravilno pišu skraćenice (tekst Grip).*

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitani tekst (znaju da odrede temu, pronađu ključne pojmove i važne podatke),
- upoznaju pravila za pisanje skraćenica,
- osposobljavaju se za tumačenje skraćenica,
- upotrebljavaju naučena pravila u svakodnevnom pisanom komuniciranju,
- održavaju čitljivost i ljepotu rukopisa.

Aktivnosti:

- razgovaraju o riječima koje se obično skraćuju i razmišljaju zašto je tako,
- čitaju tekst *Grip* u Udžbeniku, str. 62,
- razgovaraju o sadržini teksta,
- u tekstu uočavaju istaknute riječi,
- govore što znače navedene skraćenice,
- razgovaraju o tome koje se riječi i izrazi obično skraćuju,
- govore kada se upotrebljavaju skraćenice,
- navode primjere skraćenica koje znaju,
- razgovaraju o pravilnom pisanju skraćenica,
- čitaju pravilo o pisanju skraćenica u Udžbeniku, str. 62,
- vježbaju pisanje skraćenica rješavajući zadatke u Radnoj svesci, str. 52.

Nastavni list br. 13

Prepiši tekst tako što ćeš podvučene riječi i izraze zamijeniti skraćenicama.

Svakog vikenda, najčeše subotom, odlazim u pozorište. U Kulturno-informativnom centru „Budo Tomović“ prije podne daju se predstave za mališane. Uvijek vidim mnogo svojih drugara. Ima i odraslih. Prošle subote vidjela sam Sanjinog ujaka doktora Ivanovića i profesora Tomića sa sinom. Omiljeno mjesto mi je u prvom redu, šedište broj 8. Predstave se nekad snimaju, pa se mogu gledati na Televiziji Crne Gore. Želim da neku predstavu odgledam u Crnogorskom narodnom pozorištu.

6.4. Pišem ti, pišeš mi

6.4.1. Javno i privatno pismo

Cilj: *Upoznaju namjenu i značaj privatnih i javnih tekstova i samostalno pišu privatno pismo.*

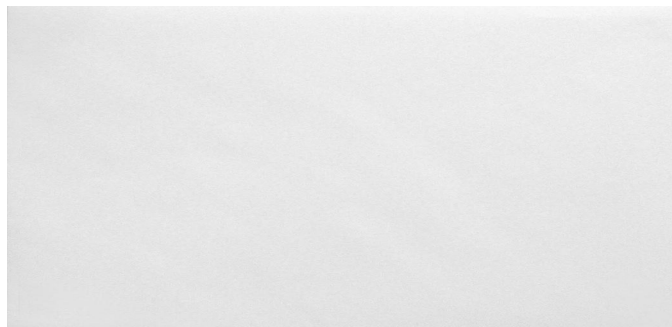
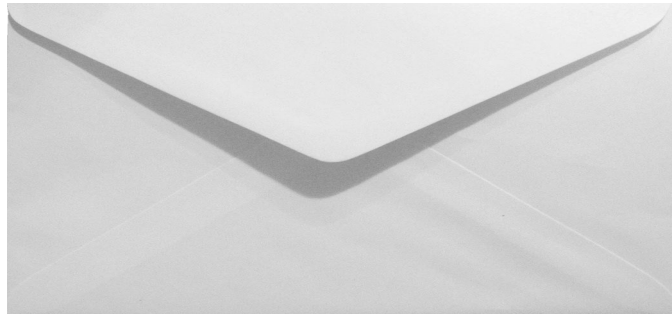
Operativni ciljevi:

- uočavaju i prepoznaju različite vrste pisama (javno i privatno),
- prepoznaju okolnosti za pisanje privatnog, odnosno javnog pisma,
- uočavaju i razumiju kome i kada pišemo javno, a kome i kada pišemo privatno,
- razvijaju sposobnost pisanja privatnog pisma,
- osposobljavaju se za popunjavanje podataka o pošiljaocu i primaocu,
- procjenjuju tekst u odnosu na primjerenost okolnostima, na urednost i čitkost.

Aktivnosti učenika:

- razgovaraju o situacijama u kojima pišu pisma, kome ih pišu, zašto,
- tiho čitaju pismo u Udžbeniku, str. 67, i razgovaraju o njegovoj sadržini,
- govore ko je pošiljalac, a ko primalac,
- govore s kojim ciljem je napisano (kakva mu je namjena),
- govore u kojim okolnostima je napisano,
- govore na kojem mjestu i kada je napisano,
- procjenjuju način na koji se pošiljalac obraća primaocu, uljudnost izraza i sl.,
- čitaju pismo sa str. 69 Udžbenika (može ga glasno pročitati jedan učenik) i razgovaraju o njegovoj sadržini,
- govore ko je pošiljalac, a ko primalac,
- govore svoje mišljenje o tome kako će se onaj ko je primio pismo odazvati i znaju to da objasne,
- govore s kojim ciljem je napisano (kakva mu je namjena) i u kojim okolnostima,
- upoređuju prvo i drugo pismo,
- zaključuju koje je javno, a koje privatno,
- izdvajaju razlike između te dvije vrste pisama,
- procjenjuju da li je tekst pisma potpun ili mu nešto nedostaje (oslovljavanje, datum, potpis),
- rješavaju zadatke u Radnoj svesci, str. 58 i 59.

Napiši kratko privatno pismo drugu/drugarici. Na koverti napiši podatke o primaocu pisma.

6.4.2. Lične zamjenice

Cilj: U tekstovima prepoznaju lične zamjenice (1, 2. i 3. lice jednine i množine, rod i broj) i imenuju ih odgovarajućim izrazima.

Operativni ciljevi:

- uočavaju i prepoznaju lične zamjenice kao novu vrstu riječi,
- razumiju koje lice označava određena lična zamjenica,
- uočavaju i zaključuju da zamjenice imaju dva broja – jedninu i množinu,
- uočavaju i zaključuju da samo treće lice ličnih zamjenica ima oblike za sva tri roda,
- osposobljavaju se da pravilno upotrebljavaju lične zamjenice u svakodnevnom govoru i pisanju.

Aktivnosti učenika:

- razgovaraju o načinima na koje razmjenjuju poruke sa svojom porodicom, prijateljima,
- čitaju razgovor između Ivana i Žane u Udžbeniku, str. 70,
- uočavaju riječi koje Žana i Ivan koriste umjesto imena drugara,
- čitaju objašnjenje ispod teksta,

- uočavaju i pamte oblike ličnih zamjenica u jednini i množini,
- analiziraju tabelu u Udžbeniku, str. 70, i zaključuju da samo treće lice ličnih zamjenica ima oblike za sva tri roda,
- pričaju doživljaje koristeći lične zamjenice,
- rješavaju zadatke 1, 2, 3, 4. i 5. u Radnoj svesci, str. 61 i 62.

Nastavni list br. 15

Linijom poveži podvučenu riječ u rečenici sa odgovarajućom ličnom zamjenicom.

ja	<u>Mirsad</u> svira violinu.	mi
ti	<u>Mama i ja</u> sređujemo stan.	vi
on	<u>Vesna i Melita</u> razgovaraju.	oni
ona	<u>Milane</u> , ustani!	one
ono	<u>Pilad</u> šetaju po dvorištu.	ona
	<u>Mašina maca</u> mjauče.	

6.4.3. Zvaničan i nezvaničan pozdrav; pisanje zamjenica Vi i Vaš kada se odnose na jednu osobu

Cilj: *Upoznaju namjenu i značaj zvaničnih i nezvaničnih tekstova i samostalno pišu nezvanični i zvanični pozdrav; upoznaju i primjenjuju osnovna pravopisna pravila – pravilno pišu zamjenice Vi i Vaš kada se odnose na jednu osobu (u obraćanju iz poštovanja) (tekst **Čitaoci, stvaraoci, dobar dan!**).*

Operativni ciljevi:

- uočavaju i prepoznaju različite vrste pozdrava (zvaničan i nezvaničan),
- uočavaju i razumiju kada i koga pozdravljamo nezvanično, a kada i koga zvanično,
- razvijaju govornu kulturu (slušaju jedan drugoga, ne upadaju jedan drugom u riječ i sl.),
- pravilno upotrebljavaju zamjenice Vi i Vaš u obraćanju iz poštovanja u svakodnevnom govoru,
- razvijaju pravopisnu sposobnost – pravilno pišu zamjenice Vi i Vaš u obraćanju iz poštovanja.

Aktivnosti učenika:

- razgovaraju o govornoj kulturi i pravilima koje treba poštovati prilikom razgovora,
- slušaju tekst koji čita nastavnik (Udžbenik, str. 71) i razgovaraju o njegovoj sadržini,
- analiziraju načine na koje se u tekstu sagovornici pozdravljaju i prepoznaju zvaničan i nezvaničan pozdrav,
- govore ko je u tekstu svoga sagovornika pozdravio zvanično, a ko nezvanično i zašto,
- razgovaraju o različitim situacijama u kojima se ljudi pozdravljaju zvanično ili nezvanično i razlozima za to,

- uočavaju različite riječi koje se koriste pri zvaničnom (dobar dan, doviđenja) i nezvaničnom pozdravljanju (ćao, zdravo),
- uočavaju zamjenice Vi i Vaš i način na koji su napisane i zaključuju zašto je to tako,
- pripremaju igru uloga u okviru koje će prikazati zvaničan i nezvaničan razgovor,
- procjenjuju tekst koji su pripremili za igru uloga, kao i sam nastup.

Nastavni list br. 16

Zamisli da vodiš svečani program povodom Dana škole. Napiši nekoliko rečenica kojima bi u ime učenika svoje škole pozdravio pjesnika koji je svoje knjige poezije poklonio biblioteci škole i zahvali mu na prisustvu.

Pozdrav je:

- zvaničan,
- nezvaničan.

6.4.4. Zvanična i nezvanična čestitka

Cilj: *Upoznaju namjenu i značaj zvaničnih i nezvaničnih tekstova i samostalno pišu nezvanične i zvanične čestitke.*

Operativni ciljevi:

- prepoznaju različite vrste čestitki (zvanična i nezvanična),
- prepoznaju okolnosti za upućivanje zvaničnih, odnosno nezvaničnih čestitki,
- u tekstu prepoznaju pošiljaoca i primaoca,
- uočavaju i prepoznaju namjeru pošiljaoca,
- razumiju kome i kada čestitamo zvanično, a kome i kada čestitamo nezvanično,
- osposobljavaju se za pisanje zvaničnih i nezvaničnih čestitki,
- razvijaju pravopisnu sposobnost – pravilno pišu imena praznika, pravilno upotrebljavaju zamjenice Vi i Vaš u obraćanju iz poštovanja.

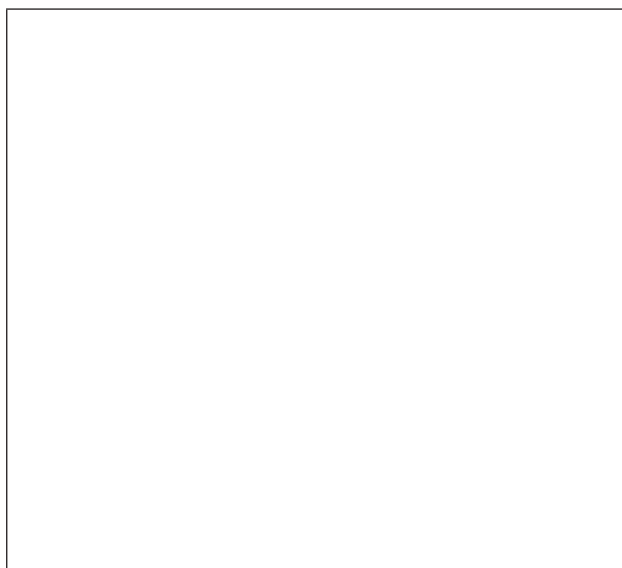
Aktivnosti:

- govore o svojim iskustvima – kada i zašto su upućivali čestitke,
- govore o tome kome su upućivali čestitke i razgovaraju o čestitkama u novinama, časopisima),
- uočavaju i prepoznaju različite vrste čestitki (zvanična i nezvanična, usmena i pisana),
- razgovaraju o riječima koje se najčešće koriste prilikom čestitanja,
- čitaju čestitke u Udžbeniku, str. 73,
- uočavaju što sadrži tekst čestitke,
- uočavaju pošiljaoca i primaoca jedne i druge čestitke,

- navode razloge za njihovo upućivanje,
- uočavaju povode za čestitanje u prvoj i drugoj čestitki,
- zaključuju da se čestitkom može čestitati praznik, kao i postignuti uspjeh,
- čitaju i upoređuju čestitke u Udžbeniku, str. 74,
- zaključuju koje od njih su zvanične, a koje nezvanične,
- procjenjuju da li je tekst čestitke potpun ili mu nešto nedostaje,
- stvaraju slične tekstove u odgovarajućim okolnostima (praznici, rođendani, slave, uspjesi),
- izrađuju zbirke čestitki,
- procjenjuju tekst sa stanovišta primjerenosti datim okolnostima,
- rješavaju zadatke u Radnoj svesci, str. 65 i 66.

Nastavni list br. 17

1. Napiši novogodišnju čestitku svom učitelju/učiteljici iz prvog razreda.

2. Napisao/napisala si:

- a) zvaničnu čestitku,
- b) nezvaničnu čestitku.

3. Dopuni:

Pisana čestitka sadrži četiri dijela, i to:

6.4.5. Zvanična i nezvanična pozivnica

Cilj: *Upoznaju namjenu i značaj zvaničnih i nezvaničnih tekstova i samostalno pišu zvanične i nezvanične pozivnice.*

Operativni ciljevi:

- prepoznaju različite vrste pozivnica (zvanična i nezvanična),
- prepoznaju okolnosti za pisanje zvaničnih, odnosno nezvaničnih pozivnica,
- u tekstu prepoznaju pošiljaoca i primaoca,
- uočavaju i prepoznaju namjeru pošiljaoca,
- uočavaju i razumiju koga i kada pozivamo zvanično, a koga i kada pozivamo nezvanično,
- osposobljavaju se za pisanje zvaničnih i nezvaničnih pozivnica,
- razvijaju pravopisnu sposobnost – pravilno pišu imena praznika, ulica i trgova,
- pravilno upotrebljavaju zamjenice Vi i Vaš u obraćanju iz poštovanja,
- procjenjuju tekst u odnosu na primjerenost okolnostima, na urednost i čitkost.

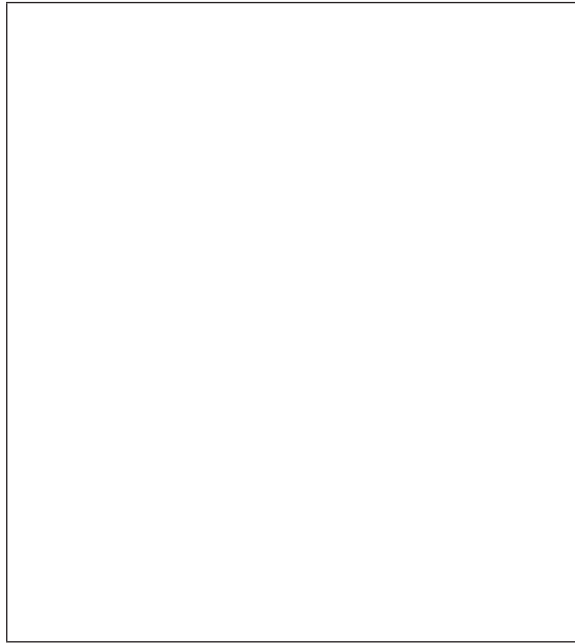
Aktivnosti:

- govore o svojim iskustvima – kada i zašto su upućivali pozivnice,
- govore o tome kome su upućivali pozivnice
- uočavaju i prepoznaju različite vrste pozivnica (zvanična i nezvanična),
- razgovaraju o riječima koje se najčešće koriste prilikom pozivanja,
- čitaju pozivnice u Udžbeniku str. 75,
- uočavaju što sadrži tekst pozivnice,
- uočavaju pošiljaoca i primaoca jedne i druge pozivnice,
- navode razloge za njihovo upućivanje,
- uočavaju povode za pozivanje u prvoj i drugoj pozivnici,
- zaključuju koja je od njih zvanična, a koja nezvanična,
- procjenjuju da li je tekst pozivnice potpun ili mu nešto nedostaje,
- u odgovarajućim okolnostima (praznici, priredbe, rođendani, proslave) sami stvaraju slične tekstove,
- izrađuju zbirke pozivnica,
- procjenjuju tekst sa stanovišta primjerenosti datim okolnostima, odabiru odgovarajućih riječi, urednosti i čitkosti rukopisa,
- rješavaju zadatke u Radnoj svesci, str. 67, 68 i 69.

Nastavni list br. 18

Tvoje odjeljenje je pripremilo likovnu izložbu. Biće predstavljeni radovi učenika rađeni različitim tehnikama. Izložba će se održati u prostranoj, lijepo uređenoj učionici br. 8, nakon završetka svih časova u 19 h. Izložbi će prisustvovati roditelji, nastavnici i učenici. O izložbi će govoriti prof. likovne kulture g. Popović.

Koristeći podatke koji su ti potrebni, napiši pozivnicu za taj događaj likovnom umjetniku iz tvoga grada g. Markoviću.

6.5. Putokazi

6.5.1. Standardni jezik

Cilj: *Prepoznaju kojim se jezicima govori u Crnoj Gori i uočavaju postojanje različitih jezika u okruženju i šire (tekst **Naš jezički dar**).*

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitanu tekst (prepoznaju temu, ključne pojmove, važne podatke),
- razumiju pojam maternjeg i stranog jezika,
- uočavaju i razumiju razliku između standardnih i nestandardnih oblika u jeziku,
- razumiju važnost jezičkih pravila,
- prepoznaju okolnosti u kojima se upotrebljavaju standardni, odnosno nestandardni oblici.

Aktivnosti:

- razgovaraju o značaju jezika za sporazumijevanje,
- čitaju po cjelinama tekst *Naš jezički dar* u Udžbeniku, str. 81,
- razgovaraju o sadržini teksta,
- objašnjavaju značenje naslova teksta,
- iznose svoja saznanja o nazivima jezika u svijetu,
- razgovaraju o jezičkim porodicama,
- objašnjavaju pojmove maternji i strani jezik,
- izgovaraju riječi i rečenice na stranom jeziku koji uče,
- iznose svoja razmišljanja o rečenici iz Udžbenika *Koliko jezika znaš, toliko glava vrijediš*,

- čitaju tekstove u Udžbeniku, str. 82 i 83,
- upoređuju tekstove i uočavaju u kojem se tekstu nalaze nestandardni oblici,
- pronalaze nestandardne izraze u drugom tekstu,
- navode situacije u kojima se dešava da upotrijebe neke nestandardne oblike,
- objašnjavaju zašto postoje jezička pravila.

Nastavni list br. 19

Pročitaj poruku, pa uradi zadatke.

*Mama,
Nijesam **stiga** da svratim kod đeda. Jutros sam **se uspava**, pa sam žurio
da stignem na utakmicu. **Obuka** sam novi dres. Dako mi bude srećan!
Voli te Krsto*

1. Istaknute riječi u tekstu su (podvuci odgovarajuću riječ):

standardni oblici

nestandardni oblici

2. Obrazloži svoje mišljenje.

6.5.2. Pisanje naziva preduzeća i ustanova

Cilj: *Upoznaju i primjenjuju osnovna pravopisna pravila – pravilno pišu veliko slovo u nazivima ustanova (tekst: **Na ekskurziji**).*

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitanu tekst (prepoznaju temu, ključne pojmove, važne podatke),
- upoznaju pravila za pisanje naziva ustanova,
- primjenjuju naučena pravila u svakodnevnom pisanom komuniciranju,
- održavaju čitljivost i ljepotu rukopisa.

Aktivnosti:

- razgovaraju o izletima i ekskurzijama na kojima su bili,
- čitaju tekst *Na ekskurziji* (Udžbenik, str. 84),
- razgovaraju o sadržini teksta,
- pričaju o svojim iskustvima sa izleta i ekskurzija (govore o mjestima koja su obišli, o važnim ustanovama koje su obišli i sl.),
- u tekstu pronalaze nazive ustanova,
- uočavaju kako su napisani nazivi ustanova, fabrika i preduzeća,
- razgovaraju o tome da mnoge ustanove u nazivu imaju opšti i posebni dio,
- objašnjavaju razliku između opšteg i posebnog dijela u nazivima,
- čitaju pravilo iz Udžbenika, str. 85,
- vježbaju dato pravopisno pravilo rješavajući zadatke u Radnoj svesci, str. 70.

Nazive navedenih ustanova napiši pravilno.

Osnovna škola stefan mitrov ljubiša _____

Bioskop kultura _____

Sportski centar morača _____

Klinički centar crne gore _____

Galerija most _____

6.5.3. Brojevi – osnovni, redni, zbirni; pravilno pisanje brojeva

Cilj: U tekstovima prepoznaju brojeve – osnovne, redne i zbirne; pravilno pišu osnovne i redne brojeve do 100, slovima i ciframa, i imenuju ih odgovarajućim izrazima (tekst **Čudno, ali istinito!**).

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitan tekst (prepoznavanje teme, ključnih pojmova, važnih podataka),
- razvijaju vještinu selektivnog čitanja,
- uočavaju i prepoznaju brojeve kao posebnu vrstu riječi,
- razlikuju osnovne, zbirne i redne brojeve,
- razumiju da samo redni brojevi imaju oblike za sva tri roda, da svi zbirni brojevi imaju oblik srednjeg roda, da od osnovnih brojeva samo broj *jedan* ima oblike za sva tri roda,
- pravilno upotrebljavaju navedene vrste brojeva u svakodnevnom govoru,
- razvijaju pravopisnu sposobnost – pravilno pišu osnovne i redne brojeve slovima i ciframa.

Aktivnosti:

- razgovaraju o zanimljivim i neobičnim pojavama u prirodi,
- čitaju zanimljivosti iz Udžbenika, str. 86,
- razgovaraju o njima,
- pričaju o zanimljivostima o kojima su čitali ili čuli,
- uočavaju što je u tekstu o zanimljivostima posebno istaknuto,
- govore kada se brojevi upotrebljavaju,
- razgovaraju o vrstama brojeva i njihovom značenju (osnovni, redni i zbirni),
- objašnjavaju kada se upotrebljava koja vrsta brojeva,
- čitaju o brojevima u Udžbeniku, str. 87,
- razgovaraju o načinima zapisivanja brojeva,
- čitaju pravila o pisanju brojeva u Udžbeniku, str. 89,
- pišu brojeve na više načina,

- ponavljaju naučeno o pisanju datuma,
- razgovaraju o najčešćim greškama u pisanju brojeva,
- vježbaju rješavajući zadatke u Radnoj svesci, str. 71 i 72.

Nastavni list br. 21

Pročitaj sljedeće zanimljivosti. Podvuci brojeve koji su pogrešno napisani.

Medo Vini Pu najomiljeniji je književni junak u Velikoj Britaniji, pokazalo je nedavno istraživanje. Medo Paddington je zauzeo 2 mjesto, a na 3. mjestu je medo Balu, junak Knjige o džungli.

Eritrociti, crvena krvna zrnca, žive oko četiri mjeseca i za to vrijeme prođu kroz čitavo tijelo oko sto sedamdeset hiljada puta.

Novčanica s najviše nula izdata je u Jugoslaviji hiljadu devedeset treće god., u vrijeme velike inflacije. Imala je jedanajest nula. Bila je to novčanica od pet stotina milijardi.

Četvrtaste maramice pojavile su se tek na dvoru Luja XVI. krajem 18. vijeka. Prije toga maramice su bile okrugle, ovalne ili trouglaste.

6.5.4. Anketa

Cilj: *Upoznaju osnovne odlike stručnih i publicističkih tekstova i osposobljavaju se da sami pišu slične (tekst **Sličnosti nas povezuju, različitosti čine posebnim**).*

Operativni ciljevi:

- razumiju značaj i namjenu ankete kao neumjetničkog teksta,
- razvijaju vještinu selektivnog čitanja,
- razvijaju vještinu samostalnog popunjavanja anketnog upitnika,
- razvijaju vještinu objedinjavanja podatka iz ankete,
- razvijaju vještinu prikazivanja rezultata ankete na jednostavan način (dijagramom),
- razvijaju vještinu čitanja različitih netekstualnih prikaza rezultata ankete.

Aktivnosti učenika:

- razgovaraju o anketi – iznose svoja predznanja (čemu služi, kada se izvodi, zašto se izvodi i sl.),
- čitaju tekst u Udžbeniku, str. 90,
- razgovaraju o pročitanom tekstu,
- analiziraju odgovore učenika, prepoznaju temu i govore svoje mišljenje o tome,
- čitaju različite prikaze rezultata ankete: tekstualno, tabelarno, u obliku stubaca i torte, dijagramom (Udžbenik, str. 91 i 93),
- popunjavaju anketni list u Radnoj svesci, str. 73,
- objedinjavaju dobijene podatke i predstavljaju ih tekstualno, tabelarno ili grafički (u obliku stubaca, torte ili dijagrama).

Nastavni list br. 22

U grupi s nekoliko drugara osmisli pitanja i napravi anketni list na temu čitanja – koliko tvoji drugari vole da čitaju, kada čitaju, što čitaju i sl. Anketirajte drugare i objedinite odgovore. Rezultate odgovora predstavite tekstualno, tabelom ili dijagramom.

6.5.5. Pisanje naziva knjiga, časopisa i novina

Cilj: *Upoznaju i primjenjuju osnovna pravopisna pravila – pravilno upotrebljavaju veliko slovo u nazivima knjiga, časopisa i novina (tekst **Mala bibliotekarka**).*

Operativni ciljevi:

- razvijaju vještinu čitanja neumjetničkog teksta,
- razumiju pročitanu tekst (prepoznavanje teme, ključnih pojmova, važnih podataka),
- razvijaju pravopisnu sposobnost – pravilno upotrebljavaju veliko slovo u nazivima knjiga, časopisa i novina,
- održavaju čitljivost i ljepotu rukopisa.

Aktivnosti:

- razgovaraju o tome koliko i što vole da čitaju,
- čitaju tekst *Mala bibliotekarka* u Udžbeniku, str. 94,
- razgovaraju o sadržini teksta,
- razgovaraju o tome na kojim mjestima čuvaju svoje knjige i časopise,
- navode nazive omiljenih knjiga i časopisa,
- govore što vole da čitaju članovi njihovih porodica,
- uočavaju kako su u tekstu napisani nazivi knjiga, časopisa i novina,
- čitaju pravopisno pravilo u Udžbeniku, str. 95,
- vježbaju pravilno pisanje naziva knjiga, časopisa i novina rješavajući zadatke u Radnoj svesci, str. 74 i 75.

Nastavni list br. 23

Na osnovu rezultata ankete o čitanju koju ste sproveli u odjeljskoj zajednici napiši:

- top listu pet najčitanijih knjiga među učenicima tvoga odjeljenja:

- nazive časopisa koje najviše čitaju učenici u tvom odjeljenju:

Cilj: Stvaraju usmeni pripovjedni tekst

Operativni ciljevi:

- razumiju odnose između teme teksta, važnih podataka i razmjera među njima, kao i okolnosti u kojima je tekst nastao,
- uočavaju i analiziraju tok stvaranja teksta,
- ovladavaju fazama stvaranja teksta,
- uočavaju značaj i odabir negovornih djelova teksta (geografska karta i dr.), zaključuju o njihovoj ulozi i prosuđuju o tome koliko odgovaraju datim okolnostima,
- vježbaju govorni nastup pri kojem kazuju pripovjedni tekst,
- vježbaju procjenjivanje svog i tuđega teksta,
- vježbaju saopštavanja i argumentovanja sopstvenog mišljenja.

Aktivnosti učenika:

- izrađuju misaoni obrazac o temi,
- misaoni obrazac pretvaraju u nacrt teksta,
- u skladu sa nacrtom teksta razmišljaju o njegovoj kompoziciji: što kazati u uvodu, što u razradi, a što u zaključku,
- pišu prvu verziju teksta,
- popravljaju greške u sadržini, pravopisne i slovne greške,
- tekst treba da pročitaju nekoliko puta kako bi ga dobro zapamtili,
- tokom govornog nastupa govore glasno, živahno i razložno, vode računa o pauzama,
- paze na držanje tijela, mimiku, trude se da previše ne gestikuliraju,
- vode računa o izboru mjesta sa kojeg će govoriti, slušaoce gledaju u oči i sl.,
- procjenjuju svoj i tekstove svojih drugara,
- razmišljaju o tome kako su stvarali tekst,
- pričaju kako su stvarali svoj tekst.

Napomena: Ukoliko učenicima zadate da se kod kuće pripreme za govorni nastup, možete im podijeliti neke osnovne sugestije. Govorni nastup može se realizovati i u paru, na primjer:

Sa drugom ćeš usmeno prepričati zanimljivu knjigu ili zanimljiv film. Kod kuće se pripremi za govorni nastup. Vježbaj govoreći pred ogledalom ili pred ukućanima i pazi:

- da ne govoriš pretiho, prebrzo i bez pauza;
- da najznačajnije podatke izgovaraš glasno i jasno;
- da previše ne gestikuliraš, da slušaoce gledaš u oči i sl.

Cilj: Stvaraju pisani pripovjedni tekst

Operativni ciljevi:

- razumiju odnos između teme teksta, važnih podataka i razmjera među njima, kao i okolnosti u kojima je tekst nastao,
- uočavaju i analiziraju tok stvaranja teksta,
- ovladavaju fazama stvaranja teksta,
- uočavaju značaj odabira negovornih djelova teksta (geografska karta i dr.); zaključuju o njihovoj ulozi i prosuđuju o tome koliko odgovaraju datim okolnostima,

- vježbaju pisanje pripovjednog teksta,
- uočavaju značaj čitkosti i urednosti teksta,
- vježbaju procjenjivanja svog i tuđega teksta,
- vježbaju procjenjivanje i argumentovanja sopstvenog mišljenja.

Aktivnosti učenika:

- izrađuju misaoni obrazac o temi,
- misaoni obrazac pretvaraju u nacrt teksta,
- u skladu sa nacrtom teksta razmišljaju o njegovoj kompoziciji: što napisati u uvodu, što u razradi, a što u zaključku,
- pišu prvu verziju teksta,
- procjenjuju je sa stanovišta sadržine, rasporeda podataka, razumljivosti, povezanosti teme teksta i naslova, jasnosti i povezanosti rečenica, korišćenja riječi (standardni jezik), efikasnosti uvoda i zaključka, cjelovitosti i zaokruženosti teksta,
- zamole druga da pročita i kaže svoje mišljenje o tekstu; po potrebi se savjetuju i s nastavnikom,
- popravljaju greške u sadržini, pravopisne i slovne greške,
- čitko prepisuju tekst otklanjajući uočene nepravilnosti,
- čitaju svoje tekstove,
- procjenjuju svoj i tekstove svojih drugara,
- razmišljaju o tome kako su stvarali tekst,
- pričaju kako su stvarali svoj tekst.

Napomena: Prije nego što učenici budu sami stvarali tekst, dobro je da saslušaju uzoran tekst na istu ili sličnu temu, koji će im pročitati nastavnik.

Literatura:

1. Bešter Turk, Marja (2003): *Obravnava zapisanega neumetnostnega besedila pri pouku slovenščine kot materinščine*, V: M. Ivšek (ur.). *Pogovor o prebranem besedilu*, Zbornik bralnega društva Slovenije, Ljubljana, Filozofska fakulteta.
2. Čirgić, A.; Pranjković, I.; Silić, J.: *Gramatika crnogorskoga jezika*, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica 2010.
3. Čop, Milivoj (1972): *Pismene vježbe i sastavci u mlađim razredima osnovne škole*, II izdanje, Pedagoško-književni zbor, Zagreb.
4. Илић, Павле (1998): *Методика наставе, српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*, Змај, Нови Сад.
5. Kapko, D.; Cajhen, N. i dr. (2005): *Gradim te imam slovenski jezik 5, priručnik za učitelje*, Rokus, Ljubljana.
6. Kranjc, Simona (2003): *Pouk slovenskega jezika v osnovni šoli*, Slovenski jezik, literatura i kultura v izobraževanju, Zbornik predavanj, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Ljubljana, str. 37.
7. Kristal, Dejvid (1988): *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*, Nolit, Beograd.
8. Kristal, Dejvid (1999): *Kembrička enciklopedija jezika*, Nolit, Beograd.
9. Križaj Ortar, Martina (2004): *Razvijanje sporazumevalne zmožnosti pri obravnavi neumetnostnih besedil*. Razmnoženo. Gradivo za seminar Slovenščina in IKT. Multiplikatoriji, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
10. Николић, Милија (1988): *Методика наставе српскохрватског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
11. Obradović Čudina, Mira (2000): *Kad kraljevna piše kraljeviću*, Udruga roditelja Korak po korak, Zagreb.
12. Pečjak, S. (1995): *Ravni razumevanja in strategije branja*. Trzin: Different.
13. Pečjak, S.; Gradišar, A. (2002): *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
14. *Pravopis srpskohrvatskoga književnog jezika*, Matica srpska, Novi Sad, Matica hrvatska, Zagreb, BIGZ, Beograd, 1960.
15. *Pravopis crnogorskoga jezika*, drugo izmijenjeno izdanje, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica, 2010.
16. Поповић, Душанка; Кузмановић, Дијана (2011): *Чија слова и јасова 3, Приручник за наставнике*, Завод за уџбенике и наставна средства, Подгорица.
17. Поповић, Душанка: *Стандардни језик и настава језика у основним школама*, Завод за уџбенике и наставна средства, Подгорица, 2011.
18. Rosandić, Dragutin: *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, 1988.

DODACI

**NASTAVNI LISTIĆI
RJEŠENJA NASTAVNIH LISTIĆA
RJEŠENJA ZADATAKA IZ RADNE SVESKE**

Nastavni list br. 1

Rečenice po značenju, sastavu i obliku

Koristeći riječi: **Darko, pas, kiša, ulica, cvili, hoda, ugleda, klizava, pokisli** napiši tekst od osam povezanih rečenica. Tekst treba da sadrži sve vrste rečenica po značenju, sastavu i obliku. Daj mu naslov.

Nastavni listić br. 2

1. Napiši rečenicu u kojoj će riječ **planina** biti u službi:

a) subjekta

b) glagolske odredbe za mjesto

c) objekta

2. Napiši rečenicu u kojoj će riječ **jutro** biti u službi subjekta.

3. Napiši rečenicu u kojoj će riječ **brzo** pripadati:

a) subjekatskom skupu riječi

b) predikatskom skupu riječi

Nastavni list br. 3

Učenici/učenice nakon slušanja zvaničnog i nezvaničnog razgovora sa CD-a odgovaraju na pitanja sa nastavnog lista.

Razgovor br. 1

- Zdravo, Staša! Otkud ti ovdje?
- Ćao, Damjane! Dobila sam na nagradnoj igri knjigu, pa sam došla da je podignem. A ti?
- Gostujem u Jutarnjem programu. Pozvali su me zbog osvojenog prvog mjesta na takmičenju u atletici.
- Ooo, čestitam! Držim ti palčeve da bude dobro!
- Hvala ti. Vidimo se! Ćao!

Razgovor br. 2

- Meteorološka stanica. Izvolite.
- Dobar dan. Ovđe Marija Šćepanović, učenica Osnovne škole „Radojica Perović“. U školi smo dobili zadatak da napišemo rad o meteorolozima i meteorološkoj stanici. Možete li nam pomoći nekim podacima?
- Da, naravno. Mislim da bi bilo dobro da nas posetite.
- To bi bilo odlično! Kada možemo doći?
- Samo malo... Da li vam odgovara u četvrtak u 11h?
- Da, doći ćemo u četvrtak. Hvala Vam.
- Biće nam drago da vam pomognemo. Vidimo se u četvrtak!
- Doviđenja.

1. Između koga se vodi prvi razgovor?

2. Ko učestvuje u drugom razgovoru?

3. Podvuci odgovarajuću riječ.

Prvi razgovor je zvaničan/nezvaničan.

Drugi razgovor je zvaničan/nezvaničan.

4. Napiši temu:

a) prvog razgovora _____

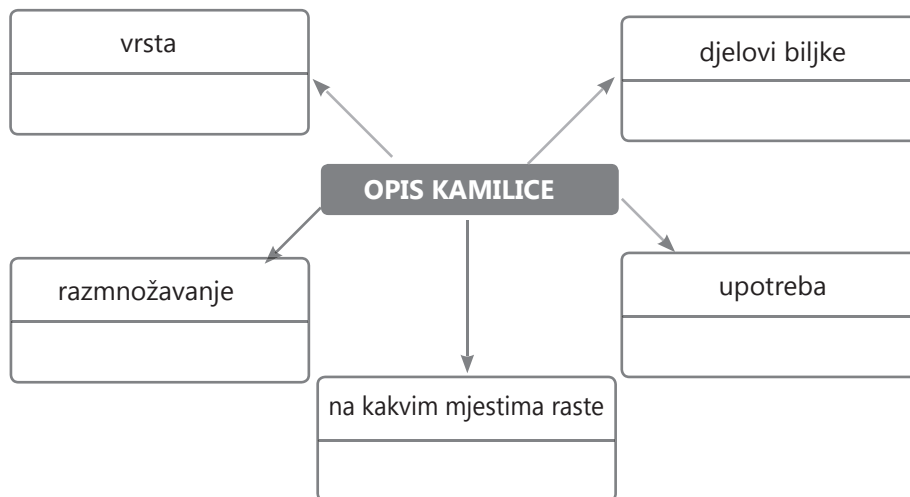
b) drugog razgovora _____

Nastavni list br. 4

Pročitaj tekst, a zatim popuni pojmovnu mapu ključnim pojmovima i važnim podacima.

Lijek u polju

Kamilica je jednogodišnja, mala zeljasta biljka. Naraste svega do visine 10 do 30 cm, rjeđe do polovine metra. Korijen joj je tanak i razgranat, listovi sastavljeni, stabljika brazdasta, a cvjetovi su na vrhovima grančica. U sredini cvijet je žut, oivičen bijelim jezičastim cvjetićima. Raste na mjestima izloženim suncu, po poljima i kraj puteva. Kad biljka sazri, cvijetna glavica se sva ospe. Zrna su vrlo sitna i laka. Zato ih vjetar lako raznosi i na taj način sije kamilicu. Bere se krajem aprila i početkom maja. Koriste se cvjetovi biljke.

Koji podaci nedostaju?

Da li naslov odgovara sadržini teksta?

DA NE

Objasni svoje mišljenje.

Nastavni list br. 5

Koja imenica ne pripada skupu?

stolice avion brodovi

priče nos ajkule

stakla som sidra

suze mače ribari

flaše ormar školjka

Obrazloži svoje mišljenje.

Nastavni list br. 6

Iz datog teksta izdvoj pridjeve i odredi im vrstu, rod i broj.

Čigra

Čigra je veličine galeba, ali se od njega razlikuje svojim crvenim kljunom sa crnom tačkom na vrhu i crnim perjem nalik na kapicu na glavi. Živi u priobalju, na riječnim i jezerskim obalama. Hrani se malim ljuskarima, ribama, insektima i glistama. Gnijezdi se u zemljanom udubljenju. Ženka snese dva do tri žuta jaja s braon tačkicama, na kojima brižni roditelji leže tri sedmice.

PRIDJEV	VRSTA	ROD	BROJ

Nastavni list br. 7

1. Dopuni rečenice prvim stepenom poređenja datih pridjeva.

Durmitor je _____ planina od Lovćena. (visok)

Sok od jagode je _____ od soka od jabuke. (gust)

Zrela kruška je _____ od nezrele. (žuta)

Sašina kuća je _____ od Mašine. (daleka)

2. Reklamu prodavnice mobilnih telefona prepisi tako da svi pridjevi budu u obliku superlativa. Prilagodi tekst na mjestima na kojima je potrebno.

Kod nas možete naći kvalitetniju i raznovrsniju ponudu mobilnih aparata nego kod bilo koga drugoga. Brži smo i uslužniji od drugih!

A uz to i najjeftiniji!

Dođite i uvjerite se!

MOBIL ŠOP

Nastavni list br. 8

U tekstu podvuci rečenicu koja se glagolskim vremenom ne slaže s ostalim rečenicama.

Dok je gledao film, Dejan je zaspao. Sanjao je sebe kao poznatog tenisera. Bio je obučen u bijelo i imao je u ruci reket. Imao je meč s najboljim američkim teniserom. Pobijedio je i bio je presrećan zbog toga. U snu se Dejan osmjehuje. I kad se probudio, osmijeh mu je bio na licu.

Nastavni list br. 9

Dopuni tekst oblicima za budućnost sljedećih glagola:

koristiti, gurnuti, izaći, dizajnirati, biti, okrenuti.

Kola za budućnost

Bicikli i skejtbordovi potpuno _____ iz mode!

Tojotina i-jedinica na električni pogon _____ sasvim nov i udoban način prevoza. Vozač _____ jednostavan ručni upravljač. _____ ga da bi išao naprijed. Da bi se okrenuo lijevo ili desno, _____ ga u odgovarajuću stranu. _____ ga tako da ne zagađuje okolinu.

Nastavni list br. 10

Koristeći podatke koje su članovi vaše grupe pronašli o predjelu za koji ste se opredijelili, a na osnovu ponuđene sheme, napišite tekst. Dajte mu naslov.

Nastavni list br. 11

Napiši geografske nazive od kojih su nastale navedene riječi vodeći računa o pravilnoj upotrebi velikog slova.

crnogorski _____

danilovgradski _____

bjelopoljski _____

srednjoevropski _____

novopazarski _____

hercegnovski _____

donjogorički _____

bjelopavlički _____

Posmatraj fotografiju Ruskog poslanstva na Cetinju i opiši ga.

Nastavni list br. 12

Od vlastitih imenica koje slijede napravi prisvojne pridjeve vodeći računa o upotrebi velikog slova.

Maja _____

Petrovac _____

Slaven _____

Tivat _____

Rade _____

Nikšić _____

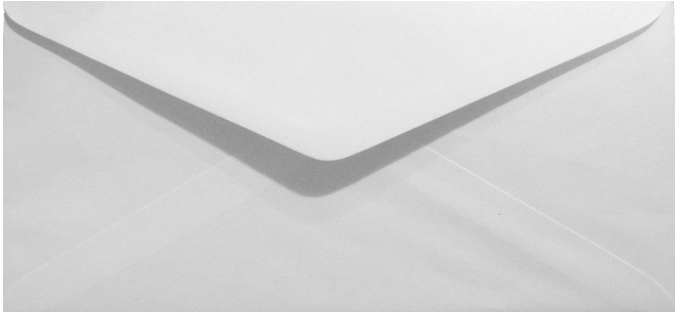
Nastavni list br. 13

Prepiši tekst tako što ćeš podvučene riječi i izraze zamijeniti skraćenicama.

Svakog vikenda, najčeše subotom, odlazim u pozorište. U Kulturno-informativnom centru „Budo Tomović“ prije podne daju se predstave za mališane. Uvijek vidim mnogo svojih drugara. Ima i odraslih. Prošle subote videla sam Sanjinog ujaka doktora Ivanovića i profesora Tomića sa sinom. Omiljeno mjesto mi je u prvom redu, šedište broj 8. Predstave se nekad snimaju, pa se mogu gledati na Televiziji Crne Gore. Želim da neku predstavu odgledam u Crnogorskom narodnom pozorištu.

Nastavni list br. 14

Napiši kratko privatno pismo drugu/drugarici. Na koverti napiši podatke o pošiljaocu i primaocu pisma.

Nastavni list br. 15

Linijom poveži podvučenu riječ u rečenici s odgovarajućom ličnom zamjenicom.

ja	<u>Mirsad</u> svira violinu.	mi
ti	<u>Mama i ja</u> sređujemo stan.	vi
on	<u>Vesna i Melita</u> razgovaraju.	oni
ona	<u>Milane</u> , ustani!	one
ono	<u>Pilad</u> šetaju po dvorištu. <u>Mašina maca</u> mjauče.	ona

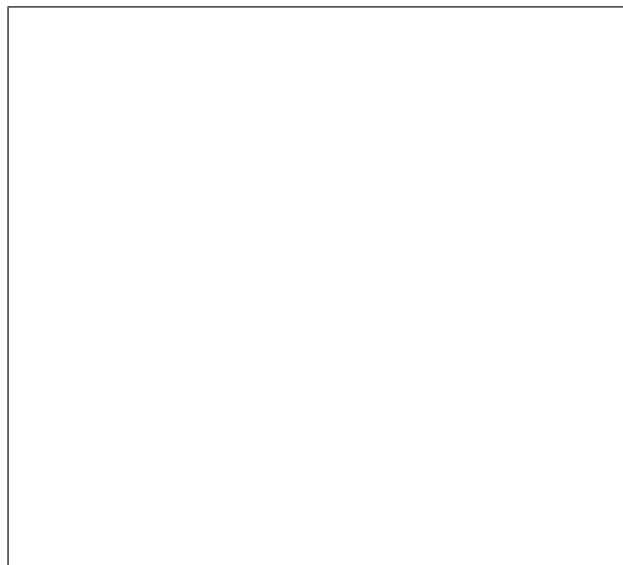
Nastavni list br. 16

Zamisli da vodiš svečani program povodom Dana škole. Napiši nekoliko rečenica kojima bi u ime učenika svoje škole pozdravio pjesnika koji je svoje knjige poezije poklonio biblioteci škole i zahvali mu na prisustvu.

Pozdrav je:
a) zvaničan,
b) nezvaničan.

Nastavni list br. 17

1. Napiši novogodišnju čestitku svom učitelju/učiteljici iz prvog razreda.

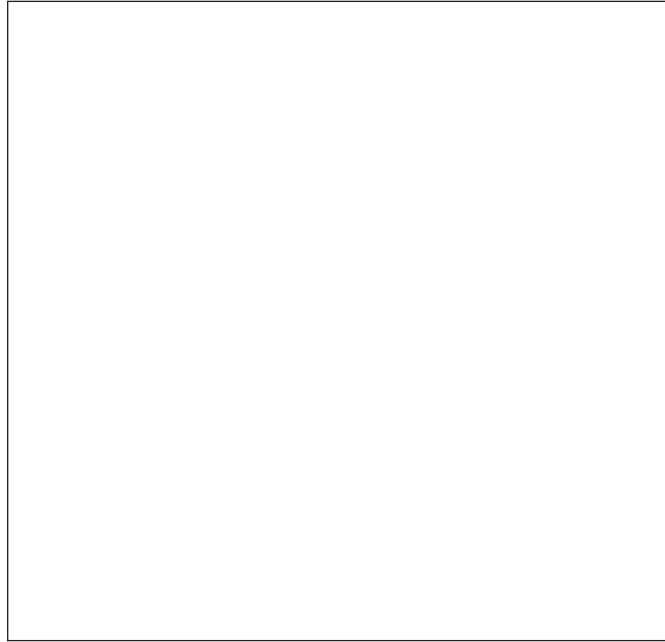
2. Napisao/napisala si:
a) zvaničnu čestitku,
b) nezvaničnu čestitku.

3. Dopuni:
Pisana čestitka sadrži četiri dijela, i to:

Nastavni list br. 18

Tvoje odjeljenje pripremlilo je likovnu izložbu. Biće predstavljene radove učenika rađeni različitim tehnikama. Izložba će se održati u prostranoj, lijepo uređenoj učionici br. 8, nakon završetka svih časova u 19 h. Izložbi će prisustvovati roditelji, nastavnici i učenici. O izložbi će govoriti prof. likovne kulture g. Popović.

Koristeći podatke koji su ti potrebni, napiši pozivnicu za taj događaj likovnom umjetniku iz tvog grada g. Markoviću.

Nastavni list br. 19

Pročitaj poruku, pa uradi zadatke.

Mama,
Nijesam **stiga** da svratim kod đeda. Jutros sam **se uspava**, pa sam žurio da stignem na utakmicu. **Obuka** sam novi dres. Dako mi bude srećan!
Voli te Krsto

1. Istaknute riječi u tekstu su (podvuci tačan odgovor):

standardni oblici

nestandardni oblici

2. Obrazloži svoje mišljenje.

Nastavni list br. 20

Nazive navedenih ustanova napiši pravilno.

Osnovna škola stefan mitrov ljubiša _____

Bioskop kultura _____

Sportski centar morača _____

Klinički centar crne gore _____

Galerija most _____

Nastavni list br. 21

Pročitaj sljedeće zanimljivosti. Podvuci brojeve koji su pogrešno napisani.

Medo Vini Pu najomiljeniji je književni junak u Velikoj Britaniji, pokazalo je nedavno istraživanje. Medo Padington je zauzeo 2 mjesto, a na 3. mjestu je medo Balu, junak Knjige o džungli.

Eritrociti, crvena krvna zrnca, žive oko četiri mjeseca i za to vrijeme prođu kroz čitavo tijelo oko sto sedamdeset hiljada puta.

Novčanica s najviše nula izdata je u Jugoslaviji hiljadu devedeset treće god., u vrijeme velike inflacije. Imala je jedanajest nula. Bila je to novčanica od pet stotina milijardi.

Četvrtaste maramice pojavile su se tek na dvoru Luja XVI. krajem 18. vijeka. Prije toga maramice su bile okrugle, ovalne ili trouglaste.

Nastavni list br. 22

U grupi sa nekoliko drugara osmisli pitanja i napravi anketni list na temu čitanja – koliko tvoji drugari vole da čitaju, kada čitaju, što čitaju i sl. Anketirajte drugare i objedinite odgovore. Rezultate odgovora predstavite tekstualno, tabelom ili dijagramom.

Nastavni list br. 23

Na osnovu rezultata ankete o čitanju koju ste sproveli u odjeljenskoj zajednici napiši:

– top listu pet najčitanijih knjiga među učenicima tvoga odjeljenja:

– nazive časopisa koje najviše čitaju učenici u tvom odjeljenju:

RJEŠENJA NASTAVNIH LISTIĆA

Nastavni listić br.1

Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

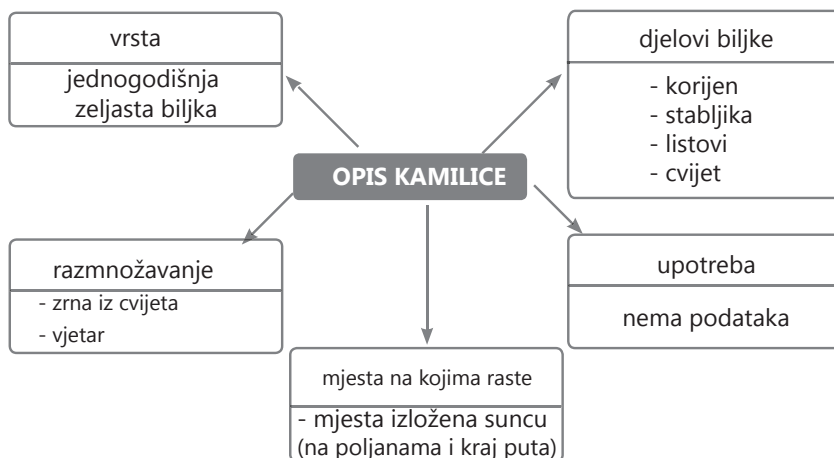
Nastavni listić br. 2

- a) Planina je visoka.
b) Saša raspust provodi na planini.
c) Ugledao sam planinu.
- a) Osvanulo je lijepo jutro.
b) Marija je to jutro zakasnila u školu.
- a) Brzo štene je trčalo po dvorištu.
b) Sanja je brzo hodala.

Nastavni list br. 3

- Prvi razgovor se vodi između Staše i Damjana.
- U drugom razgovoru učestvuje službenik Meteorološke stanice i Marija Šćepanović, učenica Osnovne škole „Radojica Perović“.
- Prvi razgovor je zvaničan/nezvaničan.
Drugi razgovor je zvaničan/nezvaničan.
- a) Gostovanje Damjana u TVCG.
b) Posjeta učenika Meteorološkoj stanici.

Nastavni list br. 4

Nedostaju podaci o upotrebi kamilice.

Da li naslov odgovara sadržini teksta?

DA **NE**

Zato što se u tekstu ne pominju ljekovita svojstva kamilice.

Nastavni list br. 5

stolice	avion	brodovi
priče	nos	ajkule
stakla	som	sidra
suze	mače	ribari
flaše	ormar	školjka

U prvoj koloni riječ **stakla** odudara od ostalih po rodu.

U drugoj koloni riječ **mače** odudara od ostalih po rodu.

U trećoj koloni riječ **školjka** odudara od ostalih po broju.

Nastavni list br. 6

PRIDJEV	VRSTA	ROD	BROJ
crvenim	opisni	muški	jednina
crnom	opisni	ženski	jednina
crnim	opisni	srednji	jednina
riječnim	prisvojni	ženski	množina
jezerskim	prisvojni	ženski	množina
malim	opisni	muški	množina
zemljanom	gradivni	srednji	jednina
žuta	opisni	srednji	množina
kafenim	opisni	ženski	množina
brižni	opisni	muški	množina

Nastavni list br. 7

1. Durmitor je **viša** planina od Lovćena.

Sok od jagode je **gušći** od soka od jabuke.

Zrela kruška je **žuća** od nezrele.

Sašina kuća je **dalja** od Mašine.

2. *Kod nas možete naći najkvalitetniju i najraznovrsniju ponudu mobilnih aparata. Najbrži smo i najuslužniji!*

A uz to i najjeftiniji!

Dodite i uvjerite se!

MOBIL ŠOP

Nastavni list br. 8

Dok je gledao film, Dejan je zaspao. Sanjao je sebe kao poznatog tenisera. Bio je obučen u bijelo i imao je reket u ruci. Imao je meč sa najboljim američkim teniserom. Pobjedio je i bio je presrećan zbog toga. **U snu se Dejan osmjehuje.** I kad se probudio, osmijeh mu je bio na licu.

Nastavni list br. 9

Kola za budućnost

Bicikli i skejtbordovi potpuno **će izaći** iz mode!

Tojotina i-jedinica na električni pogon **biće** sasvim nov i udoban način prevoza. Vozač **će koristiti** jednostavan ručni upravljač. **Gurnuće** ga da bi išao naprijed. Da bi se okrenuo lijevo ili desno, **okrenuće ga** u odgovarajuću stranu. **Dizajniraće** ga tako da ne zagađuje okolinu.

Nastavni list br. 10

Opis kraja (samostalan rad učenika)

Nastavni list br. 11

crnogorski Crna Gora
bjelopoljski Bijelo Polje
novopazarski Novi Pazar
donjgorički Donja Gorica

danilovgradski Danilovgrad
srednjeevropski Srednja Evropa
hercegnovski Herceg Novi
bjelopavlički Bjelopavlići

Opis poslanstva (samostalan rad učenika).

Nastavni list br. 12

Maja Majin
Petrovac petrovački
Slaven Slavenov
Tivat tivatski
Rade Radev
Nikšić nikšićki

Nastavni list br. 13

Svakog vikenda, najčešće subotom, odlazim u pozorište. U **KIC-u** „Budo Tomović“ daju se predstave. To je događaj za mene. Uvijek vidim puno svojih drugara. Ima i odraslih. Prošle subote sam vidjela Sanjinog ujaka **dr** Ivanovića, a jednom ranije **prof.** Tomića sa sinom. Omiljeno mjesto mi je u 1. redu, sedište broj 8. Predstave se nekad snimaju, pa se mogu gledati na **TVCG**. Želja mi je da neku predstavu odgledam u **CNP-u**.

Nastavni list br. 14

Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

Nastavni list br. 15

<u>Darko</u> svira violinu.	on
<u>Mama</u> i <u>ja</u> sređujemo stan.	mi
<u>Vesna</u> i <u>Nina</u> razgovaraju.	one
<u>Milane</u> , ustani!	ti
<u>Pilad</u> šetaju po dvorištu.	ona
<u>Mašina</u> <u>maca</u> mjauče.	ona

Nastavni list br. 16

Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

Pozdrav je:
a) zvaničan.

Nastavni list br. 17

1. a) zvaničnu čestitku
2. - mjesto i datum slanja
- ime primaoca
- sadržaj
- potpis pošiljaoca

Nastavni list br. 18

Učenici pišu pozivnicu koristeći podatke iz teksta.

Nastavni list br. 19

1. standardni oblici nestandardni oblici
2. Zato što se te riječi razlikuju od riječi koje se koriste u standardnom jeziku: stiga - stigao, spava - uspavao, obuka – obukao.

Nastavni list br. 20

Osnovna škola „Stefan Mitrov Ljubiša“
Bioskop „Kultura“
Sportski centar „Morača“
Klinički centar Crne Gore
Galerija „Most“

Nastavni list br. 21

Medo Vini Pu najomiljeniji je književni junak u Velikoj Britaniji, pokazalo je nedavno istraživanje. Medo Paddington je zauzeo **2** mjesto, a na 3. mjestu je medo Balu, junak Knjige o džungli.

Eritrociti, crvena krvna zrnca, žive oko **četiri** mjeseca i za to vrijeme prođu kroz čitavo tijelo oko sto sedamdeset hiljada puta.

Novčanica s najviše nula izdata je u Jugoslaviji **hiljadu devesto devedeset treće** god. u vrijeme velike inflacije. Imala je **jedanajest** nula. Bila je to novčanica od pet stotina milijardi.

Četvrtaste maramice pojavile su se tek na dvoru Luja **XVI.** krajem 18. vijeka. Prije toga maramice su bile okrugle, ovalne ili trouglaste.

Nastavni list br. 22

Pripremaju anketni list, realizuju anketu i predstavljaju rezultate ankete na različite načine.

Nastavni list br. 23

Odgovori u skladu sa rezultatima ankete.

RJEŠENJA ZADATAKA IZ RADNE SVESKE

1. ZDRAVO, DRUŠTVO! ŠTO IMA NOVO?

1.1. Rečenice po značenju, sastavu i obliku

1. a) proširena, upitna, odričan
b) prosta, izjavna, odričan
v) proširena, uzvična, potvrđan
g) složena, izjavna, potvrđna
2. Mogući učenički odgovori, npr.:
a) Ko je to?
b) Pazi, ne trči!
v) Dan je lijep.
3. Mogući učenički odgovori, npr.:
prosta: Veljko i Sonja se trkaju.
proširena: Veljko i Sonja trče po pješčanoj plaži.
složena: Veljko i Sonja trče po pješčanoj plaži i smiju se.
4. Mogući učenički odgovori – odgovarajući glagoli i zaokružene rečenice **b** i **g**.
a) Pilot upravlja avionom.
b) Milica i Davor se smiju.
v) Stašin pas laje.
g) Putnici putuju.
d) Led se topi u čaši.
5. Mogući učenički odgovori, npr.:
a) Na bulevaru je gužva jer semafori ne rade.
b) Marko uči dok se dječaci iz ulice igraju.
6. Mogući učenički odgovori, npr.:
Ne bacaj papiriće po učionici!
Ne trči!
Ne šaraj po klupi!
7. a) Slikar nije platio knjigu.
b) Zna li čega?
v) Dosjetio se.
g) Jednoga dana čuveni španski slikar Salvador Dali ušao je u njujoršku knjižaru i privukao pažnju svih prisutnih.
8. Učenička objašnjenja značenja posljednje rečenice.
9. Učenička pitanja u vezi sa za tekstom, npr.: *Zašto je Sao Paolo proglašen prestonicom pice? Koji je najveći grad Južne Amerike? Kako se zovu stanovnici Sao Paola?*

1.2. Služba riječi u rečenici

1. Osnovna škola „Narodni heroj Savo Ilić“ nalazi se u Kotoru.

Marijin brat je slikar.
Voz je projurio stanicom.

Subjekat u rečenici kazuje vršioca radnje.

2. a) Bojan čita „Politikin zabavnik“.
b) „Politikin zabavnik“ je časopis.
v) On je zanimljiv.

a) čita → imenica
b) je časopis → glagol
v) je zanimljiv → pridjev

3. Da li **se** tvoj kućni ljubimac neobično **ponaša**?
Što ljubimac time **poručuje**?

4. Zastrašujuća riba barakuda **vješto grabi ribe na otvorenom moru**.
Srebrnkasto vretenasto tijelo **opasno kidiše i u blizini plaža**.

5. Mogući učenički odgovor, npr.:
Snažni talas se bučno razbija o pješčanu obalu.

6. Mogući učenički odgovor, npr.:
Sniježne pahulje lagano padaju na krovove kuća.

7. **Juče je baka na terasi pažljivo zalivala cvijeće.**

glagolska odredba za vrijeme: juče
glagolska odredba za mjesto: na terasi
glagolska odredba za način: pažljivo

8. a) Marija čita strip.
b) Jakša i Sanja gledaju utakmicu.
v) Talasi zapljuskuju obalu.

9. Mogući učenički odgovori, npr.:
a) Jutros su dječaci gledali divlje životinje.
b) Dječaci krišom gledaju divlje životinje.
v) Dječaci gledaju divlje životinje u zoološkom vrtu.

10. Mogući učenički odgovori, npr.:
a) Milenina baka pravi tortu.
b) Filip otvara prozor.

11. Mogući učenički odgovori, npr.:
Danas je Esma otputovala. *Popodne* je stigla u selo. *Odmah* se uputila na rijeku. Esma je *radozno* posmatrala oko sebe. *Na livadi* se zadržala, a onda se *zadovoljno* vratila u kuću.

12. Prva podvučena riječ bliže određuje imenicu.
Druga podvučena riječ kazuje kako se vrši radnja.

13. Mogući učenički odgovori, npr.:
 a) *Umiljato mače skakuće oko bakinih nogu.*
 b) *Mače umiljato skakuće oko bakinih nogu.*
14. Mogući učenički odgovori, npr.:
 Zamišljeni Mitar je lagano hodao blatnjavom stazom.
15. Učenički odgovor je u skladu sa zadatkom.
16. a) Moja najbolja drugarica, Ivana Rajković, osvojila je prvo mjesto na krosu.
 b) Turisti su obišli Cetinje, prijestonicu Crne Gore.
17. a) Našu školu je obišao Dušan Đurišić, poznati crnogorski pjesnik.
 b) Gospođa Bosiljka, Milanova majka, pripremila je iznenađenja za sve nas.
18. Juče su Goran i Milica, brat i sestra, strpljivo skupljali suve grančice u prostranom školskom dvorištu.
 subjekat: Goran i Milica
 predikat: su sakupljali
 glagolska odredba za mjesto: u školskom dvorištu
 glagolska odredba za način: strpljivo
 glagolska odredba za vrijeme: juče
 objekat: grančice
 atributi: suve, prostranom, školskom
 apozicija: brat i sestra
19. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

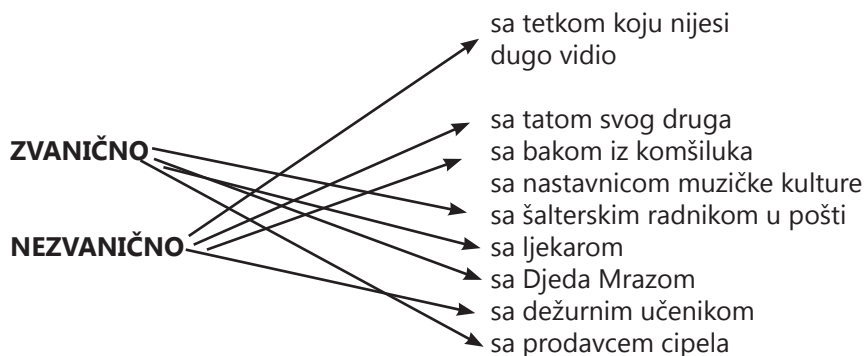
1.3. Zvaničan i nezvaničan razgovor

1. A.
 Ovo je nezvaničan razgovor.
 B.
 Ovo je zvaničan razgovor.

zvaničan razgovor	nezvaničan razgovor
Sagovornici se obično ne poznaju. Pritom se: pozdravljaju (dobro jutro/dan/veče) predstavljaju persiraju	Sagovornici se obično poznaju. Pritom se: pozdravljaju (zdravo, čao) ne predstavljaju ne persiraju

2. Tema:
 a) razgovora A: Dogovor oko posjete sajmu.
 b) razgovora B: Kod ljekara.
3. b) Vesna i Ivan idu na sajam knjiga.
 v) Ivan će svratiti za Vesnu oko pola pet.
4. a) Pacijent nema temperaturu i pomalo kašlje.
 g) Pacijenta boli grlo već danima.

5.

6. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

1.4. Javna obavještenja

1. Tekst A je jelovnik.

Tekst B je red vožnje.

Tekst V je TV program.

Tekst G je vremenska prognoza.

2. kifle 0,50 €

burek s mesom 1,00 €

pomfrit 1,20 €

slatke palačinke 1,50 €

sendvič s pršutom 1,70 €

3. Jelovnik je obično napisan i na nekom od stranih jezika zbog stranih turista koji dolaze u ugostiteljske objekte.

4. ...280 g.

5. ...grčka salata, italijanska salata, maestro i pileća salata.

6. ...da obavijesti zainteresovane o vremenu polaska određenih saobraćajnih sredstava na odgovarajuće destinacije.

7. ... 18:18.

8. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

9. a) ...u 15:45.

b) ...žabac i Put do blaga.

v) Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

10. Za vremenski period od 10. do 14. maja.

U subotu se očekuje djelimično oblačno vrijeme.

U utorak se očekuje uglavnom sunčano vrijeme.

U srijedu se očekuje maksimalna temperatura do 26 stepeni.

Prvog dana u sedmici se očekuje vlažnost vazduha do 52 procenta.

11. Naučnik koji se bavi meteorologijom zove se meteorolog.

12. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

2. ČUJEŠ LI, PRIRODA DIŠE...

2.1. Opis biljke

MIRIŠLJAVA KOMŠINICA

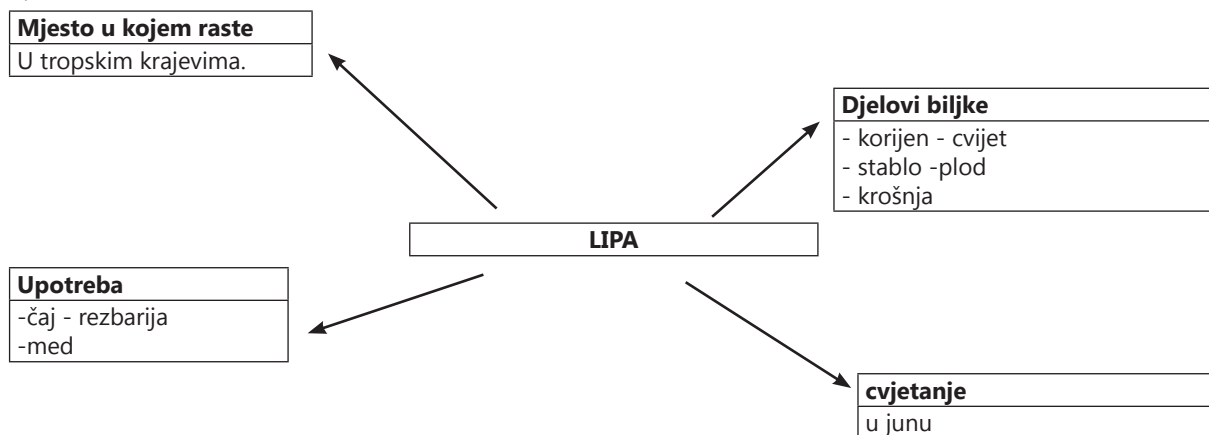
1. korijen, stablo, krošnja, cvijet

2.

Naziv biljke	lipa
Djelovi biljke	korijen, stablo, list, cvijet, plod
Vrijeme cvjetanja	jun
Cvijet	sitni i neugledni, ugodnog mirisa i medonosni
Plod	oraščić
Vrste	velelista i malolista
Upotreba	za rezbarenje, ugljen za crtanje, od listova se pletu užad, čaj

3. Krošnja je razgranata.
Drvo je mekano i bijelo.
Lišće je srcoliko i različite veličine.
Cvijet je mirisan i medonosan.

4.

5. Listovi – dio biljke
Listovi – djelovi sveske
Korijen – dio biljke
Korijen – porijeklo

6. ___3. Boja kore stabla je crnkasto-siva.
___8. Od crnog bora dobijamo drvo, terpentini i smolu.

- ___7. Raste u primorju i na planinama.
 ___1. Bor je naše crnogorično drveće, bogato smolom.
 ___5. Listovi su tamnozeleni, podeblje igle, dugačke osam do 13 cm.
 ___4. Krošnja se grana pršljenasto.
 ___6. Šišarke nakon cvjetanja stoje uspravno na grani, a nakon dozrijevanja se okrenu nadolje.
 ___2. Ova vrsta bora ima korijen, stablo, krošnju, šišarke i listove – iglice.

6. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

2.2. Stvaranje neumjetničkog teksta – opis životinje

Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

2.3. Rod i broj imenica

1.

Muškog roda su	nastavnik, pijevac, jelen
Ženskog roda su	srna, kokoška, nastavnica
Srednjeg roda su	pile, lane

Rod ovih imenica je:

a) prirodni

2.

	R O D	
tetka	ženski rod	tetak
stric	muški rod	strina
gospodin	muški rod	gospođa
učenica	ženski rod	učenik
planinar	muški rod	planinarka
lisac	muški rod	lisica
lavica	ženski rod	lav
ovca	ženski rod	ovan

Ove imenice imenuju: Rod ovih imenica je:

b) ljude i životinje **a)** prirodni

3.

IMENICA	R O D
metla	ženski rod
sto	muški rod
stolica	ženski rod
pero	srednji rod
kuća	ženski rod
dugme	srednji rod
snijeg	muški rod
inje	srednji rod
sunđer	muški rod

Ove imenice imenuju: Rod ovih imenica je:

a) predmete i pojave, **b)** gramatički.

5.

pismo, dijete, <u>novac</u> , pile	šerpa, stepenica, <u>odžak</u> , peć	Marko, Jovan, <u>Nina</u> , Darko
avion, <u>auto</u> , voz, helikopter	tele, mače, jare, <u>magarac</u>	<u>Luka</u> , Nevena, Marina, Sanja

6.

	IMENICE
MUŠKOG RODA	<i>dvorac, princ, kralj, most, oklop</i>
ŽENSKOG RODA	<i>princeza, bajka, knjiga, priča, kraljica, staza, šuma, trava, ljubav</i>
SREDNJEG RODA	<i>jagnje, uvo, prijateljstvo</i>

BROJ IMENICA

1.

Ove imenice označavaju predmete.

IMENICA	BROJ
<i>lopte</i>	<i>množina</i>
<i>klikeri</i>	<i>množina</i>
<i>lutka</i>	<i>jednina</i>
<i>olovke</i>	<i>množina</i>
<i>sveska</i>	<i>jednina</i>
<i>knjiga</i>	<i>jednina</i>

2.

<i>cvjetovi – množina</i>	<i>ptica – jednina</i>	<i>ljudi – množina</i>
<i>mravi – množina</i>	<i>psi – množina</i>	<i>djevojčice – množina</i>

3.

– u jednini i množini.

– imenujemo dva ili više bića, predmeta ili pojava.

4.

JEDNINA	MNOŽINA
cipela	cipele
ruža	ruže
jakna	jakne
marama	marame
čovjek	ljudi
cvijet	cvjetovi
dječak	dječaci
lopta	lopte
otac	očevi

5.

IMENICA	ROD	BROJ
kolibe	ženski rod	množina
korito	srednji rod	jednina
livada	ženski rod	jednina
pilići	srednji rod	množina
panjevi	muški rod	množina
miš	muški rod	jednina
mićo	muški rod	jednina

6.

Postoje li bijeli slonovi?

Zanimljivo je da niko nikada zaista nije vidio bijelog slona. To ime se nekada davalo slonovima koji su bili izrazito svijetlih boja. U staro doba, ti slonovi svijetlih boja, ili bijeli slonovi, smatrani su božanstvom u nekim djelovima svijeta.

Zato što su bili rijetki, smatrani su izuzetno dragocjenim, tako da ih je samo kralj mogao imati. Ophodili su se prema njima sa mnogo pažnje i nikada ih nisu nagonili da rade. Čuvali su ih odvojeno od drugih životinja.

IMENICA	ROD	BROJ
slona	muški rod	jednina
ime	srednji rod	jednina
slonovima	muški rod	množina
boja	ženski rod	množina
doba	srednji rod	jednina
božanstvom	srednji rod	jednina
djelovima	muški rod	množina
svijeta	muški rod	jednina
kralj	muški rod	jednina
pažnje	ženski rod	jednina
životinja	ženski	množina

2.4. Zbirne i gradivne imenice

1. pile (zajednička imenica, jednina) pilići (zajednička imenica, množina) pilad (zbirna imenica)

2. Zbirne imenice oblikom množine označavaju jedninu.
Zbirne imenice oblikom jednine označavaju množinu.

3. granje, jagnjad

4. prstenje, pruće, kamenje
braća, trnje, lišće
telad, drveće, cvijeće

5. unuk – zajednička imenica (jednina)
 unuci – zajednička imenica (množina)
 unučad – zbirna imenica

6.

Zašto neko drveće gubi lišće, a neko ne

Kad dođe jesen, mnoga stabla počinju da gube lišće i dočekuju zimu ogoljelog granja. To se dešava zato što u jesen Sunčeva svjetlost naglo oslabi, pa biljka proizvodi manje hlorofila. Tako nestaje zelena boja lišća. Kad početkom zime listovi u potpunosti izgube hlorofil, otpadaju sa grana. Neke vrste drveća zovu se zimzelene jer ne gube lišće.

7. Mogući učenički odgovori, npr.:

Jagnjad su pasla na zelenim pašnjacima.

Nekada su se kuće pravile uglavnom od **pruća**.

Poslije jakog vjetra kupili smo suvo **lišće** u dvorištu.

8. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

9.

10.

Projice

U posudu za miješenje staviti: pet šoljica kukuruznog brašna, četiri šoljice pšeničnog brašna, kašičicu šećera, kašičicu soli i jedan prašak za pecivo.

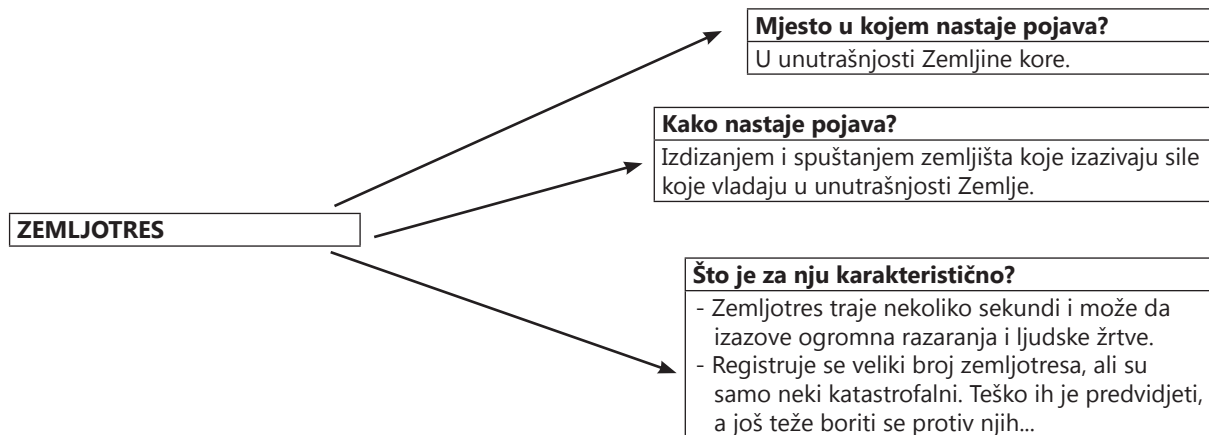
Sve sastojke izmiješati, a zatim dodati: tri šoljice mlijeka, dvije šoljice ulja i jedno jaje, pa napraviti smjesu koju je lako oblikovati kašikom ili rukom.

Projice staviti u pleh, a zatim u zagrijanu rernu i peći 30 minuta na umjerenoj temperaturi.

11. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

2.5. Neumjetnički tekst – opis prirodne pojave

1.

2. g) opis prirodne pojave

3. a) Zemljotres izazivaju sile u dubini Zemlje.

4. Iznenadna i kratkotrajna podrhtavanja Zemljine kore.

Džinovski talasi, nastali podrhtavanjem morskog dna.

Mjesto u Zemljinoj kori u kojem nastaje zemljotres.

Precizni aparat koji registruje zemljotres.

Mjesto na Zemljinoj površini na kome se zemljotres najjače osjeća.

hipocentar

seizmograf

zemljotres

cunami

epicentar

2.6. Rod i broj pridjeva

1. Sunce je vruća, sjajna i žuta zvijezda.

2. **Kakva** je kućica?

Čija je kućica

3. Kakvo tijelo ima slon?

Kakve su slonu uši?

Kakva je slonu surla?

4. Afrički slon ima velike uši, a azijski nema.

afrički – prisvojni, velike – opisni, azijski – prisvojni

5. U djedovom dvorištu trčkaraju unučad. Darko šutira Jasninu loptu.

U čijem dvorištu trčkaraju unučad?

Čiju loptu Darko šutira?

Ovo su **prisvojni** pridjevi.

6.

<i>imenice</i>	<i>brat, svjetlost, zdravlje, veseljak</i>
<i>pridjevi</i>	<i>bratova, svijetao, zdrav, veseo</i>

7.

gumena lopta	lopta od gume
zlatni lanac	lanac od zlata
krpena lutka	lutka od krpe
svilena košulja	košulja od svile
kožna torba	torba od kože

Gumena je vrsta riječi pridjev, a guma je vrsta riječi imenica.
Pridjev dobija rod i broj od imenice uz koju stoji.

8. Pridjev dobija rod i broj od **imenice** uz koju stoji.

Pridjev	Muški rod	Ženski rod	Srednji rod
topla supa		☒	
zidni sat	☒		
žuto pile			☒
šarena marama		☒	
cvijetno polje			☒

9.

Pridjev	jednina	množina
planinska jezera		☒
vuneni šal	☒	
staklena čaša	☒	
lovački psi		☒

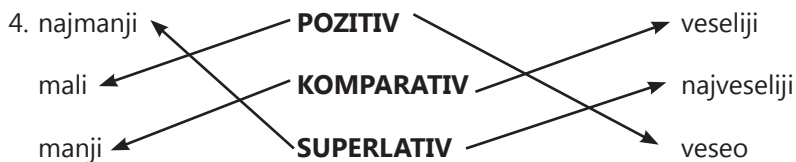
2.7. Poređenje pridjeva

- Iva je viša od Marije.
Marija je niža od Jasne.
Iva je najviša.
Marija je najniža.

2.

POZITIV	KOMPARATIV	SUPERLATIV
spor	sporiji	najsporiji
pametan	pametniji	najpametniji
lijep	ljepši	najljepši
srećan	srećniji	najsrećniji
dobar	bolji	najbolji
uzak	uži	najuži
tvrd	tvrdi	najtvrdi

3. a) Stepene poređenja mogu imati samo opisni pridjevi.

- Planinska rijeka je brža od ravničarske.
Podgorica je veća od Berana.
Kornjača je sporija od zeca.
Vuk je opasniji od lisice.

- Sanja je urednija od Marije.
Jovan je najdobriji đak u razredu.
Markov bicikl je brži od Nemanjinog.

7. *sladak*

visok

seoski

veseo

šumarev

ptičji

uporan

8.

POZITIV	KOMPARATIV	SUPERLATIV
mek	mekši	najmekši
star	stariji	najstariji
hladan	hladniji	najhladniji
stidljiv	stidljiviji	najstidljiviji
jak	jači	najjači
loš	gori	najgori

9. Ulcinj je naš najužniji grad. najjužniji.
Moj pas je maleniji od tvoga. manji

3. GRAĐEVINE I LJUDI

3.1. Glagoli – prošlo, sadašnje i buduće vrijeme

1. *Spava, svanulo je, putovaće* su vrsta riječi glagoli. Ove riječi kazuju radnju, stanje i zbivanje.
2. Djevojčice preskaču vijaču.
Dječak vozi bicikl.
Djevojčica vozi rolere.
Djeca igraju odbojku.

Glagoli su u sadašnjem vremenu.

3. sanjaće	piše	sijevalo je
voljeće	<u>svitaće</u>	vezio je
<u>jede</u>	maše	<u>grmi</u>
brinuće	šeta	pljuštalo je
kopaće	zida	željela je

4. **Mogući učenički odgovori, npr.:**

Jutros je pao snijeg. Otvorila sam prozor. Ugledala sam promrzlu pticu. Obukla sam se toplo, obula čizme i izašla iz kuće. Ptica je cijukala. Podigla sam je i unijela u kuću.

Glagoli su u prošlom vremenu.

5. tuga	tugovati	čist	čistiti
radost	radovati se	umoran	umoriti se
borba	boriti se	ljut	ljutiti se
san	sanjati	osušen	osušiti

6. Darko nije navijao za KK „Budućnost“.
Tamara nije bila obožavateljka tog kluba.
Vuk i Mina nijesu voljeli odbojku.

7. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

Dječaku Lukasu dozlogrdilo je da ga gnjave. Zato izliva bijes na mravinjaku u svom dvorištu. No, to se mravima nikako ne sviđa. Lukas je za njih nasilnik i valjalo bi ga opametiti. Mravi prave čarobni napitak koji dječaka spusti do njihove veličine. Tako malen, dječak se mora pouzdati u svoje nove prijatelje mrave, upoznati se sa njihovim običajima kako bi se mogao unormaliti. Zato, ako nećeš da probaš život iz mravlje perspektive, ne svađaj se s mravima!

3.2. Pravilno pisanje glagolskog oblika za budućnost

- a) Učestvoaćemo na kvizu „Znanjem do putovanja“.
b) Mladi ekolozi će napraviti ekološku prezentaciju.
v) Doći će u studio prije svih.

2. šetaće doće ići ću kiti ću
će gledati plešćeš pećiću

3.

Lice	Jednina	Množina
1.	ću pjevati	ćemo pjevati
2.	ćeš pjevati	ćete pjevati
3.	će pjevati	će pjevati

Lice	Jednina	Množina
1.	pjevaću	pjevaćemo
2.	pjevaćeš	pjevaćete
3.	pjevaće	pjevaće

4. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom (će biti).

5.

Da li guštera boli kad mu otpadne rep?

Vjerovatno da, ali gubljenje repa gušteru može da spase život. Grabljivci često u lovu gmizavce hvataju za rep. Neki gušteri mogu zategnuti mišiće pri osnovi svoga repa, tako da on odmah otpadne. Čak i tako odvojen od tijela, rep će se i dalje migoljiti, što će zbuniti lovca. Njegova zamjena, mada nešto zdepastija u odnosu na original, nićice kroz nekoliko sedmica.

6. Marija i Boris će ljetovati u Perastu. Sa roditeljima će putovati Bokokotorskim zalivom. Posjetiće obližnje ostrvo Gospa od Škrpjela. Marija će fotografisati, a Boris će snimati kamerom zanimljiva mjesta. Sunčaće se na kotorskim pontama. Kad zađe sunce, šetaće Starim gradom.

7. Na likovnom konkursu koji će objaviti dnevni list „Pobjeda“ učestvoaće učenici petog razreda. Slaće radove na temu ekologije. Izbor radova vršiće stručni žiri. Najbolji likovni radovi biće objavljeni u specijalnom dodatku „Pobjede“, a njihovim autorima će pokloniti knjige o ekologiji.

3.3. Čitanje i analiza teksta – opis kraja

Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

3.4. Veliko slovo u pisanju naziva sela, gradova, država

1. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.
2. Slovenija, Herceg Novi, Novo Selo, Kokoti, Bijelo Polje, Narodna Republika Kina
3. Srbija, Albanija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina
4. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

3.5. Pisanje prisvojnih pridjeva nastalih od vlastitih imena

1. Crna Gora – crnogorski
Danka – Dankin
Žabljak – žabljački
Petrovac – petrovački
Ivan – Ivanov
Radoš – Radošev
2. Na izlet nas je vozio Draganov tata.
Ove godine budvanske plaže su bile veoma uređene.
Na kotorskom festivalu su nastupali grčki, italijanski i španski učesnici.

3. U tekstu su napravljene pravopisne greške. Podvuci ih.

Igrači Odbojkaškog kluba budvanska rivijera u subotu su uspješno savladali odbojkaški klub iz Njemačke. Mladi Budvanski sastav briljirao je na njemačkom terenu. Na Podgoričkom aerodromu dočekali su ih veseli navijači.

U MOM MJESTU

Učenički radovi u skladu sa zadatkom.

3.6. Skraćenice

1. Osnovna škola OŠ strana str. broj br.
Crna Gora CG kilogram kg gospođa gđa
i tako dalje itd. doktor dr na primjer npr.

2.

<u>P.T.T.</u>	<u>br</u>	<u>ul.</u>	<u>m.</u>	<u>i sl.</u>	<u>RTV</u>
Pošta, telegraf, telefon	broj	ulica	Metar	i slično	radio-televizija

3. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

4.

*Sine,
Kad se probudiš, pođi u prodavnicu. Kupi dva kilograma hljeba i jedan litar mlijeka. Svrati do starog gospodina Ivanovića i ponesi mu novine. Kad to završiš, pođi u Poštu i plati telefonski račun. Ne zaboravi da pozoveš doktora Jovovića da zakažeš pregled.*

Voli te mama!

TEST ZA PROVJERU ZNANJA NAKON 1, 2. I 3. CJELINE

1. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.
2. Bila sam umorna, pa sam rano zaspala.
3. a) subjekatski skup riječi
4. Jegulja živi **u rijekama i jezerima** sa muljevitim dnom. **Danju** miruje **u mulju**, a **noću marljivo** traži hranu. **Tokom zime** ukopava se **u mulj**, čak i do 40 cm duboko.
5. Mogući učenički odgovori npr.:
 - a) Petar čita knjigu.
 - b) radoznali Petar čita.
 - v) Petar, moj brat, čita.
6. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.
7. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.
8.

	d) TV program	
b) red vožnje		đ) jelovnik
	ž) vremenska prognoza	
9. Nekada su u Crnoj Gori radile tri solane – ulcinjska i dvije u Boki. Danas je aktivna samo ulcinjska. Napuštena Solana „Solila“ kod Tivta starija je od ulcinjske i u srednjem vijeku je predstavljala rudnik bijelog zlata za ovaj dio obale Jadrana. Ulcinjsku solanu danas posjećuju učenici iz škola cijele Crne Gore.

IMENICA	VRSTA	ROD	BROJ
Crna Gora	vlastita	ženski	jednina
solane	zajednička	ženski	množina
Boka	vlastita	ženski	jednina
Solana „Solila“	vlastita	ženski	jednina
Tivat	vlastita	muški	jednina
vijek	zajednička	muški	jednina
rudnik	zajednička	muški	jednina
zlato	gradivna	srednji	jednina
obala	zajednička	ženski	jednina
Jadran	vlastita	muški	jednina
učenici	zajednička	muški	množine
škole	zajednička	ženski	množina

10. Crnogorska sela na sjeveru nemaju mnogo stanovnika.
prisvojni, srednji rod, množina

Kapi kiše su jako udarale o limenu strehu.
gradivni, ženski rod, jednina

Bijeli galebovi kružili su iznad jezera.
opisni, muški rod, množina

11.

Pozitiv	Komparativ	Superlativ
lijepa	ljepša	najljepša
nizak	niži	najniži
jeftin	jeftiniji	najjeftiniji
visok	viši	najviši
ukusno	ukusnije	najukusnije

12. Subjekat: Tetka Vanja

Prekidat: obilazi

Glagolska odredba za mjesto: na pijaci

Glagolska odredba za način: žurno

Glagolska odredba za vrijeme: u rano jutro

Objekat: tezge

Atributi: tatina, novoj

Apozicija: tatina sestra

4. PIŠEM TI, PIŠEŠ MI

4.1. Javno i privatno pismo

1. Pismo 1 je javno, a pismo 2 je privatno.

Pošiljalac pisma 1 je Vojo Perazić.

Primalac je redakcija „Zabavnika“.

Pošiljalac pisma 2 je Ljubiša.

Namijenjeno je njegovoj mami.

2.

<p>Gordana Babović Ulica Mihaila Lalića br. 65 Berane</p>	☐	<p>Željka Tomić Ulica palmi br. 4 Tivat</p>
---	--------------------------	---

3. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

4.2. Lične zamjenice; pisanje zamjenica VI i VAŠ kada se odnose na jednu osobu

1.

	JEDNINA	MNOŽINA
1. lice	ja	mi
2. lice	ti	vi
3. lice	on/ona/ono	oni/one/ona

2. Ja sam znala da ćete vi pobijediti. Oni jesu bili dobri, ali ne kao ti, Marija i Ognjen. On je posebno blistao. Pozdrav!
Jelena

3. Mi smo pjevale u horu.
Gdje je on odsjeo? _____
Oni gledaju film. _____
Uh, ona će zakasniti! _____
Ono je ključalo u dvorištu. _____

4. Ja mnogo volim ljeto. Idem na kupanje i vozim bicikl do mile volje. Obožavam ljetnji raspust, jer prestaju školske brige. Po čitav dan se igram sa društvom. Često odem kog moje bake u Donju Goricu. Na kraju se uvijek zaželim škole i mojih drugara.

5. On/ona/ono će putovati brodom.
Jesi li ti dobila mobilni telefon kao nagradu?
Ja sam jutros napisala pismo.
Ura, mi idemo dalje!

6. b) Gđo Nikolić, Vi ste mnogo uradili za našu sekciju.
c) Nadam ste da ste vi riješile postavljene asocijacije.
e) Jovane, pročitala sam Vašu knjigu, odlična je.

7.

Gđo Anita,
Pozivam vas da prisustvujete mom solističkom koncertu koji će se održati u KIC-u „Budo Tomović“ sa početkom u 19h.
Jako bi me obradovalo vaše prisustvo.
Vaš učenik

Andrija

8. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

4.3. Zvaničan i nezvaničan pozdrav

1. Zato što je taj dan u školi posvećen knjizi.

v) da znamo na kojem mjestu, kada i što se događa.

Program bih dostavio/dostavila učenicima škole, nastavnicima, roditeljima.

Program počinje u 9:00.

U kabinetu 3 je predstavljane radova članova literarne sekcije.

Predstavljanje knjige Jovana Markovića je od 10 do 11h u velikoj sali.

Učenička pozorišna predstava se završava u 14:15.

Pauza za čitanje je od 14:15 do 14:45.

Učesnici imaju 15 min da se premjeste iz prostorije u prostoriju i posmatraju neku drugu aktivnost.

Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

Koristila/koristio sam zvaničan pozdrav.

Zato što je on gost u našoj školi.

Učenički odgovori u skladu sa zadatkom

4.4. Zvanična i nezvanična čestitka

1. Prvom čestitkom se čestita uspjeh postignut u sportu.
Drugom čestitkom se čestita godišnjica braka.
2. Brojem 1 označena je zvanična čestitka, a nezvanična brojem 2.
Razlika između zvaničnih i nezvaničnih čestitki je u tome što se zvanične obično upućuju osobama koje ne poznajemo, a nezvanične porodici i prijateljima.
Prvu čestitku upućuje „Voli“.
Čestitka je namijenjena potrošačima.
Čestitka je upućena povodom novogodišnjih praznika.
Drugom čestitkom se čestita 8. mart.
Upućuje je Ninica svojoj baki.
3. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.
4. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

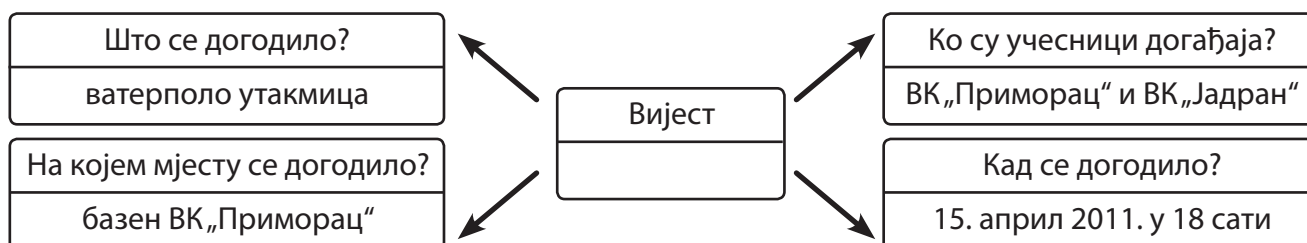
4.5. Zvanična i nezvanična pozivnica

1. Poziva Lidija Mališić.
Poziva se Slaven Dašić.
Pozivnica je napisana povodom Nove godine.
Događaj počinje u 20:00.
Događaj se održava kod Lidije Mališić, na Rimskom trgu br. 3b.
Ova pozivnica pripada nezvaničnim pozivnicama.
2. Data pozivnica pripada zvaničnim pozivnicama.
Nedostaje mjesto dešavanja događaja.
3. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.
4. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

5. PUTOKAZI

5.1.

- 1.

2. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

5.2. Pisanje naziva preduzeća i ustanova

1. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.
2. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.
3. v) Turisti iz raznih zemalja svijeta oduševili su se luksuzom crnogorskog Hotela „Splendid”.
d) U Cetinju se nalazi Centralna narodna biblioteka „Đurđe Crnojević”.
4. Danas su učenici petog razreda Osnovne škole „Savo Pejanović” posjetili Novinsko-izdavačko preduzeće „Pobjeda” i vidjeli kako se štampaju knjige.

5.3. Brojevi – osnovni, redni, zbirni; pravilno pisanje brojeva

1. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

Brojeve koje si upotrijebila/upotrijebio u odgovorima zovu se osnovni brojevi. Oni kazuju koliko je čega na broju.

Brojeve koje si upotrijebila/upotrijebio u odgovorima zovu se redni brojevi. Oni kazuju gdje se neko ili nešto nalazi po redu.

Broj koji je upotrijebljen u ovoj rečenici pripada zbirnim brojevima. Oni kazuju koliko je čega u zbiru.

2. 11 jedanaest 15. petnaesti
28. dvadeset osmi 60 šezdeset
66. šezdeset šesti 178 sto sedamdeset osam

3. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

4. Godina ima četiri godišnja doba, a dvanaest mjeseci.

Januar je prvi mjesec u godini, a decembar dvanaesti.

5. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

6. 16. 7. 2011. 16. 7. 2011
16. VII 2011. 16. VII. 2011.

7. To je osmoro djece.
To je devetnaestoro piladi.

- 8.

Osnovni brojevi	Redni brojevi	Zbirni brojevi
tri	treći	troje
osam	osmi	osmoro
trinaest	trinaesti	trinaestoro
dvadeset	dvadeseti	dvadesetoro
četrdeset četiri	četrdeset četvrti	četrdeset četvoro
devedeset šest	devedeset šesti	devedeset šestoro

9. Osnovni brojevi: devet, trideset.

Redni brojevi: prvog, drugog, trećeg, četvrtog, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog.

Zbirni brojevi: sedmoro, petnaestoro.

10. v) Jedino redni brojevi imaju oblike za sva tri roda.

5.5. Anketa

Predstavljanje rezultata učeničkih odgovora.

5.6. Pisanje naziva knjiga, časopisa i novina

1. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.
2. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.
3. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.
4. v) Uvijek pronađem mnogo zanimljivosti u „Nacionalnoj geografiji“.
5. Mirkovi čitači

U Mirkovoj porodici svi vole da čitaju. Mirkov tata je toliko ponosan na napamet naučene djelove „Gorskog vijenca“. Mama prosto ne može da zaspi bez nekoliko pročitanih strana. Ovih dana čita „Muziku i tišinu“. Mirkov stariji brat čita „Rane jade“ Danila Kiša, a malena sestra obožava „Sniježnu kraljicu“. Mirko je upravo pročitao „Gospodara prstenova“.

Svi oni imaju svoje omiljene časopise i novine. Mirkov tata ne počinje dan bez „Pobjede“. Mama čita „Gloriju“ i „Porodični magazin“. Mirko i brat redovno kupuju „Zabavnik“, a sestra voli „Školarku“.

PROVJERI ZNANJE NAKON 4. I 5. CJELINE

1. a) javno pismo.
Javno pismo je jer je upućeno svim učenicima u školi.
2. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.
Pozivnica je:
a) zvanična.
3. *One, treće lice, množina*
On, treće lice, jednina
Mi, prvo lice, množina
4. b) Poštovani nastavniče, Vaši zanimljivi časovi ostaće mi uvijek u trajnoj uspomeni.
5. Đaci Osnovnih škola iz Berana boravili su od 23. do 30. maja u Bijeloj.
Bili su smješteni u hotelu „Delfin“.
Išli su u Jadransko brodogradilište „Bijela“ i Dom „Mladost“.
6. Uz dnevni list „Vijesti“ od 23. V 2007. god. svakog četvrtka mozete kupiti neku od zanimljivih knjiga za mlađe čitaoce. Vašu biblioteku će obogatiti sljedeći naslovi: „Pinokio“, „Dječaci Pavlove ulice“, „Tim lavlje srce“, „Guliverova putovanja“, „Doktor Dulitl“, „Doživljaji Toma Sojera“, „Čarobnjak iz Oza“, „Robin Hud“...
7. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.

8. Brojevi se dijele na: osnovne, redne, gradivne i zbirne. DA **NE**
 Redni brojevi pokazuju koliko je nečega na broju. DA **NE**
 Redni brojevi se zapisuju i arapskim i rimskim ciframa. **DA** NE
 Zbirnim brojevima se označava zbir bića oba pola. **DA** NE
9. Boris je uč. **O.Š.** „Sutjeska“. Jovanova sestra Jaca uči u SEŠ „Mirko Vešović“.
 Njihov tata je **dr.** u KCCG, a majka novinarka u **N.I.P.** „Pobjeda“. Žive u Ul. Pariske komune, **br** 12, u jednom od solitera tzv. „pet udovica“.

TEST

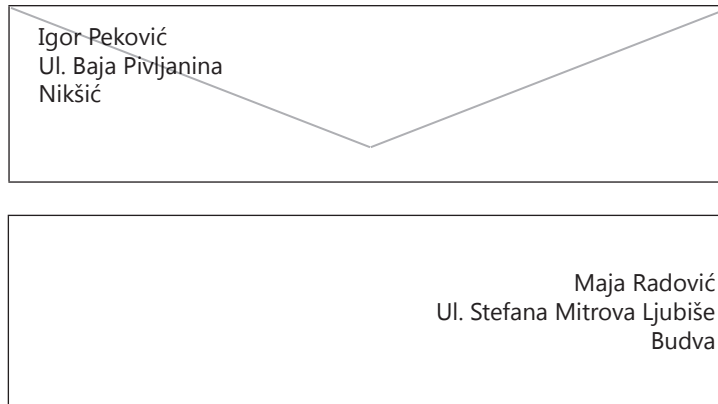
Provjeri što si naučio/naučila

1.

Br. rečenice	Značenje	Sastav	Oblik
1.	obavještajna	proširena	potvrđan
2.	obavještajna	proširena	potvrđan
3.	obavještajna	složena	potvrđan
4.	upitna	proširena	potvrđan
5.	uzvična	proširena	potvrđan
6.	obavještajna	proširena	potvrđan
7.	obavještajna	proširena	odričan

2. a) ja – lična zamjenica
 b) su ogromni – glagol+pridjev
 c) u Keniji, od 1975. godine
 d) slonove – imenica
3. a) staklo – srednji rod, jednina; guma – ženski rod, jednina; plastika – ženski rod, jednina
 b) dobru – bolju – najbolju; otvorene – otvorenije – najotvorenije; rastegnutog – rastegnutijeg – najrastegnutijeg; visokog – višeg – najvišeg; malo – manje – najmanje; neobični – neobičniji – najneobičniji; spremna – spremnija – najspremnija
4. Odrezaće vrh balona i razapeće ga preko otvorene tegle od stakla. Učvrstiće ga sa nekoliko lastika od gume. Jedan kraj slamčice od plastike za sok zalijepiće za sredinu rastegnutog balona. Pustiće da se lijepak osuši i staviće teglu pored visokog zida. Na parčetu papira nacrtaće malo Sunce, a odmah ispod kišni oblak. Na zid, iza drugog kraja slamčice, selotejptom će zalijepiti neobični crtež i sprava će biti spremna da predviđa vremenske prilike.
5. Učenički odgovori u skladu sa zadatkom.
6. a) Nezvanične čestitke upućujemo osobama koje ne poznajemo. DA **NE**
 b) Zvanične pozivnice se upućuju povodom javnog događaja. **DA** NE
 c) Lično pismo je upućeno grupi ljudi. DA **NE**

7.

8. Osim Jadranskog, Crna Gora ima još jedno – „kamenno more“. Ako se serpentinama popneš zaleđem Kotora do Ivanovih Korita, pa preko 461 stepenice do Njegoševoga mauzoleja na Jezerskom vrhu, ugledaćeš more kamena, škrapa i vrtača Katunske nahije i Bokokotorskog zaliva. Lovćenski nacionalni park zovu i pješačkim rajem. Za Crnogorce je Lovćen nacionalni simbol koji čuva sjene vladara i pjesnika Petra II Petrovića Njegoša, tvorca čuvenog djela Gorski vijenac, i hlad crnogorske prestonice Cetinja. U svojim rancima, pješaci i planinari uvijek ponese sira s Njeguša, vode sa Ivanovih Korita, a u svojim srcima iskonsku ljepotu crnogorske svete planine.

9. 4 četiri	VII sedmi
15 petnaest	41. četrdeset prvi
661 šesto šezdeset jedan	100. stoti
119 sto devetnaest	1589. hiljadu petsto osamdeset deveti

